Δρ Οδυσσέας Κοψιδάς

Πολιτική Παιδεία για την Α΄Λυκείου

Θεσσαλονίκη 2021

Πολιτική Παιδεία
Α’ Λυκείου

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

1.1 Άνθρωπος: κοινωνικό, οικονομικό και πολιτικό ον.

Πολιτική Παιδεία
Α’ Λυκείου

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

7.3 Αγωγή καταναλωτή

«Μέτρον πάντων άνθρωπος και όχι κατανάλωση».

- Η **καταναλωτική κοινωνία** στηρίζεται στην κατανάλωση των εμπορευμάτων που παράγουν οι επιχειρήσεις.
- Οι επιχειρήσεις προσπαθούν, μέσω της διαφήμισης, να κατασκευάσουν νέες καταναλωτικές συνήθειες στους ανθρώπους.
- Η αντίσταση στη νάρκωση του καταναλωτισμού είναι απαραίτητη προϋπόθεση για να είναι κάποιος ενεργός πολίτης.

Η οικονομική ανάπτυξη

- Η οικονομική ανάπτυξή τους στηρίχθηκε στην κατανάλωση.
- Μια διαρκώς αυξανόμενη κατανάλωση ικανοποιείται από μια διαρκώς αυξανόμενη παραγωγή. Εδώ, **δεν προσδιορίζει η παραγωγή την κατανάλωση αλλά η κατανάλωση την παραγωγή**. Μόνο που η κατανάλωση κατασκευάζεται, κυρίως μέσα από τη **διαφήμιση και το μάρκετινγκ, τα οποία κατασκευάζουν ανάγκες κατανάλωσης**.

Ο άνθρωπος-καταναλωτής ζει για να καταναλώνει.

- Η ελευθερία της αγοράς επιτάσσει απελευθέρωση από κάθε περιορισμό. Η ελευθερία της αγοράς δεν θέλει περιορισμούς από αρχές και αξίες, δεν θέλει απαγορεύσεις. Απαγορεύονται οι απαγορεύσεις. Αυτό είναι το κυρίαρχο αίτημα της αγοράς. Γι' αυτό και το κράτος πρέπει να παρεμβαίνει στην αγορά.

Η αγωγή του καταναλωτή

- Η **αγωγή του καταναλωτή** είναι αναγκαία μέσα στον ορυμαγδό καταναλωτικών μηνυμάτων που δέχεται ο σύγχρονος άνθρωπος.

Η φύση του ανθρώπου

- Ο άνθρωπος από τη φύση του είναι πολιτικό ον *(Ηθικά Νικομάχεια)*
- Ο άνθρωπος δεν είναι μόνο πολιτικό ον, αλλά και οικονομικό και κοινωνικό
  (Ηθικά Ευδήμεια)

Η φύση του ανθρώπου

- «Ο άνθρωπος είναι από τη φύση του κοινωνικό ον και όποιος μπορεί να ζήσει εκτός κοινωνίας είναι ή θηρίο ή Θεός» (Αριστοτέλης, *Πολιτικά*)
- Ο άνθρωπος γεννιέται με ορισμένα βιολογικά χαρακτηριστικά (φύλο, χρώμα ματιών, χρώμα δέρματος, σωματική κατασκευή κτλ.)

Άνθρωπος και Κοινωνία

- Η ανάπτυξη της προσωπικότητάς του, της μόρφωσής του, των ικανοτήτων του, των αξιών που πιστεύει κτλ. οφείλεται στην κοινωνική ζωή, στην αλληλεπίδρασή του με την κοινωνία.
- Άνθρωπος και Κοινωνία διαμορφώνονται ταυτόχρονα και συνεχώς, δίχως να προϋπάρχει το ένα έναντι του άλλου, μέσα και διαμέσου της δυναμικής αλληλεπίδρασής τους τόσο μεταξύ τους, όσο και με τη φύση.

Κοινωνία είναι σύνολο ανθρώπων που έχει τα εξής χαρακτηριστικά:

- Οργάνωση
- Αυτοτέλεια
- Διάρκεια
- Ταυτότητα
- Διαφοροποίηση

Ο άνθρωπος είναι δημιουργός και δημιούργημα της κοινωνίας.

- Ανάμεσα στο άτομο και στην κοινωνία υπάρχει μια σχέση **διαρκούς αλληλεπίδρασης.**
- Η κοινωνία δεν δίνει στο άτομο μηνύματα και αυτό τα δέχεται παθητικά.
- Το άτομο λειτουργεί όχι μόνο ως **δέκτης** αλλά και ως **πομπός**, που σημαίνει ότι δέχεται αλλά και στέλνει μηνύματα στην κοινωνία.

Πολιτική Παιδεία
Α’ Λυκείου

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

1.2 Η πόλις και ο πολίτης

Ορισμοί

- Ο όρος **«πολιτεία»** είναι αρχαιοελληνικός, σημαίνει το δημοκρατικό πολίτευμα και προέρχεται από τον Αριστοτέλη.
- Ο όρος **«κράτος»** εμφανίζεται με τη σύγχρονή του έννοια, τον 15ο αιώνα.
- **Κώμη** είναι «η εκ πλειόνων οικιών κοινωνία», ενώ **πόλη** είναι «η εκ πλειόνων κωμών κοινωνία».

Η πόλις και οι πολίτες

- Ο Θουκυδίδης αναφέρει «άνδρες γαρ πόλις».
- Πρωταρχικός **στόχος του πολίτη** είναι η σωτηρία της κοινωνίας και της πόλης, αφού στο πλαίσιο της πόλης συγκροτείται η κοινωνία.

Η δημοκρατική πόλη

- Η δημοκρατική πόλη καταφέρνει να επιτύχει την **ισορροπία**, καταφέρνει να μην θυσιάσει τον πολίτη στο βωμό της πόλης, αλλά και να μην υποτάξει την πόλη στην αυθαιρεσία και ιδιοτέλεια του πολίτη.
- **Πολίτης** είναι εκείνος που έχει το δικαίωμα και την υποχρέωση συμμετοχής στα κοινά, εκείνος που μετέχει στην εξουσία και στην απονομή της δικαιοσύνης.

Ο πολίτης

- Η έννοια «πολίτης» είναι τίτλος τιμής, είναι «**αξίωμα με απεριόριστη διάρκεια.**» (Αριστοτέλης, *Πολιτικά*).
- Ύψιστη αρετή του πολίτη είναι η ικανότητα του **άρχειν και άρχεσθαι.**
- Γι, αυτό είχε μεγάλη σημασία η αγωγή του πολίτη, **δηλαδή η διάπλαση ελεύθερων και υπεύθυνων πολιτών,** καθώς και η εναλλαγή στην εξουσία, ώστε να αποτρέπεται η δυνατότητα κυ-ριαρχίας κάποιου.

Πολιτική Παιδεία
Α’ Λυκείου

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

1.3 Η πολιτική τέχνη

Η Πολιτική

- «Άρα πολιτική για μας σημαίνει αγώνα για να μετάσχουμε στην εξουσία ή για να επηρεάσουμε τη διανομή της εξουσίας, είτε μεταξύ κρατών είτε μεταξύ ομάδων μέσα σε ένα κράτος» (Μαξ Βέμπερ, *Η Πολιτική ως Επάγγελμα*).

Ορισμοί

- **Πολιτική** είναι η τέχνη και η επιστήμη της διακυβέρνησης.
- **Πολιτική** είναι η τέχνη του εφικτού και όχι του επιθυμητού.
- **Πολιτική** είναι η ενεργός συμμετοχή του πολίτη στα κοινά.
- **Πολιτική** είναι η κοινή και συντονισμένη δράση μεμονωμένων ατόμων ή ομάδων με σκοπό την επιτυχία στόχων που αφορούν το κοινωνικό σύνολο.
- **Πολιτική** είναι η επιλογή ενός μέσου / μέτρου για την επιτυχία ενός σκοπού / στόχου.
- **Πολιτική** είναι ο αγώνας για την απόκτηση, την άσκηση και την κατανομή της εξουσίας.
- **Πολιτική** είναι οτιδήποτε σχετίζεται άμεσα ή έμμεσα με την οργάνωση και τη λειτουργία της εξουσίας, άρα με την οργάνωση και λειτουργία κάθε κοινωνίας.

Το **θεμελιώδες πρόβλημα της πολιτικής** είναι το εξής:

- **Περισσότερη ισότητα (δικαιοσύνη) ή περισσότερη αποτελεσματικότητα**;
- Επιπλέον, **η πολιτική υπηρετεί αξίες ή συμφέροντα**; Το ερώτημα τέθηκε στην αρχαία Ελλάδα και συνεχίζει να υφίσταται. Η πολιτική είναι μέσο πραγμάτωσης αξιών που οδηγούν την πόλη σε πρόοδο ή είναι πεδίο σύγκρουσης ομάδων με διαφορετικά συμφέροντα;

Η πολιτική υπηρετεί το δημόσιο συμφέρον

- Σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, η πολιτική πρέπει να υπηρετεί το κοινό συμφέρον. Άρα, **εξυπηρετεί και αξίες και ένα συμφέρον**: αυτό που αποκαλούμε **δημόσιο συμφέρον**.
- Στόχος της πολιτικής οφείλει να είναι η ηθική βελτίωση των πολιτών.

Οι Αξίες της Πολιτικής

- Η ελευθερία, η ισότητα, η δικαιοσύνη, ο νόμος, το μέτρο, η συμμετοχή, ο διάλογος, αποτελούν βασικές **πολιτικές αξίες**.
- Ειδικότερα, όσον αφορά τη συμμετοχή, είναι η «μετοχή» του πολίτη στα κοινά, τα αξιώματα, τις τιμές, τη διακυβέρνηση, την εξουσία, τις αποφάσεις.

Η πολιτική πρακτική

- Η πολιτική ρυθμίζει την οργάνωση της κοινωνίας, δίνει λύσεις σε προβλήματα. Από τη ρύθμιση αυτή **άλλοι ευνοούνται, άλλοι όχι**. Ζητούμενο είναι να υπάρξει αυτή η πολιτική, που θα φέρει το μέγιστο καλό στον μέγιστο αριθμό ανθρώπων. Σε κάθε πολιτεία σε κάθε εποχή, η πολιτική πάντοτε θα είναι χώρος αντιπαράθεσης ατομικών ή ομαδικών συμφερόντων. Η άσκηση της εξουσίας πάντοτε θα είναι πρόκληση για περισσότερη εξουσία ή προσφορά, για αυθαιρεσίες ή συνεργασία, για εξυπηρέτηση του ατομικού οφέλους ή του οφέλους του κοινωνικού συνόλου.

Πολιτική Παιδεία
Α' Λυκείου
Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

1.4 Ο πολιτικός - Οι ιδιότητες του πολιτικού

Η Πολιτική ως Επάγγελμα

- «Δύο τρόποι υπάρχουν για να κάνει κάποιος την πολιτική επάγγελμά του: Ή ζει για την πολιτική ή ζει από την πολιτική.»

  (Μαξ Βέμπερ, *Η Πολιτική ως Επάγγελμα*)

Ορισμός

- **Πολιτικός** είναι αυτός που ασκεί πολιτική εξουσία, σύμφωνα με τους κανόνες της πολιτικής τέχνης και επιστήμης.
- Σύμφωνα με τον **Πλάτωνα**, πρέπει **να κυβερνούν οι άριστοι**, οι ειδικοί, όπως σε όλες τις τέχνες, γιατί η άγνοια και η ανεπάρκεια των πολιτικών είναι μεγάλη πληγή της δημοκρατίας.

Αρετές και προσόντα του πολιτικού

- Να αγαπάει την πόλη, την πολιτική, το πολίτευμα, τους πολίτες.
- Να είναι δίκαιος, ενάρετος, μετριοπαθής, συνετός.
- Να γνωρίζει ποιοι νόμοι σώζουν και φθείρουν το πολίτευμα.
- Να είναι ικανός να εκτελεί έργα.
- Να επιλέγει εφικτούς σκοπούς και θεμιτά μέσα για να τους πραγματοποιήσει.

Σύμφωνα με τον **Αγάθωνα** (ποιητή 5ου π.Χ. αιώνα), ο πολιτικός δεν πρέπει να λησμονεί τρία πράγματα: ότι **κυβερνά ανθρώπους**, ότι **κυβερνά σύμφωνα με τους νόμους**, ότι **δεν θα κυβερνά για πάντα**.

- Ο πολιτικός χρειάζεται να είναι και **ρήτορας**.
- Για να πείσει ο πολιτικός χρειάζεται να έχει και **ήθος**.
- Ο πολιτικός **λόγος και ο αντίλογος** είναι χαρακτηριστικό της δημοκρατίας.
- **Χαρακτηριστικά ενός ποιοτικού πολιτικού λόγου**, μεταξύ άλλων, θεωρούνται η σαφήνεια και η λιτότητα, η ορθολογική σκέψη, η πειθώ με επιχειρήματα, η πολιτισμένη αντιπαράθεση κτλ.

Οι ηγέτες είναι πρόσωπα με πολλά και υψηλού επιπέδου προσόντα.

- Τα προσόντα ενός ηγέτη είναι:
- Να έχει όραμα
- Ηθικά προσόντα
- Γνώσεις, γενικές και ειδικές

Πολιτική Παιδεία
Α' Λυκείου
Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

1.5 Η οικονομία

Κοινωνία, πολιτεία και οικονομία: αμφίδρομες σχέσεις

- Η πολιτική εξουσία με την νομοθετική δραστηριότητα προσδιορίζει το «πλαίσιο» όλων των τομέων.
- Η πολιτική ορίζει το πλαίσιο της οικονομίας, αλλά και η οικονομία βρίσκεται στη βάση της προόδου της πολιτείας.

Το ερώτημα είναι: γιατί σήμερα η οικονομία κυριαρχεί επί της πολιτικής;

- Η σύγχρονη καπιταλιστική οικονομία γνωρίζει ένα πρωτόγνωρο επίπεδο διεθνοποίησης. Τα κράτη, πολλές φορές, αδυνατούν να ελέγξουν μεγάλες πολυεθνικές εταιρείες, τράπεζες κτλ. Έτσι, οι πολιτικοί και η πολιτική φαίνονται ανίσχυροι απέναντι στις επιχειρήσεις.
- Στον καπιταλισμό, η λογική της οικονομίας (κόστος – όφελος) έχει διεισδύσει σε κάθε τομέα της κοινωνικής και πολιτικής ζωής.

Οικονομία και Πολιτική

- Η οικονομία λοιπόν κυριαρχεί επί της πολιτικής και ο καταναλωτής κυριαρχεί επί του πολίτη. Αυτό καθιστά δύσκολο να υπάρξουν πραγματικές αλλαγές, διότι οι αλλαγές δεν γίνονται από τους καταναλωτές αλλά από τους πολίτες.

Από την οικονομία του οίκου στην οικονομία της πόλης

- Στις αγροτικές κοινωνίες ο οίκος, το νοικοκυριό είναι κέντρο της κοινωνικής και οικονομικής ζωής της κοινότητας.
- Αν μια οικογένεια έχει περίσσευμα από κάποια προϊόντα, τα ανταλλάσσει με άλλα που δεν έχει. Εφόσον δεν υπήρχε χρήμα, γινόταν ανταλλαγή των προϊόντων. Έδιναν προϊόντα και έπαιρναν προϊόντα. Γινόταν ανταλλαγή πραγμάτων (**αντιπραγματισμός**).

Από τον οίκο στην κοινότητα και από την κοινότητα στην πόλη.

- Η ανάπτυξη του εμπορίου και των κρατικών λειτουργιών οδήγησε στη δημιουργία πόλεων και στην εφεύρεση του **χρήματος** ως μέσου ανταλλαγής πραγμάτων.
- Με το χρήμα αναπτύχθηκε το εμπόριο και διευκολύνθηκαν οι συναλλαγές, τόσο πολύ, ώστε άλλαξε η οικονομία και στη συνέχεια ή και ταυτόχρονα άλλαξε και η κοινωνία.

Αγορά

- **Αγορά** είναι ο τόπος συνάντησης των ανθρώπων που πουλάνε και αγοράζουν προϊόντα (αγαθά και υπηρεσίες). Όσο μεγαλώνει η πόλη τόσο αναπτύσσεται και η αγορά, η οποία συμβάλλει στην περαιτέρω διεύρυνση της πόλης κ.ο.κ.

Πολιτική Παιδεία
Α’ Λυκείου

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

2.1 Από την αγροτική κοινωνία στην κοινωνία της πληροφορίας και της γνώσης

Εκβιομηχάνιση

- Η εκβιομηχάνιση είναι ο πυρήνας της **βιομηχανικής επανάστασης**, μιας μακρόχρονης και σύνθετης διαδικασίας τεχνολογικών μεταβολών στην παραγωγή των προϊόντων, τις συγκοινωνίες, την οικοδόμηση κτηρίων κτλ.
- Οι **βιοτεχνίες**, στις οποίες γινόταν μέχρι τότε η παραγωγή των διαφόρων προϊόντων, αντικαταστάθηκαν από τα **εργοστάσια**.

Η κοινωνία αλλάζει

- Αστικοποίηση
- Αύξηση της προσδοκώμενης ζωής
- Αύξηση της παραγωγής προϊόντων – ζήτηση για νέα προϊόντα
- Ανάπτυξη εμπορίου και τραπεζών
- Ανάπτυξη βιομηχανίας – τομέα υπηρεσιών
- Αλλαγή στις κοινωνικές σχέσεις

Μεταβιομηχανική κοινωνία

- Ο όρος **επανάσταση** δηλώνει την τομή, δηλαδή την ριζική αλλαγή των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτικών συνθηκών.
- Τα τελευταία χρόνια, η ραγδαία ανάπτυξη των επιστημών και της τεχνολογίας συντελεί μια ακόμη μεγάλη κοινωνική μεταβολή, φέρνοντας στο προσκήνιο έναν νέο τύπο κοινωνίας: τη **μεταβιομηχανική κοινωνία**.

Η Τεχνολογία

- Η **τεχνολογία** αφορά την αξιοποίηση των επιστημονικών γνώσεων προκειμένου να επιλυθούν καθημερινά προβλήματα των ανθρώπων.
- Κάθε νέο μηχάνημα, κάθε νέα εφαρμογή στην παραγωγή ή την καθημερινότητα είναι τεχνολογία.
- Η απόσταση ανάμεσα στον **χρόνο εφεύρεσης** και τον **χρόνο χρήσης** ενός επιτεύγματος γίνεται όλο και μικρότερος.

Η νέα κοινωνία

- Αλλάζει η **αίσθηση του χώρου** και η **αίσθηση του χρόνου**.
- Η τεχνολογία μετουσιώθηκε ταχύτατα σε **εφαρμογές** και **συσκευές** που άλλαξαν την **καθημερινή ζωή** των ανθρώπων.
- Στην μεταβιομηχανική κοινωνία, η βιομηχανία συνεχίζει να υπάρχει ως δραστηριότητα. Μεγαλώνει, όμως, ο **τομέας υπηρεσιών** (εμπόριο, τράπεζες κτλ.) και ταυτόχρονα οι θέσεις εργασίας μειώνονται καθώς όλο και πιο πολύ αυτοματοποιημένα μηχανήματα αντικαθιστούν τα ανθρώπινα χέρια.

Η κοινωνία της πληροφορίας και της γνώσης

- Ο όρος κοινωνία της γνώσης και της πληροφορίας είναι ένας άλλος τρόπος ονομασίας της μεταβιομηχανικής κοινωνίας.
- Χιλιάδες εργαζόμενοι μπορεί, επίσης, να χάσουν τη δουλειά τους εξαιτίας των τεχνολογικών μεταβολών. Πρόκειται για την τεχνολογική ανεργία, η οποία οφείλεται στην αντικατάσταση του ανθρώπου από αυτοματοποιημένα μηχανήματα.
- Νέες κοινωνικές ανισότητες διαμορφώνονται.
- Η ποιότητα των κοινωνικών σχέσεων αλλάζει.
- Υπάρχουν και σοβαροί προβληματισμοί σχετικά με τον έλεγχο που μπορεί να ασκήσει η κάθε μορφής εξουσία στους χρήστες του διαδικτύου.

Πολιτική Παιδεία
Α’ Λυκείου

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

2.2 Βασικά χαρακτηριστικά της ελληνικής κοινωνίας

Παρασιτική νοοτροπία

- Αποτέλεσμα αυτής της οικονομικής, κοινωνικής και πολιτικής δομής ήταν να αναπτυχθεί σε ένα μεγάλο τμήμα του πληθυσμού γενικευμένη αντιπαραγωγική και παρασιτική νοοτροπία, δηλαδή να αναζητεί τρόπους απόκτησης εισοδήματος χωρίς να προσφέρει το ανάλογο προϊόν ή υπηρεσία.

Η παρα-οικονομία

- Δίπλα στην επίσημη και φανερή οικονομική δραστηριότητα –αυτή που δηλώνεται στις φορολογικές Αρχές– υπάρχει και μια άλλη, αφανής οικονομική δραστηριότητα. Το μέγεθός της είναι σημαντικό και βαίνει αυξανόμενο ή μειούμενο ανάλογα με τη στάση του κράτους απέναντι στη φοροδιαφυγή. Δυστυχώς, πέρα από τα έσοδα που χάνει το κράτος δημιουργείται και έντονο αίσθημα αδικίας στους φορολογικά συνεπείς πολίτες (βλ. Κεφ. 7.6).

Η υποβάθμιση της πολιτικής

- Τα τελευταία χρόνια έχει παρατηρηθεί –όχι μόνο στην Ελλάδα– η υποβάθμιση της πολιτικής εξουσίας (πρωθυπουργός, κοινοβούλιο κτλ.) σε σχέση με την οικονομική εξουσία (επιχειρηματίες, πολυεθνικές επιχειρήσεις, τράπεζες κτλ.). Επιπλέον, η οικονομική εξουσία επηρεάζει σημαντικά την πολιτική εξουσία. Η κυριαρχία της οικονομίας επί της πολιτικής είναι ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα της σύγχρονης δημοκρατίας.

Η προβληματική λειτουργία των θεσμών

- Ένα παράδειγμα προβληματικής λειτουργίας είναι η τυπολατρεία - νομολατρεία. Η επιμονή στον τύπο και όχι στην ουσία, έχει ως αποτέλεσμα η συζήτηση ή σύγκρουση να γίνεται για την διαδικασία και όχι για το περιεχόμενο, ο τύπος να πνίγει την ουσία, το ενδιαφέρον από τα ουσιώδη να μετατίθεται στα επουσιώδη. Σχεδόν για τα πάντα χρειάζεται νόμος. Και σε μια εποχή που πολλά πρέπει να ρυθμιστούν και που πολλά συνεχώς αλλάζουν, το αποτέλεσμα είναι η **πολυνομία.**

Πολιτική Παιδεία
Α’ Λυκείου

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

3.1 Η θρησκεία: ελληνορθόδοξη παράδοση

Η ελληνορθόδοξη παράδοση περιλαμβάνει, κυρίως, τα εξής:

- Την παιδεία
- Τη φιλοσοφία
- Την εκκλησία και την κοινότητα
- Την τέχνη

Οι θεσμοί και οι αξίες μεταβάλλονται στο χρόνο.

- Οι θεσμοί είναι πλέγματα ρόλων και σχέσεων μέσω των οποίων τα μέλη της κοινωνίας ικανοποιούν τις ανάγκες τους.
- Οι αξίες είναι ό,τι οι κοινωνίες θεωρούν σημαντικό σε μια συγκεκριμένη ιστορική περίοδο.

Κοινωνική θέση

- Κοινωνική θέση είναι η οικονομική, πολιτική και πολιτισμική δύναμη που κατέχει ένα άτομο. Π.χ. ο βουλευτής κατέχει μια θέση, η οποία έχει μεγαλύτερη πολιτική δύναμη από τη θέση του εκπαιδευτικού.

Πολιτική Παιδεία
Α’ Λυκείου

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

3.2 Η οικογένεια: το κύτταρο της ατομικής και συλλογικής ζωής

Ο θεσμός της οικογένειας υπάρχει σε όλες τις κοινωνίες και σε όλες τις εποχές.

- Μέχρι το πρόσφατο παρελθόν υπήρχαν δύο μορφές οικογένειας:
- Η πυρηνική
- Η εκτεταμένη
- Η πατριαρχική οικογένεια
- Η μεικτή οικογένεια

Στη σύγχρονη κοινωνία υπάρχουν και άλλες μορφές οικογένειας, όπως:

- Η μονογονεϊκή οικογένεια
- Η χωλή οικογένεια

Όσο και αν έχουν περιοριστεί οι λειτουργίες της οικογένειας, αυτή συνεχίζει να **αποτελεί σημαντικό θεσμό** και να **επιτελεί πολλές λειτουργίες**, όπως:

- **α)** Φροντίζει για την αναπαραγωγή και διαιώνιση του ανθρώπινου είδους. Η αναπαραγωγή γίνεται στο πλαίσιο της οικογένειας και δεν υπάρχει άλλος θεσμός που να επιτελεί αυτή τη λειτουργία.
- **β)** Μεριμνά για την ανατροφή και την κοινωνικοποίηση των παιδιών. Εντάσσει και ενσωματώνει τα νέα μέλη στην κοινωνία. Μαθαίνει στους νέους ανθρώπους τους κανόνες, τις αρχές, τις αξίες της κοινωνίας.
- **γ)** Προσφέρει ψυχολογική και συναισθηματική στήριξη. Ικανοποιεί την ανάγκη για αγάπη και δίνει «ταυτότητα» και αίσθηση του ανήκειν. Στην οικογένεια αναπτύσσονται σχέσεις αγάπης, αφοσίωσης, αλληλοβοήθειας κτλ.
- **δ)** Ενδιαφέρεται για την επαγγελματική αλλά και οικογενειακή αποκατάσταση των μελών της.
- **ε)** Φροντίζει για την υγεία και την παιδεία των παιδιών, αλλά και για την περίθαλψη των υπερηλίκων κτλ.

Τυπικά, η «λύση» του γάμου γίνεται με δύο τρόπους:

- α) Με τον θάνατο ενός εκ των συζύγων
- β) Με το διαζύγιο

Πολιτική Παιδεία
Α’ Λυκείου

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

3.3 Η εκπαίδευση

Η εκπαίδευση

- Οι όροι «παιδεία» και «εκπαίδευση» χρησιμοποιούνται, συνήθως, με το ίδιο περιεχόμενο. Γενικά, μπορεί να λεχθεί ότι η παιδεία αναφέρεται στο σύνολο των γνώσεων, στην καλλιέργεια που έχει ένα άτομο, ενώ η εκπαίδευση αναφέρεται στη διαδικασία απόκτησης της παιδείας.

Βασικοί σκοποί της Πρωτοβάθμιας και της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης είναι:

- α) Η μετάδοση γνώσεων / ικανοτήτων / δεξιοτήτων
- β) Η μετάδοση βασικών αξιών και παραδόσεων
- γ) Η κοινωνικοποίηση

Ειδικότερα, η εκπαίδευση έχει ως σκοπό:

- Να εμπνεύσει αξίες, αρχές και ιδανικά.
- Να διδάξει πρότυπα συμπεριφοράς.
- Να αναπτύξει αισθήματα ατομικής και κοινωνικής αλληλεγγύης.
- Να διαμορφώσει μια ολοκληρωμένη προσωπικότητα.

Σύμφωνα με την Έκθεση της Διεθνούς Επιτροπής για την Εκπαίδευση στον 21ο αιώνα της **Unesco**, οι πυλώνες της εκπαίδευσης για το άτομο είναι:

- α. Να μάθει πώς να μαθαίνει.
- β. Να μάθει πώς να πράττει.
- γ. Να μάθει πώς να συνυπάρχει / συμβιώνει.
- δ. Να μάθει πώς να υπάρχει.

Ενδεικτικές αλλαγές στην εκπαίδευση, στην εργασία και στη ζωή είναι:

- Η αύξηση του χρόνου εκπαίδευσης.
- Η δημιουργία νέων επιστημονικών ειδικοτήτων.
- Η κατάργηση υπαρχόντων και η εμφάνιση νέων επαγγελμάτων.
- Η μείωση του χρόνου εργασίας.
- Η αλλαγή των όρων και τρόπων ζωής.
- Η αύξηση του χρόνου ζωής.

«Δια βίου Εκπαίδευση»

- Στις μέρες μας όμως η εκπαίδευση δεν συντελείται μόνο σε ορισμένο χρόνο, αλλά σε ολόκληρη τη ζωή. Ακριβώς, επειδή οι αλλαγές είναι διαρκείς, διαρκής θα πρέπει να είναι και η εκπαίδευση. Γι’αυτό, σε όλες σχεδόν τις ανεπτυγμένες χώρες, έχει καθιερωθεί η «**Δια βίου Εκπαίδευση**».

Πολιτική Παιδεία
Α’ Λυκείου

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

3.4 Ελευθερία, δημοκρατία και ειρήνη

Η ελευθερία

- Η ελευθερία είναι ύψιστο αγαθό. Σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, χαρακτηριστικό της ελευθερίας είναι να ζει κανείς όπως θέλει, αλλά αυτό δεν σημαίνει πως ο καθένας κάνει ό,τι θέλει. Η **ελευθερία αποτελεί το μέτρον**, τη μεσότητα, αφού βρίσκεται μεταξύ δύο άκρων, **της ανελευθερίας και της ασυδοσίας**. Τόσο η ανελευθερία όσο και η ασυδοσία δημιουργούν προβλήματα στο άτομο και στην κοινωνία.

Η δημοκρατία

- Η δημοκρατία έχει ορισμένα χαρακτηριστικά, όπως:
- α) Η ελευθερία και η ισότητα
- β) Οι εκλογές

Ειρήνη

- Όταν υπάρχει ειρήνη, οι άνθρωποι ζουν αρμονικά και επιλύουν τις διαφορές τους ειρηνικά, με διάλογο και συμφωνίες. Αντίθετα, σε περίπτωση πολέμου, οι διαφορές επιλύονται με βίαια μέσα. «Πόλεμος είναι η συνέχιση της πολιτικής με βίαια μέσα.» (Κλαούζεβιτς)

Πολιτική Παιδεία
Α’ Λυκείου

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

3.5 Η φυσική και πολιτισμική κληρονομιά

Φυσική κληρονομιά

- Η χώρα μας διαθέτει **φυσικές και προστατευόμενες περιοχές**, όπως μνημεία της φύσης, εθνικά πάρκα (εθνικοί δρυμοί), προστατευόμενα τοπία κτλ.

Πολιτισμική κληρονομιά

- Η Ελλάδα, στην πορεία του χρόνου, δημιούργησε έναν μεγάλο πολιτισμό, και επιπλέον, μια **θαυμαστή πολιτισμική πολυμορφία**. Με την μακραίωνη ιστορία της, έχει δημιουργήσει και κατέχει μια μεγάλη ποικιλία σε έργα τέχνης, αρχιτεκτονικά μνημεία και οικιστικά σύνολα.

Πολιτική Παιδεία
Α’ Λυκείου

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

3.6 Φιλοπατρία – πατριωτισμός και Φιλοκοσμία – κοσμοπολιτισμός

Πατρίδα

- **Πατρίδα** είναι ο τόπος όπου ζουν ομοεθνείς και συναρτάται με τον συναισθηματικό δεσμό που συνδέει όσους έχουν συνείδηση κοινής καταγωγής, κοινής πολιτισμικής κληρονομιάς, κοινού ιστορικού παρελθόντος, κοινών προσπαθειών για το παρόν και κοινών προσδοκιών για το μέλλον.

Πατριωτισμός

- **Πατριωτισμός** είναι η αγάπη και η αφοσίωση προς την πατρίδα. Έτσι για παράδειγμα, οι πρόγονοί μας του 1821 και του 1940 θυσιάστηκαν για την ελευθερία της πατρίδας. Επίσης, το Σύνταγμά μας ορίζει ότι: «η τήρηση του Συντάγματος επαφίεται στον πατριωτισμό των Ελλήνων.» (Άρθρο 120, παρ. 4)

Εθνικισμός

- **Εθνικισμός** είναι η αποκλειστική προσήλωση προς την ιδέα του έθνους, στο πλαίσιο μιας αντίληψης που θεωρεί όλα τα άλλα έθνη «κατώτερα» από το «δικό μου». Όταν ο εθνικισμός έχει επεκτατικές βλέψεις και διάθεση επιβολής σε άλλα έθνη μετατρέπεται σε **σωβινισμό**.

Φιλοκοσμία

- Ο όρος **φιλοκοσμία** (φιλώ + κόσμος = αγαπώ τον κόσμο) είναι η γνώση, ο σεβασμός, η φροντίδα, η προστασία και η αγάπη για όλο τον κόσμο.
- Ο «κόσμος» περιλαμβάνει τα πάντα. Από ένα φύλλο ενός δέντρου μέχρι ολόκληρο το σύμπαν.

Πολιτική Παιδεία
Α’ Λυκείου
Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

4.1 Το κύριο οικονομικό πρόβλημα

Το κύριο οικονομικό πρόβλημα

- Το κύριο οικονομικό πρόβλημα, το οποίο έχει παγκόσμια ισχύ και από αυτό απορρέουν όλα τα υπόλοιπα οικονομικά προβλήματα είναι ότι: **οι ανάγκες των ανθρώπων είναι απεριόριστες και τα μέσα για την ικανοποίησή τους περιορισμένα**. Αλλιώς: **πώς με περιορισμένους πόρους θα ικανοποιηθούν οι απεριόριστες ανάγκες**;

Οι ανάγκες

- Ανάγκη είναι **η έλλειψη ή η αίσθηση της έλλειψης**, που εκφράζεται με την επιθυμία ικανοποίησής της.
- Τα μέσα που ικανοποιούν τις ανάγκες ονομάζονται **αγαθά**.

Οι ανάγκες έχουν δύο χαρακτηριστικές ιδιότητες:

- Είναι απεριόριστες
- Η αύξηση των αναγκών γίνεται, κυρίως, για δύο λόγους: πρώτον, **λόγω μίμησης**, αφού οι άνθρωποι έχουν την τάση ο ένας να μιμείται τον άλλον. Δεύτερον, **λόγω διαφήμισης**, αφού η διαφήμιση, συνήθως, δημιουργεί νέες ανάγκες.
- Υπόκεινται σε προσωρινό κορεσμό
- Κάθε ανάγκη όταν ικανοποιηθεί παύει να υπάρχει. Αλλά αυτό ισχύει προσωρινά, γιατί γρήγορα ή αργά επανεμφανίζεται.

Τα αγαθά

- Τα μέσα με τα οποία ικανοποιούνται οι ανάγκες καλούνται αγαθά.
- Τα αγαθά μπορεί να είναι υλικά αγαθά (τρόφιμα, αυτοκίνητο κτλ.) και υπηρεσίες (παιδεία, υγεία κτλ.).
- Τα υλικά αγαθά διακρίνονται σε:
- **Καταναλωτά**
- **Διαρκή**

Το καταναλωτικό πρότυπο

- Οι σημερινές οικονομικά ανεπτυγμένες κοινωνίες είναι **καταναλωτικές κοινωνίες**. Βέβαια, κάθε κοινωνία έχει το δικό της **καταναλωτικό πρότυπο**.
- Η **διαφήμιση** είναι **μηχανισμός πληροφόρησης αλλά και χειραγώγησης του ανθρώπου**.

Η διαφήμιση

- Η διαφήμιση δημιουργεί πλασματικές ανάγκες.
- Ο κόσμος της διαφήμισης είναι εικονικός και διαφέρει από τον πραγματικό κόσμο.
- Η γλώσσα των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας (Μ.Μ.Ε.) παρουσιάζει ιδιαιτερότητες.
- Κάθε άτομο / δέκτης αποκωδικοποιεί / ερμηνεύει με τον δικό του τρόπο το ίδιο διαφημιστικό μήνυμα.

Πολιτική Παιδεία
Α’ Λυκείου
Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

4.2 Οι επιχειρήσεις

Οι συντελεστές παραγωγής

- Οι συντελεστές παραγωγής, αυτοί που παράγουν πλούτο σε μια οικονομία, για ορισμένους, κυρίως τους **μαρξιστές**, είναι τρεις: **το έδαφος** (φυσικοί πόροι), **το κεφάλαιο** (μηχανήματα, κτήρια κτλ.) και **η εργατική δύναμη** (ικανότητα του ανθρώπου προς εργασία, η οποία παράγει τα μηχανήματα κτλ.). Για κάποιους άλλους, κυρίως τους **φιλελεύθερους**, οι συντελεστές παραγωγής είναι τέσσερις. Στους προηγούμενους τρεις προσθέτουν και την **επιχειρηματικότητα**.

Το κόστος παραγωγής

- Γενικά, αντικειμενικός **σκοπός της επιχείρησης** είναι η **μεγιστοποίηση του κέρδους μακροχρόνια**.
- Ειδικότερα, όσον αφορά το **κόστος παραγωγής**, περιλαμβάνει τις αμοιβές των συντελεστών παραγωγής που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή του προϊόντος.

Κέρδος = Έσοδα – Κόστος

- Ειδικότερα, όσον αφορά το **κόστος παραγωγής**, περιλαμβάνει τις αμοιβές των συντελεστών παραγωγής που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή του προϊόντος.
- Αν αφορά το σύνολο της παραγωγής λέγεται **συνολικό κόστος**, ενώ αν αφορά τη μονάδα του προϊόντος (ένα κιλό ζάχαρη, ένα πουκάμισο κτλ.) λέγεται **κόστος παραγωγής ανά μονάδα προϊόντος**.
- **Κέρδος** είναι το σύνολο των εσόδων μείον το σύνολο του κόστους.
- Επιχείρηση χωρίς κέρδη δεν νοείται.
- Αν μια επιχείρηση έχει ζημιές, αργά ή γρήγορα θα κλείσει.

Η τιμή των αγαθών

- Η τιμή των αγαθών προσδιορίζεται από τη ζήτηση και την προσφορά τους.
- Η τιμή ενός αγαθού προσδιορίζεται από την αλληλεπίδραση των δυνάμεων της ζήτησης και της προσφοράς, έτσι ώστε να υπάρχει ισορροπία.
- Αν διαταραχθεί η ισορροπία στην αγορά, δημιουργούνται δυνάμεις (ζήτησης και προσφοράς), που επαναφέρουν την αγορά σε ισορροπία.

Ο Νόμος της Ζήτησης

- Σύμφωνα με τον **νόμο της ζήτησης** όταν αυξάνεται η τιμή ενός αγαθού, η ζητούμενη ποσότητα μειώνεται. Και αντίθετα, όταν μειώνεται η τιμή ενός αγαθού, η ζητούμενη ποσότητα αυξάνεται.

Ο Νόμος της Προσφοράς

- Σύμφωνα με τον **νόμο της προσφοράς** όταν αυξάνεται η τιμή ενός αγαθού, η προσφερόμενη ποσότητα αυξάνεται, και όταν μειώνεται η τιμή ενός αγαθού, η προσφερόμενη ποσότητα μειώνεται.

Ceteris Paribus

- Ο νόμος της ζήτησης και της προσφοράς ισχύουν *ceteris paribus* (όλα τα άλλα σταθερά), δηλαδή όταν οι άλλοι παράγοντες (καταστροφή παραγωγής, προτιμήσεις των καταναλωτών, αύξηση κόστους παραγωγής κτλ.) που μπορούν να επηρεάσουν τη ζήτηση ή την προσφορά παραμένουν σταθεροί.

Επιγραμματικά:

- Τιμή > της τιμής ισορροπίας → πλεόνασμα προϊόντος
- Τιμή < της τιμής ισορροπίας → έλλειμμα προϊόντος

Πολιτική Παιδεία
Α’ Λυκείου

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

4.3. Τα νοικοκυριά

Το εισόδημα των νοικοκυριών

- Το κύριο χαρακτηριστικό του νοικοκυριού είναι ότι αποτελείται από άτομα που αποφασίζουν από κοινού για τα οικονομικά θέματα που προκύπτουν.
- Εκτός από το άμεσο εισόδημα, που εισρέει ως χρήμα στο νοικοκυριό υπάρχει και το έμμεσο (π.χ. η παρασκευή του φαγητού, η επιδιόρθωση μικροζημιών κτλ.).

Οι Αποφάσεις

- Πόσο μέρος του εισοδήματος θα καταναλωθεί και πόσο θα αποταμιευθεί;
- Το μέρος που θα καταναλωθεί, σε ποια αγαθά και σε ποιες ποσότητες θα κατευθυνθεί;
- Το μέρος που θα αποταμιευθεί, πόσο θα είναι, για πόσο χρόνο θα διαρκέσει η αποταμίευση και για ποιον σκοπό;

Οι αποφάσεις του νοικοκυριού επηρεάζονται από διάφορους **παράγοντες**:

- Το ύψος του εισοδήματος του νοικοκυριού.
- Το μέγεθος και τη σύνθεση (ηλικία, φύλο κτλ.) του νοικοκυριού.
- Το γεωγραφικό περιβάλλον (ορεινό, πεδινό κτλ.).
- Το κοινωνικό περιβάλλον (χωριό, πόλη, είδος και χώρος εργασίας κτλ.).

Ο οικογενειακός προϋπολογισμός

- Ο οικογενειακός προϋπολογισμός είναι ένα σχέδιο που βοηθάει την οικογένεια να κάνει ορθή διαχείριση του εισοδήματός της.
- Τα παιδιά χρειάζεται από μικρά να συνηθίζουν στην αποταμίευση, να αποκτούν καταναλωτική συνείδηση, να προσαρμόζονται στις δύσκολες καταστάσεις, αλλά και οι γονείς να αποτελούν παράδειγμα προς μίμηση.

Πολιτική Παιδεία
Α’ Λυκείου

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

4.4 Το κράτος ως παραγωγός και ως καταναλωτής

Ο Δημόσιος Τομέας

- Το **κράτος ή ο δημόσιος τομέας** περιλαμβάνει φορείς όπως: η Βουλή, η κυβέρνηση, οι οργανισμοί κοινωνικής ασφάλισης, οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης, τα νοσοκομεία, τα πανεπιστήμια, τα Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου, οι Δημόσιες Επιχειρήσεις κτλ. Ο χαρακτηρισμός ενός φορέα ως δημόσιου συνεπάγεται υπαγωγή σε **ειδική νομοθεσία**.

Σκοπός του Κράτους

- Όλοι οι δημόσιοι φορείς δρουν με βάση το **γενικό ή το δημόσιο συμφέρον**, ενώ οι επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά δρουν με βάση το ιδιωτικό συμφέρον.
- Σκοπός του κράτους, όλων των δημόσιων φορέων, είναι **η μεγιστοποίηση της κοινωνικής ευημερίας**.

Τα δημόσια αγαθά

- Τα δημόσια αγαθά αντιδιαστέλλονται προς τα ιδιωτικά, αν και στην πράξη, πολλές φορές, είναι δύσκολη η διάκριση δημόσιων και ιδιωτικών αγαθών.
- Ο χαρακτηρισμός ενός αγαθού ως δημόσιου γίνεται με πολιτική απόφαση από την κυβέρνηση.
- Τα δημόσια αγαθά είναι αδιαίρετα και το όφελός τους διαχέεται στο κοινωνικό σύνολο, χωρίς αποκλεισμούς.

Δημόσιες Επιχειρήσεις και Οργανισμοί (Δ.Ε.Κ.Ο.)

- Το κράτος έχει ένα **πλήθος Δημόσιων Επιχειρήσεων και Οργανισμών** (Δ.Ε.Κ.Ο.), όπως η Δ.Ε.Η., η Ε.ΥΔ.Α.Π., η Δ.Ε.Φ.Α., οι Αστικές Συγκοινωνίες, η Κτηματική Εταιρεία του Δημοσίου, η Ελληνική Αμυντική Βιομηχανία κτλ. Οι Δ.Ε.Κ.Ο. δεν είναι πλέον αμιγώς κρατικές, αλλά κατά ένα μέρος τους έχουν μετοχοποιηθεί.
- Στόχος των Δημόσιων Επιχειρήσεων και Οργανισμών είναι η **εξυπηρέτηση του δημοσίου συμφέροντος**.

Ο κρατικός παρεμβατισμός έχει στόχο:

- την καλύτερη κατανομή των πόρων
- την επίτευξη οικονομικής σταθερότητας
- τη δικαιότερη διανομή του εισοδήματος
- την προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης

Πολιτική Παιδεία
Α’ Λυκείου
Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

4.5 Βασικά χαρακτηριστικά της Ελληνικής οικονομίας

Τα διαρθρωτικά προβλήματα

- Δημόσιο έλλειμμα και δημόσιο χρέος
- Απασχόληση και ανεργία
- Ελλειμματικό ισοζύγιο
- Ο κρατικός παρεμβατισμός και η προστασία
- Εξάρτηση

Οι τομείς

- Ο πρωτογενής τομέας στηρίχτηκε στις τιμές ασφαλείας, τις επιδοτήσεις, τον έλεγχο των τιμών κτλ., και αυτό συνεχίζει να είναι αίτημα των αγροτών.
- Ο δευτερογενής τομέας αναπτύχθηκε στη λογική των κινήτρων και των δασμών.
- Ο τριτογενής τομέας δεν έμεινε έξω από το κρατικό ενδιαφέρον.

Πολιτική Παιδεία
Α’ Λυκείου
Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

5.1 Ο Δήμος – Η τοπική κοινωνία

Οι δημότες

- Κάθε Έλληνας πολίτης είναι **δημότης ενός μόνο Δήμου ή μιας μόνο Κοινότητας**.
- Δημότες ενός Δήμου είναι όσοι είναι **εγγεγραμμένοι στο δημοτολόγιο**.
- Όλοι οι δημότες του Δήμου έχουν το **δικαίωμα του εκλέγειν** στις δημοτικές εκλογές.
- Δικαίωμα του εκλέγειν έχουν επίσης **οι πολίτες των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης**, καθώς και οι **ομογενείς** και **οι νομίμως διαμένοντες αλλοδαποί υπήκοοι τρίτων χωρών**, οι οποίοι είναι εγγεγραμμένοι σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία στους ειδικούς εκλογικούς καταλόγους.

Οι δημοτικές αρχές

- **Δήμαρχος** μπορεί να εκλεγεί ο δημότης που έχει την ικανότητα να εκλέγει και έχει συμπληρώσει το **21ο έτος** της ηλικίας του κατά την ημέρα της διενέργειας των εκλογών.
- **Δημοτικός σύμβουλος** μπορεί να εκλεγεί ο δημότης που έχει την ικανότητα να εκλέγει και έχει συμπληρώσει **το 18ο έτος** της ηλικίας του κατά την ημέρα διενέργειας των εκλογών.
- **Δημοτικός σύμβουλος** μπορεί να εκλεγεί ο δημότης που έχει την ικανότητα να εκλέγει και έχει συμπληρώσει **το 18ο έτος** της ηλικίας του κατά την ημέρα διενέργειας των εκλογών.

Οι εκλογές

- Στις εκλογές των δημάρχων και των δημοτικών συμβούλων θεωρείται επιτυχών συνδυασμός αυτός που συγκέντρωσε την **απόλυτη πλειοψηφία** (50% + 1 ψήφο) του συνόλου των έγκυρων ψηφοδελτίων και επιλαχόντες όσοι συνδυασμοί έλαβαν έστω και μία έδρα. Δήμαρχος εκλέγεται ο επικεφαλής του επιτυχόντος συνδυασμού. Εάν κανένας συνδυασμός δεν συγκεντρώσει την απόλυτη πλειοψηφία του συνολικού αριθμού των έγκυρων ψηφοδελτίων, η ψηφοφορία επαναλαμβάνεται την επόμενη Κυριακή ανάμεσα μόνο στους υποψήφιους δημάρχους των δύο συνδυασμών που έλαβαν τις περισσότερες ψήφους. Τα τρία πέμπτα (3/5) των εδρών του δημοτικού συμβουλίου καταλαμβάνει ο επιτυχών συνδυασμός και τα δύο πέμπτα (2/5) οι επιλαχόντες, ανάλογα με τον αριθμό των έγκυρων ψηφοδελτίων που έλαβαν.

Το δημοτικό συμβούλιο

- Το δημοτικό συμβούλιο αποτελείται από δεκατρία (13) μέλη σε Δήμους με πληθυσμό έως δύο χιλιάδες κατοίκους και κλιμακωτά μέχρι σαράντα εννέα (49) μέλη σε Δήμους με πληθυσμό από εκατόν πενήντα χιλιάδες έναν (150.001) και άνω κατοίκους.

Αρμοδιότητες Δήμων και Κοινοτήτων στους τομείς:

- Ανάπτυξης
- Περιβάλλοντος
- Ποιότητας ζωής και εύρυθμης λειτουργίας των πόλεων και των οικισμών
- Απασχόλησης, κοινωνικής προστασίας και αλληλεγγύης, παιδείας, πολιτισμού και αθλητισμού, πολιτικής προστασίας

Οι κρατικές αρμοδιότητες των δήμων

- Η τήρηση του δημοτολογίου και του μητρώου αρρένων και η έκδοση των σχετικών πιστοποιητικών.
- Η τήρηση των ληξιαρχικών βιβλίων.
- Η τήρηση αρχείων επίσημων εγγράφων και η έκδοση αντιγράφων.
- Η τήρηση των διατάξεων που αφορούν το ωράριο λειτουργίας των καταστημάτων.

Πολιτική Παιδεία
Α’ Λυκείου

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

5.2 Η Περιφέρεια – Η ευρύτερη κοινωνία

Η χώρα μας αποτελείται από 13 Περιφέρειες.

- Οι Περιφέρειες σχεδιάζουν, προγραμματίζουν και υλοποιούν πολιτικές σε περιφερειακό επίπεδο στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους, **σύμφωνα με τις αρχές της αειφόρου ανάπτυξης και της κοινωνικής συνοχής της χώρας, λαμβάνοντας υπόψη και τις εθνικές και ευρωπαϊκές πολιτικές**.

Τα όργανα της Περιφέρειας

- Όργανα της Περιφέρειας είναι ο **περιφερειάρχης, οι αντιπεριφερειάρχες, το περιφερειακό συμβούλιο**, η οικονομική επιτροπή και η εκτελεστική επιτροπή.

Οι εκλογές

- Οι εκλογές γίνονται **κάθε πέντε (5) χρόνια, ταυτόχρονα με τις δημοτικές εκλογές**, στα ίδια εκλογικά τμήματα, με τις ίδιες εφορευτικές επιτροπές και τους ίδιους αντιπροσώπους της δικαστικής αρχής και εφόρους αντιπροσώπων, αλλά η ψηφοφορία διενεργείται σε **διαφορετικές κάλπες**. Οι εκλογές διενεργούνται ταυτόχρονα σε ολόκληρη την επικράτεια.

Οι διαδικασίες

- Στις εκλογές των περιφερειαρχών και περιφερειακών συμβούλων θεωρείται επιτυχών ο συνδυασμός αυτός που συγκέντρωσε την **απόλυτη πλειοψηφία** (50% + 1 ψήφο) του συνόλου των έγκυρων ψηφοδελτίων και επιλαχόντες συνδυασμοί, όσοι συνδυασμοί έλαβαν έστω και μία έδρα. Εάν κανένας συνδυασμός δεν συγκεντρώσει την απόλυτη πλειοψηφία του συνολικού αριθμού των έγκυρων ψηφοδελτίων, η ψηφοφορία επαναλαμβάνεται την επόμενη Κυριακή ανάμεσα μόνο στους υποψήφιους περιφερειάρχες των δύο συνδυασμών που έλαβαν τις περισσότερες ψήφους. Τα τρία πέμπτα (3/5) των εδρών του περιφερειακού συμβουλίου καταλαμβάνει ο επιτυχών συνδυασμός και τα δύο πέμπτα (2/5) οι επιλαχόντες, ανάλογα με τον αριθμό των έγκυρων ψηφοδελτίων που έλαβαν.

Οι αρχές

- Οι περιφερειακές και δημοτικές αρχές ασκούν τις αρμοδιότητές τους σύμφωνα με τις **αρχές της διαφάνειας, της αποτελεσματικότητας και της αποδοτικότητας**.

Κατά την άσκησή τους θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη:

- Οι εθνικές και ευρωπαϊκές πολιτικές
- Η ανάγκη συνεργασίας και συντονισμού με άλλες τοπικές ή δημόσιες αρχές
- Οι διαθέσιμοι πόροι
- Η ανάγκη οργάνωσης των παρεχόμενων υπηρεσιών
- Η ανάγκη αειφόρου ανάπτυξης και προστασίας της πολιτιστικής κληρονομιάς

Πολιτική Παιδεία
Α’ Λυκείου

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

5.3 Η πολιτεία – Η πολιτική κοινότητα

Η σχέση ανθρώπου και πολιτείας στην πορεία του χρόνου αλλάζει.

- Ο άνθρωπος υπάρχει στην πολιτεία άλλοτε ως **δούλος**, άλλοτε ως **υπήκοος**, άλλοτε ως **ελεύθερος**, άλλοτε ως **πολίτης** κτλ. Το ίδιο ισχύει και για το «περιεχόμενο» της πολιτείας, δηλαδή το πολίτευμα.
- Άλλοτε είναι **μοναρχία**, άλλοτε **ολιγαρχία**, άλλοτε **δημοκρατία**, άλλοτε **κοινοβουλευτική δημοκρατία** κτλ.

Τα βασικά προβλήματα της ελληνικής πολιτείας

- Το δημογραφικό
- Η προστασία και ανάπτυξη του ελληνικού πολιτισμού
- Η ανάπτυξη και μάλιστα η ισόρροπη ανάπτυξη
- Η δημοκρατική λειτουργία των πολιτικών θεσμών
- Η βελτίωση του εκπαιδευτικού συστήματος

Πολιτική Παιδεία
Α’ Λυκείου
Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

5.4 Η συμπολιτεία – Η Ευρωπαϊκή Ένωση

Από την αρχή της δημιουργίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης υπήρξαν τρεις βασικές απόψεις για τη διαμόρφωσή της. Ειδικότερα:

- Η δημιουργία ομοσπονδίας
- Η δημιουργία συνομοσπονδίας
- Η ανοιχτή προσέγγιση

Στις αρχές του 21ου αιώνα η Ε.Ε. αντιμετωπίζει μια ιστορική πρόκληση: την εμβάθυνση και τη διεύρυνση.

- **Εμβάθυνση** σημαίνει πολιτική ενοποίηση, δημιουργία των Ενωμένων Πολιτειών της Ευρώπης.
- **Διεύρυνση** σημαίνει ένταξη νέων χωρών στην Ένωση.

Τα κριτήρια ένταξης κάθε κράτους στην Ε.Ε. είναι:

- Πρώτον, να διαθέτει σταθερούς θεσμούς
- Δεύτερον, να έχει καθεστώς ελεύθερης οικονομίας
- Τρίτον, να έχει την ικανότητα να επωμιστεί τις υποχρεώσεις

Οι αξίες πάνω στην οποίες προσπαθεί να οικοδομηθεί η Ε.Ε. είναι:

- Η ειρήνη
- Η ενότητα
- Η ισότητα
- Η αλληλεγγύη
- Η ελευθερία

Πολιτική Παιδεία
Α’ Λυκείου

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

5.5 Η συμμετοχή του πολίτη: από τον Δήμο μέχρι την παγκόσμια κοινότητα

Ο πολίτης συμμετέχει:

- Στον Δήμο
- Στην πολιτεία
- Στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Παρά την ανάγκη και τη χρησιμότητα της συμμετοχής στα κοινά, αρκετοί πολίτες δεν μετέχουν για διάφορους λόγους, όπως:

- Το χάσμα ανάμεσα στα λόγια και στα έργα των πολιτικών.
- Η διαπλοκή και η διαφθορά.
- Η αντικατάσταση της πολιτικής από την επικοινωνία.
- Η έλλειψη ηγεσίας που να εμπνέει τους πολίτες.

Πολιτική Παιδεία
Α’ Λυκείου
Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

5.6 Βασικά χαρακτηριστικά της ελληνικής πολιτείας

Η ελληνική πολιτεία

- Η ελληνική πολιτεία (οι όροι κράτος και πολιτεία χρησιμοποιούνται με το ίδιο περιεχόμενο) είναι δημιούργημα της επανάστασης του 1821.

Μερικά από τα βασικά χαρακτηριστικά του είναι:

- Συγκεντρωτικό και γραφειοκρατικό
- Παρεμβατικό και αναποτελεσματικό
- Παραδοσιακό και σύγχρονο
- Εμπιστοσύνη στην κοινότητα και αντιπαλότητα στο κράτος

Πολιτική Παιδεία
Α’ Λυκείου

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

6.1 Κοινωνικοποίηση και πολιτικοποίηση

Κοινωνικοποίηση

- Η **κοινωνικοποίηση** είναι μια διαδικασία ένταξης και ενσωμάτωσης του ατόμου σε ένα κοινωνικό σύνολο. Μια διαδικασία εκμάθησης των αξιών και των κανόνων της κοινωνίας.

Κοινωνικοποίηση

- **Στόχος** λοιπόν της κοινωνικοποίησης είναι: **η ένταξη του ατόμου στην κοινωνία και η συνοχή της κοινωνίας.**
- Η κοινωνικοποίηση **τροποποιείται στον χώρο και στον χρόνο**.
- Επίσης, η κοινωνικοποίηση **διαφοροποιείται ως προς το φύλο** (άντρες, γυναίκες).
- Η κοινωνικοποίηση είναι μια **πολυδιάστατη και πολύπλοκη διαδικασία**.

Κοινωνικοποίηση

- Μερικές φορές τα μηνύματα αυτά συγκρούονται μεταξύ τους και αυτό δημιουργεί μια **διλημματική κατάσταση,** που εκφράζεται με το ερώτημα «τι να ακολουθήσω;».
- Ιδιαίτερα κρίσιμη είναι η κοινωνικοποίηση στην **περίοδο της εφηβείας και της ενηλικίωσης**.
- Η **πολιτική κοινωνικοποίηση** είναι μέρος της κοινωνικοποίησης και συντελείται από όλους τους φορείς κοινωνικοποίησης.
- Η πολιτική κοινωνικοποίηση αναφέρεται στη **διαμόρφωση γνώμης και στην υιοθέτηση στάσης για την πολιτική.**

Μερικά παραδείγματα πολιτικής κοινωνικοποίησης:

- Η γνώμη του πολίτη για τον τρόπο άσκησης της εξουσίας.
- Η στάση του πολίτη στο πολιτικό γίγνεσθαι.
- Η κριτική του πολίτη απέναντι στα πολιτικά κόμματα.
- Η στάση του πολίτη απέναντι στην ανισότητα και εκμετάλλευση.
- Η συμμετοχή του πολίτη στα κοινωνικά κινήματα.
- Η συμμετοχή του πολίτη στο σωματείο του χώρου όπου εργάζεται.

Η πολιτικοποίηση **διαφέρει από την κομματικοποίηση**

- Αντικείμενο της **πολιτικοποίησης** είναι η μετάδοση γνώσεων, η καλλιέργεια αρχών και αξιών, η υιοθέτηση στάσεων και η δράση για θέματα που αφορούν την κοινωνική και πολιτική πραγματικότητα.

Πολιτική Παιδεία
Α’ Λυκείου

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

6.2 Φορείς κοινωνικοποίησης / πολιτικοποίησης

Η οικογένεια

- Η οικογένεια είναι **ο πρώτος και ο κυριότερος φορέας-παράγοντας κοινωνικοποίησης**. Αν ληφθεί υπόψη ότι η κοινωνικοποίηση αρχίζει από τη γέννηση (ορθότερα πριν από την γέννηση) και ότι τα **χρόνια της παιδικής ηλικίας είναι καθοριστικά** για την πορεία του ατόμου, τότε, αποδεικνύεται η σημασία της οικογένειας.

Το σχολείο – η εκπαίδευση

- Μεγάλη σημασία για την κοινωνικοποίηση και την πολιτικοποίηση των ατόμων έχει και το **σχολικό περιβάλλον και η σχολική ζωή**.
- Και επειδή **δεν γεννιόμαστε αλλά γινόμαστε πολίτες**, ο ρόλος του στη διαμόρφωση της **ιδιότητας του πολίτη** είναι σημαντικός.

Οι παρέες συνομηλίκων

- Το άτομο δημιουργεί ή εντάσσεται σε ομάδες, επειδή **ικανοποιεί διάφορες ανάγκες** του, οι οποίες είναι, κυρίως, δύο ειδών: **βιολογικές** (π.χ. τροφή, κατοικία, ασφάλεια) ή **κοινωνικές** (π.χ. αγάπη, συνύπαρξη, απόκτηση ταυτότητας).
- Πάντως, τα παιδιά και οι έφηβοι έχουν έντονη την **ανάγκη της αποδοχής και της ένταξης** σε κάποια ομάδα, γιατί η ομάδα προσφέρει ταυτότητα, ασφάλεια, διαφορετικούς στόχους κτλ.

Η ένταξη λοιπόν ενός παιδιού ή εφήβου σε κάποια παρέα συνομηλίκων γίνεται για **διάφορους λόγους**, όπως:

- Η καλύτερη ικανοποίηση κάποιων αναγκών του.
- Η ανάγκη για επικοινωνία και συναισθηματική έκφραση.
- Η ανάγκη απόκτησης ταυτότητας.
- Η ψυχαγωγία, η άθληση και οι εκδρομές.
- Η περιέργεια, η παρακίνηση, η καθοδήγηση.

Τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας

- Τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας (Μ.Μ.Ε.) είναι ο γραπτός και ηλεκτρονικός Τύπος.
- Έτσι π.χ. γίνεται λόγος για τη **δύναμη του γραπτού λόγου** (scripta manet = τα γραπτά μένουν), για τη **ραδιοφωνική φαντασία** (είναι μοναδική), για τη **δύναμη της εικόνας** (μια εικόνα ίσον χίλιες λέξεις).
- Τα Μ.Μ.Ε. προσφέρουν ενημέρωση, γνώση, διασκέδαση κτλ.,
- συνήθως, είκοσι τέσσερις ώρες την ημέρα.

Η επίδραση των Μ.Μ.Ε. εξαρτάται από πολλούς παράγοντες, όπως:

- Το **είδος του μέσου** (π.χ. εφημερίδα, τηλεόραση, Η/Υ).
- Το **περιεχόμενο** του προγράμματος, αφού κάθε μέσο έχει το δικό του πρόγραμμα.
- Τον **χρόνο παρακολούθησης** (π.χ. μία ώρα την ημέρα).
- Την **ηλικία,** τη **μόρφωση** και την συνολική **προσωπικότητα** του δέκτη.

Τα πολιτικά κόμματα

- **Τα πολιτικά κόμματα** είναι ενώσεις πολιτών που έχουν ως **σκοπό** τον επηρεασμό και κυρίως την κατάκτηση της εξουσίας, με απώτερο στόχο να εφαρμόσουν το πρόγραμμά τους. Είναι πολιτικοί **θεσμοί απαραίτητοι** για τη **λειτουργία της δημοκρατίας**.

Ο θεσμός των Μαθητικών Κοινοτήτων

- Οι μαθητικές κοινότητες (Μ.Κ.), καθαρά **παιδαγωγικός θεσμός**
- Οι Μ.Κ. αποτελούν τη **μαθητική έκφραση** στα σχολικά θέματα και πρωτοστατούν στην κατοχύρωση της **συνεργασίας καθηγητών-γονέων-μαθητών**
- Στόχος του Κανονισμού για τις μαθητικές κοινότητες είναι να
- τις **αναδείξει σε δημοκρατικούς θεσμούς**
- Με τον κανονισμό αυτόν κατοχυρώνεται ο ρόλος των μαθητικών κοινοτήτων και αναπτύσσεται το πλαίσιο της δημοκρατικής ζωής στο σχολείο.

Σκοπός των Μ.Κ. είναι η μαθητεία στη δημοκρατία, δηλαδή:

- Η ανάπτυξη δημοκρατικής συνείδησης.
- Ο σεβασμός της αξίας και προσωπικότητας κάθε ανθρώπου.
- Η ανάπτυξη ατομικής και κοινωνικής ευθύνης.
- Η ανάπτυξη των ικανοτήτων και δυνατοτήτων του μαθητή.
- Η άσκηση στους κοινωνικούς ρόλους.

Οι μαθητές να μαθαίνουν να λειτουργούν «πολιτικά», δηλαδή:

- Να θέτουν κανόνες (π.χ. καταστατικό λειτουργίας) και να τους εφαρμόζουν.
- Να εκλέγουν και να εκλέγονται στα διάφορα αξιώματα.
- Να κάνουν διάλογο και να πείθουν, όχι με συνθήματα αλλά με επιχειρήματα.
- Να αναπτύσσουν πολιτικές αρετές (διάλογος, δικαιοσύνη, αλληλεγγύη κτλ.).
- Να βιώνουν τη δημοκρατία, αφού η δημοκρατία είναι τρόπος ζωής.

Μαθητικές Κοινότητες

- Για να επιτύχουν οι Μ.Κ. χρειάζεται η πολιτεία και οι εκπαιδευτικοί να πιστεύουν και να υπηρετούν τον θεσμό αλλά και οι ίδιοι οι μαθητές να συνειδητοποιήσουν την αναγκαιότητα της λειτουργίας τους.

Πολιτική Παιδεία
Α’ Λυκείου

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

6.3 Ο κοινωνικός έλεγχος

Οι κοινωνικοί κανόνες

- Σε κάθε κοινωνία υπάρχουν κοινωνικοί κανόνες που **ρυθμίζουν τις ατομικές και συλλογικές συμπεριφορές**.
- Οι κοινωνικοί κανόνες **ρυθμίζουν και αξιολογούν τις συμπεριφορές** των ατόμων, **ακόμα και τις πιο προσωπικές.**
- Μάλιστα, τα άτομα ζώντας σε μια κοινωνία **μαθαίνουν** ποια συμπεριφορά θεωρείται αποδεκτή και επιθυμητή και, συνήθως, την ακολουθούν.

Οι διάφοροι φορείς κοινωνικοποίησης

- Οι διάφοροι **φορείς κοινωνικοποίησης** (οικογένεια, φίλοι, Μ.Μ.Ε., κράτος κτλ.) είναι συνήθως **και φορείς κοινωνικού ελέγχου**. Όμως, δεν έχουν όλοι την ίδια «**δύναμη**».
- Πότε ασκείται κοινωνικός έλεγχος; Άλλοτε ασκείται εκ των προτέρων, δηλαδή **προληπτικά,** για να μην υπάρξει παραβίαση των κανόνων και άλλοτε εκ των υστέρων, δηλαδή **κατασταλτικά**, όταν το άτομο έχει παραβιάσει τους κανόνες.

Με ποιον τρόπο ασκείται ο κοινωνικός έλεγχος; Ασκείται με δύο τρόπους:

- Με επιβραβεύσεις
- Με κυρώσεις

Ο κοινωνικός έλεγχος διακρίνεται σε τρία είδη:

- Άτυπος κοινωνικός έλεγχος
- Τυπικός κοινωνικός έλεγχος
- Αυτοέλεγχος

Αυτοέλεγχος

- Το άτομο είτε γιατί θεωρεί τον κανόνα σωστό, είτε γιατί φοβάται την τιμωρία, είτε και για τους δύο λόγους, κρίνει και αξιολογεί τη συμπεριφορά του και δεν κλέβει. Βέβαια, ο **βαθμός αυτοελέγχου** εξαρτάται από τον **βαθμό εσωτερίκευσης**, δηλαδή αφομοίωσης και αποδοχής των κοινωνικών κανόνων και αξιών της κοινωνίας.

Πολιτική Παιδεία
Α’ Λυκείου

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

7.1 Το αξίωμα του πολίτη: ελεύθερος, υπεύθυνος και ενεργός πολίτης

Το αξίωμα του πολίτη

- «Πώς είναι δυνατόν να έχουμε μεγαλύτερη συμμετοχή των πολιτών εάν οι πολίτες ξέρουν ότι, είτε ενδιαφερθούν είτε όχι, τίποτε δεν πρόκειται να αλλάξει; Ο κάθε πολίτης θα αρχίσει να συμμετέχει όταν θα ξέρει ότι: το να πάω ή όχι στη συνέλευση, μπορεί να παίξει έναν ρόλο.» (Κορνήλιος Καστοριάδης)

Το αξίωμα του πολίτη

- «Το αρχαιοελληνικό πρότυπο δεν έχει να κάνει ούτε με τον κολλεκτιβισμό ούτε με τον ατομοκεντρισμό. Ο πολίτης είναι στους αντίποδες και του υπηκόου και του ιδιώτη.» (Χρήστος Γιανναράς)

Η έννοια «πολίτης»

- Η έννοια «πολίτης» είναι τίτλος τιμής, είναι αξίωμα με απεριόριστη διάρκεια.
- Ύψιστη αρετή του πολίτη είναι η ικανότητα του **άρχειν και άρχεσθαι.**
- Γι, αυτό είχε και συνεχίζει να έχει μεγάλη σημασία η **πολιτική παιδεία, που έχει στόχο τη διάπλαση ελεύθερων και υπεύθυνων πολιτών.**
- Ο πολίτης εκτός από το «Εγώ» ενδιαφέρεται και για το «Εμείς».

Ενεργός πολίτης

- Στη σημερινή κοινωνία της **πολιτικής αποχής** και της **πολιτικής απάθειας** ζητούμενο είναι ο ενεργός πολίτης.
- **Ενεργός πολίτης** δεν θεωρείται απλώς ο ενημερωμένος πολίτης, αλλά αυτός που συμμετέχει ενεργά στις δημόσιες υποθέσεις, στο κοινωνικό και πολιτικό γίγνεσθαι, σε τοπικό, εθνικό, ευρωπαϊκό και παγκόσμιο πλαίσιο.

Η δημοκρατική πολιτεία

- Η **δημοκρατική πολιτεία** ενδιαφέρεται να μορφώσει έναν ελεύθερο, υπεύθυνο και ενεργό πολίτη. Έναν πολίτη που γνωρίζει ότι η αυτονομία συνεπάγεται την αυτοπειθαρχία και ότι ελευθερία σημαίνει ευθύνη.

Η δημοκρατική πολιτεία

- Η καλλιέργεια βασικών **κοινωνικών και πολιτικών αξιών** κρίνεται απαραίτητη γιατί βοηθούν τον μαθητή να διαμορφώσει συνείδηση και συμπεριφορά σύμφωνα με αυτές τις αξίες.

Πολιτική Παιδεία
Α’ Λυκείου

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

7.1 Το αξίωμα του πολίτη: ελεύθερος, υπεύθυνος και ενεργός πολίτης

Το αξίωμα του πολίτη

- «Πώς είναι δυνατόν να έχουμε μεγαλύτερη συμμετοχή των πολιτών εάν οι πολίτες ξέρουν ότι, είτε ενδιαφερθούν είτε όχι, τίποτε δεν πρόκειται να αλλάξει; Ο κάθε πολίτης θα αρχίσει να συμμετέχει όταν θα ξέρει ότι: το να πάω ή όχι στη συνέλευση, μπορεί να παίξει έναν ρόλο.» (Κορνήλιος Καστοριάδης)

Το αξίωμα του πολίτη

- «Το αρχαιοελληνικό πρότυπο δεν έχει να κάνει ούτε με τον κολλεκτιβισμό ούτε με τον ατομοκεντρισμό. Ο πολίτης είναι στους αντίποδες και του υπηκόου και του ιδιώτη.» (Χρήστος Γιανναράς)

Η έννοια «πολίτης»

- Η έννοια «πολίτης» είναι τίτλος τιμής, είναι αξίωμα με απεριόριστη διάρκεια.
- Ύψιστη αρετή του πολίτη είναι η ικανότητα του **άρχειν και άρχεσθαι.**
- Γι, αυτό είχε και συνεχίζει να έχει μεγάλη σημασία η **πολιτική παιδεία, που έχει στόχο τη διάπλαση ελεύθερων και υπεύθυνων πολιτών.**
- Ο πολίτης εκτός από το «Εγώ» ενδιαφέρεται και για το «Εμείς».

Ενεργός πολίτης

- Στη σημερινή κοινωνία της **πολιτικής αποχής** και της **πολιτικής απάθειας** ζητούμενο είναι ο ενεργός πολίτης.
- **Ενεργός πολίτης** δεν θεωρείται απλώς ο ενημερωμένος πολίτης, αλλά αυτός που συμμετέχει ενεργά στις δημόσιες υποθέσεις, στο κοινωνικό και πολιτικό γίγνεσθαι, σε τοπικό, εθνικό, ευρωπαϊκό και παγκόσμιο πλαίσιο.

Η δημοκρατική πολιτεία

- Η **δημοκρατική πολιτεία** ενδιαφέρεται να μορφώσει έναν ελεύθερο, υπεύθυνο και ενεργό πολίτη. Έναν πολίτη που γνωρίζει ότι η αυτονομία συνεπάγεται την αυτοπειθαρχία και ότι ελευθερία σημαίνει ευθύνη.

Η δημοκρατική πολιτεία

- Η καλλιέργεια βασικών **κοινωνικών και πολιτικών αξιών** κρίνεται απαραίτητη γιατί βοηθούν τον μαθητή να διαμορφώσει συνείδηση και συμπεριφορά σύμφωνα με αυτές τις αξίες.

Πολιτική Παιδεία
Α’ Λυκείου

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

7.2 Περιβαλλοντική αγωγή

Περιβαλλοντική συνείδηση

- Η επαφή των ανθρώπων, ειδικότερα των νέων, με το περιβάλλον, ο θαυμασμός και το δέος που νοιώθει κανείς όταν αντικρίζει τα δημιουργήματα της φύσης και του ανθρώπου, διαμορφώνουν μια **περιβαλλοντική συνείδηση**, που είναι ο καλύτερος τρόπος για την προστασία της.

Αρχές της περιβαλλοντικής αγωγής είναι:

- Η αντιμετώπιση του περιβάλλοντος ως συνόλου.
- Η διεπιστημονικότητα.
- Εξετάζει τα περιβαλλοντικά προβλήματα σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο.
- Καλλιεργεί την ιδέα της συνεργασίας για την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προβλημάτων.
- Βοηθά τους μαθητές να ανακαλύψουν **τις οικονομικές, κοινωνικές** και **πολιτικές αιτίες** του οικολογικού προβλήματος.
- Ενθαρρύνει τη διαμόρφωση **κριτικής πολιτικής σκέψης**, η οποία πρέπει να χαρακτηρίζει τον σύγχρονο πολίτη.

«Ο ρυπαίνων πληρώνει»

- Υπάρχει μια αρχή που λέει «**ο ρυπαίνων πληρώνει**», αλλά ποιος είναι ο ρυπαίνων, ο παραγωγός ή ο καταναλωτής των προϊόντων;
- Πάντως ο καθένας, είτε παραγωγός είτε καταναλωτής, έχει προσωπική και κοινωνική ευθύνη ως προς τη ρύπανση του περιβάλλοντος.

Η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος

- Η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του κράτους και **υποχρέωση αλλά και δικαίωμα του κάθε πολίτη**.
- Το κράτος έχει υποχρέωση να παίρνει προληπτικά ή κατασταλτικά μέτρα στο πλαίσιο της **αρχής της αειφορίας**, δηλαδή της συνεχούς αυτοτροφοδοτούμενης και χωρίς αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον ανάπτυξης.
- Το περιβάλλον είναι **οικουμενικό, δημόσιο, αδιαπραγμάτευτο αγαθό**. Προηγείται όλων των άλλων αγαθών γιατί σχετίζεται με την επιβίωση του ανθρώπινου γένους.
- Γι, αυτό και η υποχρέωση προστασίας του είναι **υποχρέωση διαρκείας.**

Πολιτική Παιδεία
Α’ Λυκείου
Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

7.4 Αγωγή υγείας - Ασφάλεια και υγεία στον χώρο εργασίας

Αγωγή υγείας

- *«Αγωγή Υγείας είναι μια διαδικασία που στηρίζεται σε επιστημονικές αρχές και χρησιμοποιεί προγραμματισμένες ευκαιρίες μάθησης, οι οποίες δίνουν τη δυνατότητα στους ανθρώπους, όταν λειτουργούν ως άτομα ή ως σύνολο, να αποφασίζουν και να ενεργούν συνειδητά για θέματα που επηρεάζουν την υγεία τους.»* (Ευρωπαϊκή Ένωση,1988)

Η προστασία της υγείας

- Η προστασία της υγείας διασφαλίζεται καλύτερα με την **αγωγή υγείας**, η οποία έχει **σκοπό** την προάσπιση, τη βελτίωση και την προαγωγή της ψυχικής και σωματικής υγείας των πολιτών.
- Ιδιαίτερο βάρος δίνει στην **πρόληψη** και στη χρήση των υπηρεσιών υγείας (π.χ. **όχι στην πολυφαρμακία**) και στην **υγιεινή διατροφή** (π.χ. **όχι στην παχυσαρκία**).
- Κάθε άτομο έχει δικαίωμα στην υγεία και έχει συμφέρον για καλή υγεία. Έτσι το **ατομικό συμφέρον συμπίπτει με το γενικό συμφέρον** για καλή υγεία.

Τι είναι η Ασφάλεια και Υγεία στην Εργασία (Α.Υ.Ε.)

- Με τον όρο Ασφάλεια και Υγεία στην Εργασία (Α.Υ.Ε.) εννοούμε όλα τα απαραίτητα μέτρα που πρέπει να ληφθούν σε έναν χώρο εργασίας, προκειμένου να εξασφαλίσουμε ότι δεν θα έχουμε κάποιο εργατικό ατύχημα ή επαγγελματική ασθένεια.

Η πολιτεία έχει νομοθετήσει και καθιερώσει μέτρα, όπως:

- Την γραπτή εκτίμηση επαγγελματικού κινδύνου
- Τον τεχνικό ασφάλειας
- Τον ιατρό εργασίας

Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας

- Η **νομοθεσία για την ΑΥΕ** προβλέπει τόσο **διοικητικές** (χρηματικά πρόστιμα, διακοπή εργασιών), όσο και **ποινικές κυρώσεις** (φυλάκιση), ανάλογα με την βαρύτητα και τις συνέπειες της παράβασης.
- Στο υπουργείο Εργασίας λειτουργεί **Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας** που ασχολείται με τον έλεγχο εφαρμογής της νομοθεσίας για την ΑΥΕ και την επιβολή κυρώσεων σε περίπτωση παράβασής της, αλλά παράλληλα συμβουλεύει τους εργοδότες και τους ενημερώνει σχετικά με τις υποχρεώσεις τους.

Πολιτική Παιδεία
Α’ Λυκείου

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

7.5 Κυκλοφοριακή αγωγή – Τροχαία ατυχήματα

Τα τροχαία ατυχήματα

- Τα τροχαία ατυχήματα είναι από τα **σημαντικότερα κοινωνικά προβλήματα** της σημερινής Ελλάδας. Κάθε χρόνο, **μια μικρή πόλη της Ελλάδας σκοτώνεται** στους δρόμους.

Ποια τα αίτια;

- **Ατομική ευθύνη**
- **Κοινωνική ευθύνη**
- **Ζώνη ασφαλείας**: είναι απολύτως απαραίτητη όταν οδηγούμε **και ιδιαίτερα** στις κατοικημένες περιοχές, αφού τα ατυχήματα που γίνονται σε αυτές είναι περισσότερα από αυτά που γίνονται στους εθνικούς και επαρχιακούς δρόμους.
- **Κράνος**: επτά φορές λιγότερες πιθανότητες να τραυματισθούν θανάσιμα έχουν όσοι φορούν κράνος, κράνος με κάλυμμα ή γυαλιά.

Μερικά μέτρα πρόληψης είναι:

- Η κυκλοφοριακή αγωγή
- Η εκπαίδευση και οι αδιάβλητες εξετάσεις
- Η βελτίωση του οδικού δικτύου
- Τα μέτρα καταστολής αφορούν τη δράση της πολιτείας μετά το ατύχημα.

Πολιτική Παιδεία
Α’ Λυκείου

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

7.6 Φορολογική συνείδηση

Η φορολογία

- Η φορολογία είναι τα ποσά που είναι υποχρεωμένοι οι πολίτες και οι επιχειρήσεις να καταβάλλουν στην πολιτεία για το εισόδημα και την περιουσία τους ή τη δραστηριότητα που ασκούν.

Οι φόροι χωρίζονται σε **άμεσους** και σε **έμμεσους**.

- Άμεσοι φόροι είναι αυτοί που πληρώνουν απευθείας οι φορολογούμενοι, όπως είναι ο φόρος εισοδήματος, ο φόρος ακινήτων, ο φόρος κληρονομιάς κτλ.
- Έμμεσοι είναι οι φόροι που πληρώνονται έμμεσα, δηλαδή μέσω της κατανάλωσης προϊόντων και υπηρεσιών, π.χ. ο Φόρος Προστιθέμενης Αξίας (Φ.Π.Α.).

Η φοροδιαφυγή μπορεί να γίνει με διάφορα **τεχνάσματα**, όπως:

- Η απόκρυψη εισοδημάτων
- Η εμφάνιση πλαστών δαπανών
- Η ίδρυση πλασματικών εταιρειών με έδρα σε χώρες με ειδικό φορολογικό καθεστώς

Σύμφωνα με τον νόμο φοροδιαφυγή θεωρείται:

- η μη καταβολή βεβαιωμένων χρεών προς το Δημόσιο,
- η παράλειψη υποβολής, ή ανακριβούς υποβολής φορολογικής δήλωσης,
- η μη απόδοση Φ.Π.Α. ή άλλων παρακρατούμενων φόρων,
- η έκδοση ή η λήψη πλαστών ή εικονικών ή νοθευμένων φορολογικών στοιχείων

Διαφθορά και διαφάνεια

- Στη διαμόρφωση της απουσίας φορολογικής συνείδησης στη χώρα μας έχει συμβάλει και η **διαφθορά**. Αρκετοί πολίτες αμφισβητούν ότι τα χρήματα που πληρώνουν μέσω της φορολογίας στο κράτος πηγαίνουν σε έργα κοινωνικής πρόνοιας και υποδομής κτλ., δηλαδή σε κοινωνικά χρήσιμα έργα. Όταν το κράτος δεν διαχειρίζεται με **διαφάνεια** τα χρήματα των πολιτών, δημιουργεί το ίδιο τους όρους για την εμφάνιση της απουσίας φορολογικής συνείδησης.

Πολιτική Παιδεία
Α’ Λυκείου

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

7.7 Κοινωνική ευαισθησία

Τα δικαιώματα του παιδιού

- Δικαιώματα Επιβίωσης
- Δικαιώματα Προστασίας
- Δικαιώματα Ανάπτυξης – Εξέλιξης
- Δικαιώματα Συμμετοχής

Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού

- Προστατεύει όλα τα παιδιά, **χωρίς καμία διάκριση** φυλής, χρώματος, φύλου, γλώσσας, θρησκείας, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων του παιδιού ή των γονέων του.
- «Παιδί θεωρείται κάθε ανθρώπινο ον **μικρότερο των δεκαοκτώ ετών**, εκτός εάν η ενηλικίωση επέρχεται νωρίτερα, σύμφωνα με την ισχύουσα για το παιδί νομοθεσία» (Συνθήκη για τα Δικαιώματα των Παιδιών του Ο.Η.Ε.).
- Τα κράτη παίρνουν όλα τα **κατάλληλα μέτρα** ώστε να προστατεύεται αποτελεσματικά το παιδί έναντι κάθε μορφής διάκρισης ή κύρωσης.

Τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία

- Το κράτος έχει συνταγματική υποχρέωση να παρέχει σε όλους δωρεάν και με ίσους όρους παιδεία. Ενισχύει τους σπουδαστές που διακρίνονται, «καθώς και αυτούς που έχουν ανάγκη από βοήθεια ή ειδική προστασία, ανάλογα με τις ικανότητές τους».
- Έτσι η Ειδική Αγωγή αντιμετωπίζεται ισότιμα με την υπόλοιπη εκπαίδευση, σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης.

Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε.) έχει καθιερώσει την 3η Δεκεμβρίου ως Παγκόσμια Ημέρα Ατόμων με Αναπηρία.

- Κοινωνική ευαισθησία και ειδική μεταχείριση χρειάζονται και τα **χαρισματικά άτομα**. Κάποιες απόψεις, και μάλιστα «εν ονόματι της ισότητας», δεν έχουν επιτρέψει αυτή την ειδική μεταχείριση. Ίσως χρειάζεται να τονιστεί ότι την ίδια ανάγκη για ξεχωριστή μεταχείριση έχουν και τα χαρισματικά άτομα.

Πολιτική Παιδεία
Α’ Λυκείου

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

7.8 Ο εθελοντισμός

Εθελοντισμός

- **Εθελοντισμός** είναι η προσφορά υπηρεσιών στο κοινωνικό σύνολο, σε διάφορους τομείς, χωρίς την απαίτηση ανταλλάγματος.
- Η **αιμοδοσία** είναι η κορυφαία αλλά και πιο γνωστή μορφή εθελοντισμού.
- Ορισμένες μορφές εθελοντισμού συνιστούν **ενεργή συμμετοχή στα κοινά**.
- Υπάρχουν όψεις του εθελοντισμού που έχουν επικριθεί.

Πολιτική Παιδεία
Α' Λυκείου

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

7.9 Η ασφάλεια του πολίτη – Πολιτική Άμυνα και Πολιτική Προστασία

Η ασφάλεια του πολίτη

- Το κράτος, για να αντιμετωπίσει τους εξωτερικούς κινδύνους, δηλαδή για να προστατεύσει την **εθνική άμυνα** και την ασφάλεια της χώρας από ενδεχόμενες πολεμικές επιχειρήσεις διαθέτει **ένοπλες δυνάμεις**.
- Οι πολιτικές δυνάμεις αποτελούν την **Πολιτική Άμυνα**, που περιλαμβάνει την ελληνική αστυνομία, το πυροσβεστικό σώμα, το λιμενικό σώμα και όλες τις κρατικές υπηρεσίες και τους κοινωφελείς οργανισμούς (Δ.Ε.Η., Ο.Τ.Ε., Ε.ΥΔ.Α.Π. κτλ.) και όλους τους πολίτες της χώρας.

Η **κύρια αποστολή της Πολιτικής Άμυνας** είναι η λήψη μέτρων που αποσκοπούν στην προστασία του πληθυσμού και των βασικών υποδομών της χώρας από τις συνέπειες ενός πολέμου, όπως:

- η ενημέρωση του κοινού (συναγερμός, καταφύγια, προφυλάξεις κτλ.),
- η διάσωση ανθρώπων και η παροχή πρώτων βοηθειών,
- η προστασία βασικών υποδομών και εγκαταστάσεων,
- η κατάσβεση πυρκαγιών,
- η απολύμανση χώρων και περιοχών από χημικές ή ραδιενεργές ουσίες κτλ.

Φυσικές καταστροφές, που προκαλούνται από:

- Γεωλογικά φαινόμενα όπως: σεισμοί, κατολισθήσεις / καθιζήσεις, εκρήξεις ηφαιστείων κτλ.
- Δασικές πυρκαγιές.
- Ακραία καιρικά φαινόμενα όπως: πλημμύρες, χιονοπτώσεις και παγετοί, καταιγίδες, καύσωνες κτλ.

Τεχνολογικές καταστροφές

- **Τεχνολογικές καταστροφές**, που προκαλούνται από: χημικά ατυχήματα σε βιομηχανικές εγκαταστάσεις, μεταφορά επικίνδυνων εμπορευμάτων κτλ.
- Κάθε χώρα αντιμετωπίζει καταστροφές που προέρχονται από διάφορες αιτίες. Εκτός από τον πόλεμο, κυριότερες αιτίες είναι οι εξής: σεισμοί, κατολισθήσεις / καθιζήσεις, δασικές πυρκαγιές, πλημμύρες, έντονα καιρικά φαινόμενα, ηφαίστεια, τεχνολογικά ατυχήματα, άνθρακας.

Στο σχέδιο «Ξενοκράτης» καθορίζονται:

- Τα είδη των καταστροφών και οι αντίστοιχοι όροι πολιτικής
- προστασίας.
- Οι κατευθύνσεις σχεδίασης και η δράση σε Υπουργεία, Περιφέρειες, Δήμους, Κοινότητες.
- Η έγκαιρη κινητοποίηση και ο συντονισμός του ανθρώπινου δυναμικού και των μέσων.
- Η δημιουργία διοικητικής μέριμνας για την αντιμετώπιση προβλημάτων τόσο των επιχειρησιακών δυνάμεων, όσο και των πληγέντων πολιτών.

Οι υπηρεσίες της Πολιτικής Άμυνας και της Πολιτικής Προστασίας δρουν προληπτικά και κατασταλτικά. Ειδικότερα:

- **Προληπτικά,** όπως είναι η κατάρτιση σχεδίων, η ενημέρωση του πληθυσμού, η κατασκευή καταφυγίων, αντιπλημμυρικών έργων, έργων δασοπροστασίας κ.ά.
- **Κατασταλτικά**, όπως είναι η αντιμετώπιση προβλημάτων που έχουν προκύψει είτε από πόλεμο είτε από φυσική και τεχνολογική καταστροφή.

Το **Συμβούλιο της Ευρώπης** έχει αναλάβει πρωτοβουλία με τους εξής στόχους:

- Προώθηση αντίληψης / αίσθησης ασφάλειας στους ανθρώπους της νέας γενιάς και αντικατάσταση του φόβου με μια κουλτούρα προετοιμασίας.
- Δημιουργία κοινής βάσης γνώσεων με τις καλύτερες εμπειρίες και διάδοση της βάσης αυτής σε πολλές γλώσσες για να επωφεληθούν όσο το δυνατόν περισσότεροι άνθρωποι.

Πολιτική Παιδεία
Α’ Λυκείου
Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

7.10 Ο ψηφιακός πολίτης

Ο ψηφιακός πολίτης

- Η Τεχνολογία των Επικοινωνιών και των Πληροφοριών (Τ.Π.Ε.) οδήγησε στην έκρηξη της επικοινωνίας.
- Υπάρχουν προγράμματα στο διαδίκτυο που σε ταξιδεύουν σε οποιοδήποτε μέρος του κόσμου.
- Το μεγάλο **πλεονέκτημα** είναι ότι όλοι μπορούν να έχουν άμεση πρόσβαση στον παγκόσμιο ιστό.

Ειδικότερα οι πολίτες μπορούν:

- Να ψηφίζουν σε κάθε είδους εκλογές ή δημοψηφίσματα
- Να ασκούν δημόσιο έλεγχο

Βέβαια, για να εφαρμοστεί η ηλεκτρονική δημοκρατία χρειάζονται και ορισμένες προϋποθέσεις, όπως:

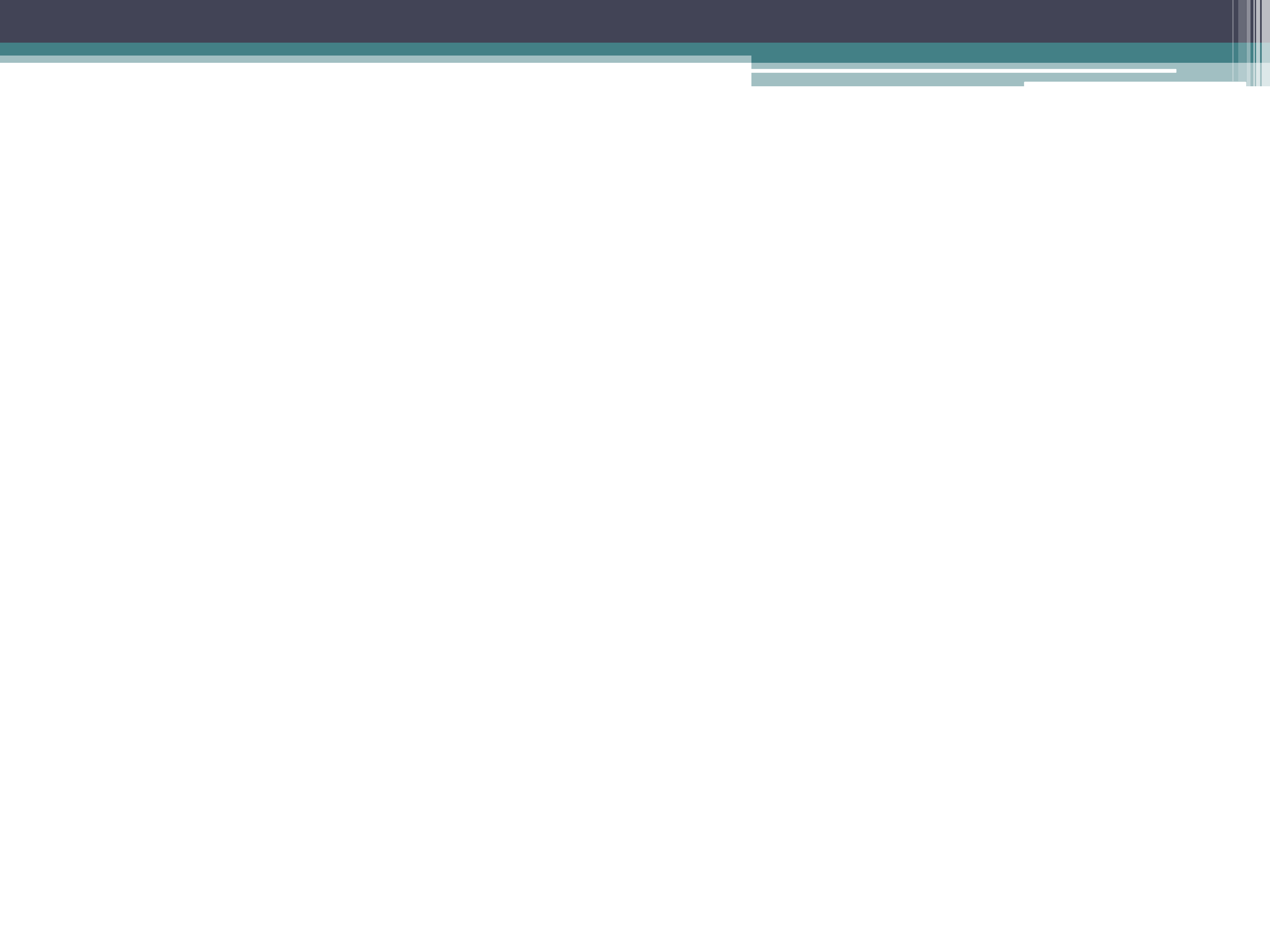
- Πρώτον, η ύπαρξη αναγκαίας τεχνολογίας
- Δεύτερον, η ύπαρξη αποτελεσματικής δημόσιας διοίκησης
- Τρίτον, η ύπαρξη αντικειμενικής ενημέρωσης για τα υπό συζήτηση θέματα

Ποια είναι η επίπτωση του διαδικτύου στη δημοκρατία;

- Κάποιοι υποστηρίζουν ότι το διαδίκτυο εμβαθύνει τη δημοκρατία. Για πρώτη φορά στην ιστορία, ο πολίτης μπορεί να εκφράσει τη γνώμη του για τόσα πολλά θέματα μέσω δημοψηφισμάτων.

Έτσι, το διαδίκτυο προσφέρει μοναδικά **πλεονεκτήματα**, όπως:

- Όποιος έχει πρόσβαση μπορεί ν’ αναζητεί όποιες πληροφορίες θέλει και, επιπλέον, να τις διοχετεύει όπου θέλει.
- Κάθε χρήστης μπορεί να εκφράσει/διατυπώσει τις απόψεις του, είτε φτιάχνοντας δική του ιστοσελίδα, είτε συμμετέχοντας σε συζητήσεις μέσω διαδικτύου.

Πολιτική Παιδεία
Α’ Λυκείου

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

7.11 Το μέτρο στη ζωή μας

Ο Αριστοτέλης θεωρεί το μέτρο, τη **μεσότητα**, ως την **απουσία της έλλειψης και της υπερβολής**.

- Ειδικότερα:
- **Στην κοινωνία** το μέτρο είχε ως αναφορά την οργάνωση της συλλογικής ζωής, το αίτημα για ισότιμες σχέσεις και για αξιοκρατική κοινωνία.
- **Στην πολιτική** το μέτρο αναφέρεται στις πολιτικές επιλογές των πολιτών και των πολιτικών.
- **Στη φιλοσοφία** το μέτρο αναφέρεται ως κριτήριο μεταξύ καλού και κακού, ηθικού και ανήθικου, δίκαιου και άδικου κτλ.
- **Στη θρησκεία** το μέτρο αναφέρεται στη σχέση των ανθρώπων με τη θρησκεία, ώστε να αποφεύγεται η θρησκοληψία και ο φανατισμός.

«μέτρον άριστον»

- *«Το μέτρο (η μεσότητα) είναι σχετικά με όλα αξιέπαινη, ενώ οι ακρότητες δεν είναι μήτε σωστές, μήτε αξιέπαινες, αλλά άξιες κατηγορίας.»* (Αριστοτέλης, *Ηθικά Νικομάχεια*)

«μηδέν άγαν»

- Για τους αρχαίους Έλληνες, **η υπέρβαση του μέτρου συνιστά την ύβρη**, που έχει ως συνέπεια την τιμωρία αυτού ή αυτών που υπερέβησαν το μέτρο. Επομένως, ζητούμενο είναι η τήρηση του μέτρου για να διατηρούμε την προσωπική και συλλογική μας ισορροπία και πρόοδο.

Ένα παράδειγμα: το μέτρο στις κατασκευές κτηρίων

- Το τεχνητό και συγχρόνως απάνθρωπο περιβάλλον δημιουργεί άγχος και επιθετικότητα. Γι, αυτό ένα ανθρώπινο κτήριο και μια βιώσιμη πόλη βλέπει τον κόσμο με έναν άλλο τρόπο, με **βιοφιλία**, που σημαίνει ότι η ποιότητα της ζωής εξαρτάται από τη **γεωμετρία του περιβάλλοντος**.

Επομένως, για τις **κατασκευές των κτηρίων και για τις πόλεις** χρειάζεται:

- Η ισορροπία στη σχέση ανθρώπου – φύσης.
- Η κλίμακα του ανθρώπινου σώματος, έμφαση στις μικρές κλίμακες.
- Η δυνατότητα κοινωνικών σχέσεων.
- Η πρόσβαση στο έδαφος, σε νερό, φως κτλ.

Πολιτική Παιδεία
Α’ Λυκείου
Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

8.1 Ατομική και Συλλογική απόφαση

Ατομική και συλλογική απόφαση

- Απόφαση είναι η επιλογή μεταξύ δύο ή περισσότερων εναλλακτικών επιλογών.
- Η απόφαση μπορεί να είναι ατομική ή συλλογική.

Η **συλλογική απόφαση** λαμβάνεται από ομάδες, κόμματα, σωματεία, κράτη κτλ. με δύο, κυρίως, τρόπους:

- Δημοκρατικά με βάση την αρχή της πλειοψηφίας
- Συγκεντρωτικά ή επιτελικά

Η λήψη της απόφασης είναι, επίσης, βασική έννοια στην **οικονομική επιστήμη** και στον χώρο των **επιχειρήσεων**.

- Οι οικονομολόγοι καλούνται διαρκώς να λάβουν αποφάσεις για μέτρα οικονομικής πολιτικής που αφορούν επενδύσεις, μισθούς, συντάξεις, επιδόματα ανεργίας, πολιτική των τιμών των προϊόντων. Τα στελέχη των επιχειρήσεων, επίσης, παίρνουν σημαντικές αποφάσεις που αφορούν το μέλλον αυτών των επιχειρήσεων. Στις αποφάσεις τους, τα στελέχη των επιχειρήσεων λαμβάνουν υπόψη τους το **κόστος**, τις **ευκαιρίες**, τους **κινδύνους**, τα **μέσα** και τα **προσδοκώμενα οφέλη**.

Πολιτική Παιδεία
Α’ Λυκείου

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

8.2 Κριτήρια λήψης ορθών αποφάσεων

Οι αξίες και οι κανόνες

- Οι αξίες του ατόμου ή της ομάδας που λαμβάνει μια απόφαση παίζουν σημαντικό ρόλο τόσο στο περιεχόμενό της όσο και στη διαδικασία λήψης της. Οι αξίες αποτυπώνονται ουσιαστικά μέσα στην απόφαση. Οι κανόνες, επίσης, που ισχύουν σε μια κοινωνία συνιστούν ένα πλαίσιο το οποίο επηρεάζει τη λήψη μιας απόφασης.

Το συλλογικό συμφέρον

- Η λήψη απόφασης είναι ορθή όταν λαμβάνει υπόψη της όχι μόνο το συμφέρον αυτού που την λαμβάνει αλλά και το συμφέρον του συνόλου.

Ο σεβασμός των δικαιωμάτων των άλλων

- Καθοριστικό κριτήριο για την ορθότητα της λήψης μιας απόφασης είναι ο σεβασμός των δικαιωμάτων των άλλων. Μια απόφαση που παραβιάζει τα δικαιώματα των άλλων, δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να είναι ορθή.

Το ατομικό συμφέρον

- Το ατομικό συμφέρον στη λήψη απόφασης είναι απολύτως σεβαστό στον βαθμό που σέβεται την ελευθερία και τα δικαιώματα των άλλων.

Οι επιπτώσεις: κοινωνικές – οικονομικές – περιβαλλοντικές

- Για τη λήψη μιας απόφασης το άτομο, τα κόμματα, η κυβέρνηση, οι επιχειρήσεις πρέπει πάντα να λαμβάνουν υπόψη τις κοινωνικές, οικονομικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις.

Πολιτική Παιδεία
Α' Λυκείου

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

8.3 Διαδικασία λήψης αποφάσεων

Η διαδικασία λήψης αποφάσεων έχει τα εξής στάδια:

- καθορισμός του σκοπού
- συλλογή πληροφοριών
- εύρεση και αξιολόγηση εναλλακτικών λύσεων
- επιλογή της καλύτερης εναλλακτικής λύσης
- εφαρμογή της απόφασης

Από το σύνολο των εναλλακτικών λύσεων επιλέγεται τελικά εκείνη που:

- είναι πιο οικονομική
- είναι λιγότερο χρονοβόρα
- σέβεται το περιβάλλον
- δεν παραβιάζει τα δικαιώματα άλλων
- προωθεί το συλλογικό συμφέρον

Πολιτική Παιδεία
Α’ Λυκείου

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

8.4 Η νομοθετική διαδικασία – η λήψη απόφασης από τη Βουλή

Η νομοθετική λειτουργία, που ασκείται από τη Βουλή και τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, συνιστά διαδικασία λήψης απόφασης.

- Η Βουλή νομοθετεί σύμφωνα με τη διαδικασία που ορίζει το Σύνταγμα.
- Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας εκδίδει νόμους που ψήφισε η Βουλή.

Η ψήφιση ενός νόμου από τη Βουλή διέρχεται από τα εξής στάδια:

- Ο αρμόδιος Υπουργός αναθέτει σε ειδική νομοπαρασκευαστική επιτροπή την κατάρτιση σχεδίου νόμου.
- Το σχέδιο του νόμου (νομοσχέδιο) αποστέλλεται στην Κεντρική Νομοπαρασκευαστική Επιτροπή.
- Ακολουθεί η κατάθεση του σχεδίου νόμου στη Βουλή, συνοδευόμενου α) από σχετική **αιτιολογική έκθεση** που περιέχει τους λόγους και τους σκοπούς των προτεινόμενων ρυθμίσεων β) από **Ειδική Έκθεση** για τον τρόπο κάλυψης των δαπανών αν προκαλείται από την ψήφισή του δαπάνη για το κράτος, γ) από την **Έκθεση του Γενικού Λογιστηρίου** του Κράτους που καθορίζει τη δαπάνη, η οποία τυχόν προκαλείται από την ψήφισή του.
- Στη συνέχεια, από τον Πρόεδρο της Βουλής παραπέμπεται για συζήτηση είτε στην **Ολομέλεια** είτε στις διαρκείς **κοινοβουλευτικές επιτροπές**.

Το σχέδιο νόμου συζητείται και ψηφίζεται σε τριπλή ψηφοφορία:

- α) επί της αρχής
- β) κατ’ άρθρο
- γ) στο σύνολο

Στη συνέχεια, μέσα σε διάστημα ενός μηνός, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, εκδίδει και δημοσιεύει τον νόμο. Δηλαδή:

- α) Εκδίδει
- β) Δημοσιεύει

Η ευθύνη του εκλογικού σώματος

- Εκλογικό σώμα είναι όλοι οι πολίτες που έχουν εκλογικό δικαίωμα.
- Ο πολίτης, όμως, δεν είναι μόνο μέλος του εκλογικού σώματος.
- **Η ιδιότητα του πολίτη δεν εξαντλείται στο δικαίωμα της ψήφου.**

Η ευθύνη των βουλευτών

- Η ελληνική Βουλή αποτελείται από 300 βουλευτές. Ευθύνη του κάθε βουλευτή είναι να λαμβάνει την απόφασή του σύμφωνα με το Σύνταγμα και τους νόμους.

Πρόσωπα και φορείς που επηρεάζουν τη Βουλή στη λήψη αποφάσεων

- Η Βουλή νομοθετεί κατόπιν συζήτησης. Η συζήτηση δεν περιορίζεται μόνο στους 300 βουλευτές και τα κόμματα στα οποία ανήκουν.

Πολιτική Παιδεία
Α' Λυκείου

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

9.1 Φυσικό περιβάλλον και άνθρωπος

Το φυσικό περιβάλλον

- Το φυσικό περιβάλλον περιλαμβάνει όλους τους ζωντανούς οργανισμούς και την άβια ύλη (ύλη χωρίς ζωή) που βρίσκονται με φυσικό τρόπο στη Γη, χωρίς δηλαδή η ύπαρξή τους να οφείλεται στην παρέμβαση του ανθρώπου.

Τα σημαντικότερα περιβαλλοντικά είναι:

- Το φαινόμενο του θερμοκηπίου
- Η τρύπα του όζοντος
- Η ατμοσφαιρική ρύπανση
- Η ρύπανση των νερών
- Τα απόβλητα
- Η καταστροφή των δασών
- Η εξαφάνιση ειδών

Οι επιπτώσεις των περιβαλλοντικών προβλημάτων, γενικά, εντοπίζονται στα εξής:

- Στην υγεία των ανθρώπων
- Στο κλίμα με τα ακραία καιρικά φαινόμενα
- Στην καταστροφή μνημείων πολιτισμού

Πολιτική Παιδεία
Α’ Λυκείου

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

10.2 Η παραγωγή προϊόντων

Ειδικότερα, στο **εξωτερικό περιβάλλον** περιλαμβάνονται:

- **Κοινωνικό** περιβάλλον (κοινωνικό σύστημα, συνδικαλιστικό κίνημα κτλ.).
- **Οικονομικό** περιβάλλον (φορολογία, επιτόκια κτλ.).
- **Πολιτικό** περιβάλλον (πολιτική σταθερότητα, νομοθεσία κτλ.).
- **Πολιτισμικό** περιβάλλον (παράδοση, αξίες κτλ.).
- **Τεχνολογικό** περιβάλλον (εξοπλισμός, ποιότητα υλικών κτλ.).
- **Οικολογικό** περιβάλλον (ύπαρξη πόρων, ρύπανση κτλ.).

Εσωτερικό περιβάλλον

- Στο **εσωτερικό περιβάλλον** περιλαμβάνονται: προμηθευτές υλικών ή υπηρεσιών, πιστωτές, χρηματοδότες και μέτοχοι, πελάτες και καταναλωτές, εργαζόμενοι και συνδικάτα, άλλες επιχειρήσεις που συνεργάζονται ή ανταγωνίζονται.

«ανταγωνιστικό προϊόν»

- Προϊόντων που η ποιότητά τους και η τιμή τους θα είναι τέτοια που θα μπορεί να ανταγωνιστεί τα ομοειδή προϊόντα άλλων χωρών. Η φράση «**ανταγωνιστικό προϊόν**», που σημαίνει **ποιοτικό** και σε **καλή τιμή** προϊόν, για τον αγοραστή – πελάτη, θα πρέπει να αποτελεί τον κύριο στόχο κάθε επιχείρησης.

Το εμπορικό ισοζύγιο της χώρας

- Καθρέφτης στην ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων και κατ' επέκταση της οικονομίας αποτελεί το **εμπορικό ισοζύγιο της χώρας (εισαγωγές - εξαγωγές)**, δηλαδή πόσα προϊόντα εισάγει και πόσα προϊόντα εξάγει.

Εξωστρέφεια των επιχειρήσεων

- Η οικονομική ανάπτυξη των προηγούμενων δεκαετιών στηρίχθηκε στον **δανεισμό** και στα **χρήματα από την Ευρωπαϊκή Ένωση**.

Επίσης, στην **αύξηση των εξαγωγών** μπορεί να συμβάλλουν, μεταξύ άλλων οι εξής **παράγοντες**:

- Τα Προϊόντα Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης (Π.Ο.Π.).
- Τα χαμηλότοκα δάνεια από το τραπεζικό σύστημα.
- Η συμμετοχή ελληνικών επιχειρήσεων σε διεθνείς εκθέσεις.
- Η δραστηριοποίηση των εμπορικών ακολούθων των πρεσβειών μας.
- Ο περιορισμός των γραφειοκρατικών διαδικασιών από την πολιτεία.

Πολιτική Παιδεία
Α’ Λυκείου

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

10.3 Η καινοτομία

Επιχειρείν

- Επιχειρείν σημαίνει τόλμη, φαντασία, δημιουργία. Σημαίνει επιστημονικές γνώσεις και έξυπνες ιδέες που γίνονται πράξεις.
- Σημαίνει μετουσίωση της αβεβαιότητας σε βεβαιότητα και δράση.

Για να υπάρξει καινοτομία απαιτούνται τρεις τουλάχιστον **προϋποθέσεις:**

- δημιουργία κέντρων αριστείας – καινοτομίας
- χρηματοδότηση καινοτόμων ερευνητικών δραστηριοτήτων από μεγάλες επιχειρήσεις
- ανάδειξη νέων επιχειρήσεων που διακρίνονται για την ευελιξία και την αποτελεσματικότητά τους

Η εφαρμογή της καινοτομίας προσφέρει ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στις επιχειρήσεις, διότι:

- Αυξάνει την παραγωγικότητα και την κερδοφορία τους.
- Αυξάνει την ευελιξία της παραγωγικής διαδικασίας.
- Συμβάλλει στη διατήρηση ή αύξηση του μεριδίου αγοράς.
- Μπορεί να δημιουργήσει νέες αγορές.

Εσωτερικοί παράγοντες που εμποδίζουν την καινοτομία είναι:

- Η παραδοσιακή οργάνωση
- Η εσωστρέφεια και η έλλειψη ανταγωνιστικότητας
- Ο φόβος της αποτυχίας
- Η έλλειψη χρηματοδότησης

Εξωτερικοί παράγοντες, που εμποδίζουν την καινοτομία είναι:

- Η διαρκής αλλαγή του θεσμικού πλαισίου
- Η γραφειοκρατία
- Η ελλιπής έρευνα και τεχνολογία
- Η έλλειψη κουλτούρας καινοτόμου επιχειρηματικότητας

Ηλεκτρονικό επιχειρείν

- Στην εποχή της τεχνολογίας, ανοίγονται νέοι δρόμοι για το επιχειρείν και τις επιχειρήσεις, αρκεί να υπάρχει διαρκής τεχνολογικός εκσυγχρονισμός. Έτσι, για παράδειγμα, καινοτομία αποτελεί και το **ηλεκτρονικό επιχειρείν.**

Το **ηλεκτρονικό επιχειρείν** είναι ένας νέος τύπος επιχειρηματικότητας, ο οποίος περιλαμβάνει τα εξής:

- Το Intranet, για την επικοινωνία εντός της επιχείρησης.
- Το Extranet, για την επικοινωνία εκτός της επιχείρησης, με προμηθευτές, διανομείς κτλ.
- Το Internet (διαδίκτυο), για αγοραπωλησίες και γενικότερη επικοινωνία

Πολιτική Παιδεία
Α’ Λυκείου

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

10.4 Κοινωνική ευθύνη των επιχειρήσεων

Κοινωνική ευθύνη των επιχειρήσεων

- Ο επιχειρηματίας αλλά και όλοι οι μετέχοντες (μέτοχοι, στελέχη, εργαζόμενοι, προμηθευτές κτλ.) έχουν **ευθύνη έναντι της κοινωνίας**.

Η επιχείρηση οφείλει:

- Να ενεργεί θεμιτά, σύμφωνα με τη νομοθεσία και τους κανόνες που τη διέπουν.
- Να ελέγχει τα προϊόντα της και να βεβαιώνεται ότι δεν βλάπτουν την υγεία των καταναλωτών.
- Να συνεισφέρει πολιτιστικά προς όφελος των εργαζομένων της και του κοινωνικού συνόλου.
- Να συμβάλλει στην ανάπτυξη της εθνικής οικονομίας και στην ευημερία του πληθυσμού.
- Να προστατεύει το περιβάλλον, χρησιμοποιώντας πρώτες ύλες φιλικές προς αυτό, ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, μηχανισμούς ανακύκλωσης αποβλήτων κτλ.

Εκτός από τα παραπάνω θέματα, υπάρχουν και άλλα που σχετίζονται με την ακεραιότητα και τη διαφάνεια των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων και τα οποία περιλαμβάνονται στους κώδικες δεοντολογίας. Τέτοια θέματα είναι:

- Η σύγκρουση συμφερόντων
- Η εμπιστευτικότητα των πληροφοριών
- Ο ανταγωνισμός
- Τα επιχειρηματικά δώρα
- Η φιλοξενία

Οι πιο επιθυμητές ικανότητες ενός στελέχους είναι:

- Οι δεξιότητες της επικοινωνίας
- Η πρωτοβουλία
- Η προσαρμοστικότητα
- Η συναισθηματική νοημοσύνη

Πολιτική Παιδεία
Α’ Λυκείου

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

10.5 Διάκριση των επιχειρήσεων

Οι κυριότερες εμπορικές εταιρείες είναι οι εξής:

- Η ομόρρυθμη εταιρεία (Ο.Ε.)
- Η ετερόρρυθμη εταιρεία (Ε.Ε.)
- Η Ανώνυμη εταιρεία (Α.Ε.)
- Εταιρείες Περιορισμένης Ευθύνης (Ε.Π.Ε.)

Οι τομείς παραγωγής είναι τρεις:

- Ο πρωτογενής τομέας
- Ο δευτερογενής τομέας
- Ο τριτογενής τομέας

Πολιτική Παιδεία
Α’ Λυκείου

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

10.6 Κοινωνικές και μεικτές επιχειρήσεις

Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση

- **Ιδιωτική οικονομία ή οικονομία της αγοράς**
- **Δημόσια ή κρατική οικονομία**
- **Κοινωνική οικονομία**

Οι επιχειρήσεις, με βάση την ιδιοκτησία τους διακρίνονται σε:

- Ιδιωτικές
- Δημόσιες ή κρατικές
- Κοινωνικές
- Μεικτές

Τα οικονομικά συστήματα

- Από το **κοινωνικό-οικονομικό σύστημα** εξαρτάται αν την πρωτοκαθεδρία στην οικονομία την έχουν οι ιδιωτικές ή οι δημόσιες επιχειρήσεις.
- Στον **καπιταλισμό** κυριαρχεί η ιδιωτική οικονομία και οι ιδιωτικές επιχειρήσεις. Στον **σοσιαλισμό** κυριαρχεί η δημόσια/κρατική οικονομία και οι δημόσιες/κρατικές επιχειρήσεις.

Μερικά **χαρακτηριστικά** της κοινωνικής οικονομίας είναι τα εξής:

- Λειτουργεί παράλληλα με την ιδιωτική και την δημόσια οικονομία.
- Συμβάλλει στην περιφερειακή ανάπτυξη.
- Μπορεί να πωλεί προϊόντα σε χαμηλότερες τιμές.
- Βασίζεται στην συνεργασία και αλληλοβοήθεια των ανθρώπων.

Σύμπραξη Δημόσιου και Ιδιωτικού Τομέα – Σ.Δ.Ι.Τ.

- Με τις Σ.Δ.Ι.Τ. επιτυγχάνονται δύο βασικές αρχές: η εξασφάλιση της αποδοτικότητας των οικονομικών του δημόσιου και η μεταβίβαση των επιχειρηματικών κινδύνων από το δημόσιο στον ιδιωτικό τομέα.

Πολιτική Παιδεία
Α' Λυκείου

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

11.1 Από τον αντιπραγματισμό στην οικονομία του χρήματος

Από τον αντιπραγματισμό στην οικονομία του χρήματος

- Στις παραδοσιακές κοινωνίες η ανταλλαγή των αγαθών γινόταν (και γίνεται) χωρίς τη μεσολάβηση χρήματος. Γινόταν ανταλλαγή πραγμάτων, δηλαδή πράγμα αντί πράγματος (**αντιπραγματισμός**).
- Η εφεύρεση του χρήματος είναι μία **από τις μεγαλύτερες εφευρέσεις, που διευκόλυναν τη ζωή των ανθρώπων**. Η χρησιμοποίηση του χρήματος αύξησε το εμπόριο και τις συναλλαγές και κατ' επέκταση την οικονομία. Κατά καιρούς χρησιμοποιήθηκαν **ως χρήμα διάφορα προϊόντα**, όπως σιτάρι, μέταλλα, φτερά, δέρματα κτλ.

Η χρησιμοποίηση του μεταλλικού νομίσματος είχε πολλές συνέπειες στην κοινωνική και οικονομική ζωή των ανθρώπων, όπως:

- Η αύξηση των συναλλαγών και του εμπορίου.
- Η αύξηση του καταμερισμού της εργασίας.
- Η δυνατότητα αποταμίευσης, η συσσώρευση πλούτου.

Η πόλη παράγει **πολιτισμό**.

- Η δημιουργία της πόλης αποτελεί τομή ανάμεσα στην παλιά και στη νέα κοινωνία. Στην πόλη δημιουργούνται νέοι θεσμοί, αναπτύσσονται νέες σχέσεις, δημιουργούνται νέα έργα.

Πολιτική Παιδεία
Α’ Λυκείου

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

11.2 Το χρήμα

Ιδιότητες και λειτουργίες του χρήματος

- **Χρήμα** είναι οτιδήποτε γίνεται αποδεκτό ως μέσο ανταλλαγής αγαθών και μέσο μέτρησης της ανταλλακτικής αξίας των άλλων αγαθών.

Το χρήμα είναι:

- μέτρο αξίας των αγαθών και υπηρεσιών
- μέσο πληρωμών
- μέσο αποταμίευσης

Το χρήμα για να επιτελεί τις παραπάνω λειτουργίες, πρέπει να έχει **ορισμένες ιδιότητες**, οι κυριότερες από τις οποίες είναι οι εξής:

- Υποχρεωτικά αποδεκτό μέσο πληρωμών.
- Ύπαρξη πολλαπλάσιων και υποπολλαπλάσιων της μονάδας του χρήματος.
- Μη γρήγορη φυσική φθορά.

Στις σημερινές κοινωνίες κυκλοφορούν τα εξής **είδη χρήματος**:

- Μεταλλικό χρήμα
- Χαρτονόμισμα
- Συναλλαγματική
- Επιταγή
- Πιστωτικές κάρτες

Πολιτική Παιδεία
Α’ Λυκείου

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

11.3 Οι Τράπεζες

Οι εμπορικές τράπεζες

- Οι **εμπορικές τράπεζες είναι επιχειρήσεις** που δέχονται **καταθέσεις** από φυσικά και νομικά πρόσωπα (επιχειρήσεις, σωματεία κτλ.) με επιτόκιο «Α» και χορηγούν **δάνεια** σε φυσικά πρόσωπα και νομικά πρόσωπα και στο κράτος με επιτόκια «Α+». Δηλαδή, κερδίζουν από τη διαφορά επιτοκίου.

Η κεντρική τράπεζα

- Η **κεντρική τράπεζα αποτελεί την τράπεζα του κράτους** (καταθέσεις και δάνεια του κράτους). Ασκεί σημαντικό ρόλο στην νομισματική και πιστωτική πολιτική του κράτους. Μετά την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (Ε.Κ.Τ.) έχει μειωθεί ο ρόλος της Κεντρικής Τράπεζας των κρατών-μελών.

Όμως, ο ρόλος της κεντρικής τράπεζας συνεχίζει να είναι σημαντικός:

- Ελέγχεται από το κράτος.
- Εποπτεύει τα πιστωτικά ιδρύματα καθώς και ορισμένες κατηγορίες επιχειρήσεων του χρηματοπιστωτικού τομέα της οικονομίας.
- Συλλέγει στατιστικά στοιχεία από νομισματικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα (δηλαδή, τις τράπεζες και τα αμοιβαία κεφάλαια διαχείρισης διαθεσίμων).
- Είναι αρμόδια για την παρακολούθηση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας.
- Διαχειρίζεται για λογαριασμό της Ε.Κ.Τ. μέρος των σε συνάλλαγμα και χρυσό διαθεσίμων της τελευταίας, σύμφωνα με τις οδηγίες της Ε.Κ.Τ.

Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα

Αρμοδιότητες:

Να καθορίζει τις κατευθυντήριες γραμμές και να λαμβάνει τις αναγκαίες αποφάσεις για την εκπλήρωση των καθηκόντων που έχουν ανατεθεί στο Ευρωσύστημα.

Να χαράσσει τη νομισματική πολιτική για τη ζώνη του ευρώ (τα βασικά επιτόκια, την προσφορά διαθεσίμων στο Ευρωσύστημα κτλ.).

Η λειτουργία του ευρωσυστήματος διέπεται από τις εξής οργανωτικές αρχές:

- Συμμετοχή και συνεργασία
- Διαφάνεια και λογοδοσία
- Συνοχή και ενότητα
- Αποτελεσματικότητα και αποδοτικότητα κατά τη λήψη αποφάσεων

Το **Διοικητικό Συμβούλιο** (Δ.Σ.) είναι το βασικό όργανο λήψης αποφάσεων της Ε.Κ.Τ. και απαρτίζεται από:

- τα έξι μέλη της Εκτελεστικής Επιτροπής,
- τους διοικητές των εθνικών κεντρικών τραπεζών των χωρών της ζώνης του ευρώ (ευρωζώνη).

Πολιτική Παιδεία
Α’ Λυκείου

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

11.4 Αποταμίευση – Καταθέσεις – Δανεισμός

Από τη μεριά τους οι εμπορικές τράπεζες δέχονται καταθέσεις που **διακρίνονται** ως εξής:

- Καταθέσεις ταμιευτηρίου
- Καταθέσεις προθεσμίας
- Καταθέσεις όψεως

Τόκος και επιτόκιο

- **Τόκος** είναι το ποσό που αποφέρουν ως κέρδος τα χρήματα που είναι κατατεθειμένα στην τράπεζα για ορισμένη χρονική περίοδο, συνήθως ένα έτος, ανάλογα με το επιτόκιο.
- **Επιτόκιο** είναι ο τόκος που αποφέρουν τα χρήματα των εκατό ευρώ που είναι κατατεθειμένα στην τράπεζα για ένα έτος.

Τα δάνεια προς το κράτος

- Τα **δάνεια προς το κράτος**, κυρίως, δίνονται με την **αγορά ομολόγων**. Δηλαδή, το κράτος, για να καλύψει τις ανάγκες του, εκδίδει κρατικά ομόλογα, τα οποία αγοράζουν οι τράπεζες.

Πολιτική Παιδεία
Α’ Λυκείου

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

11.5 Το Χρηματιστήριο – Η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς

Χρηματιστήριο

Χρηματιστήριο είναι η «αγορά», (αγορά και πώληση) μετοχών και ομολόγων (δανειακοί τίτλοι δημοσίου και μεγάλων επιχειρήσεων).

Το **1876, ιδρύθηκε το Χρηματιστήριο Αθηνών** – **Αγορά Αξιών**, το οποίο το 2000 αναδιοργανώθηκε και λειτουργεί η εταιρία «Ελληνικά Χρηματιστήρια Α.Ε.».

Σκοπός του Χρηματιστηρίου, σύμφωνα με το καταστατικό του, είναι η οργάνωση των χρηματιστηριακών συναλλαγών οι οποίες καταρτίζονται κατά αποκλειστικότητα σε χρηματιστήρια αξιών και παραγώγων.

Χρηματιστήριο

- χρηματιστήριο αξιών
- χρηματιστήριο εμπορευμάτων
- χρηματιστήριο ναύλων

Οι χρηματιστηριακές εταιρείες

- Όποιος θέλει να αγοράσει ή να πωλήσει μετοχές ή ομόλογα δεν μπορεί να πάει στο χρηματιστήριο μόνος του. Θα πρέπει να μεσολαβήσουν **οι χρηματιστηριακές εταιρείες**. Μόνο αυτές μπορούν να εκτελέσουν εντολές (αγορά, πώληση) των πελατών τους.

Τα Χρηματιστήρια διαδραματίζουν **σημαντικό ρόλο στην οικονομία,** όπως:

- Οι επιχειρήσεις μπορούν να βρουν τα κεφάλαια που έχουν ανάγκη με καλύτερους όρους από αυτούς που δανείζουν οι τράπεζες.
- Οι επενδυτές μπορούν να επενδύσουν σε μετοχές και ομόλογα με την προσδοκία του κέρδους, δηλαδή μιας αποδοτικής επένδυσης.
- Οι συναλλαγές διευκολύνονται, γιατί είναι χώρος συνάντησης, ζήτησης και προσφοράς μετοχών, ομολόγων κτλ.

Η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς

- Η **Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς** είναι αρμόδια για την εποπτεία της εφαρμογής της νομοθεσίας για την κεφαλαιαγορά.
- **Στόχος της** είναι η διασφάλιση της λειτουργίας της αγοράς, ο περιορισμός του συστημικού κινδύνου, και η προστασία του επενδυτικού κοινού με την προώθηση της διαφάνειας.

Πολιτική Παιδεία
Α' Λυκείου

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

12.1 Η μετανάστευση

Η μετανάστευση

- Η **μετανάστευση**, η μετακίνηση ανθρώπων είτε μεμονωμένα είτε κατά ομάδες είναι πανάρχαιο φαινόμενο. Δεν υπάρχει ιστορική περίοδος που να μην υπάρχει το φαινόμενο της μετανάστευσης για διάφορους λόγους.

Το φαινόμενο της μετανάστευσης δεν είναι ενιαίο. Υπάρχουν είδη μετανάστευσης. Πιο αναλυτικά:

- Εξωτερική μετανάστευση
- Εσωτερική μετανάστευση

Κοινωνικές και οικονομικές συνέπειες

- Αναπτύσσονται απόψεις ότι για την ανεργία ευθύνονται αποκλειστικά οι μετανάστες.
- Η μετανάστευση μπορεί να οδηγήσει σε κοινωνικό ντάμπινγκ.
- Τα δικαιώματα των μεταναστών είναι ένα τεράστιο ζήτημα.

Πολιτική Παιδεία
Α’ Λυκείου

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

12.2 Οι πρόσφυγες και η συμφωνία Σένγκεν

Ο **πρόσφυγας** συγχέεται, συχνά, με τον μετανάστη. Η **διαφορά** τους βρίσκεται στο ότι:

- **α)** Ο πρόσφυγας εγκαταλείπει τη χώρα του, χωρίς τη θέλησή του, για να αποφύγει δίωξη για πολιτικούς, εθνικούς, θρησκευτικούς κτλ. λόγους. Αντίθετα, ο μετανάστης φεύγει από τη χώρα του με τη θέλησή του.
- **β)** Στον πρόσφυγα μπορεί να χορηγηθεί **πολιτικό άσυλο**, μια μορφή προστασίας που παρέχει η χώρα που τον φιλοξενεί. Αντίθετα, ο μετανάστης μπορεί να λάβει **άδεια παραμονής**.

Πρόσφυγας

- *«Πρόσφυγας είναι κάθε πρόσωπο που, λόγω δικαιολογημένου φόβου δίωξης λόγω φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξης ή πολιτικών πεποιθήσεων, βρίσκεται εκτός της χώρας της οποίας είναι υπήκοος και δεν μπορεί ή, λόγω φόβου, δεν επιθυμεί να απολαμβάνει της προστασίας της χώρας αυτής».*

Οι κύριοι κανόνες που υιοθετήθηκαν στο πλαίσιο Σένγκεν περιλαμβάνουν:

- άρση των ελέγχων στα εσωτερικά σύνορα, κοινή σειρά κανόνων που εφαρμόζονται σε άτομα που διασχίζουν τα εξωτερικά σύνορα των κρατών μελών της Ε.Ε.,
- εναρμόνιση των κανόνων σχετικά με τους όρους εισόδου και θεώρησης διαβατηρίου για σύντομες διαμονές,
- ενισχυμένη αστυνομική συνεργασία (συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων διασυνοριακής παρακολούθησης και συνεχούς καταδίωξης),
- ενισχυμένη δικαστική συνεργασία μέσω ενός ταχύτερου συστήματος έκδοσης και καλύτερης μεταβίβασης της εκτέλεσης των δικαστικών αποφάσεων,
- θέσπιση και ανάπτυξη του συστήματος πληροφόρησης Σένγκεν, το οποίο καθιστά δυνατό τον έλεγχο των εθνικών συνόρων και την παροχή πληροφοριών σχετικά με πρόσωπα ή αντικείμενα.

Πολιτική Παιδεία
Α’ Λυκείου

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

12.3 Έλληνες και αλλοδαποί

Η Ελληνική Ιθαγένεια

- **Ιθαγένεια ή υπηκοότητα** είναι ο νομικός δεσμός που συνδέει ένα πρόσωπο με ορισμένο κράτος και ο οποίος συνεπάγεται δικαιώματα και υποχρεώσεις.
- Η **ιθαγένεια διαφέρει από την εθνικότητα**. Η ιθαγένεια δηλώνει τον δεσμό του ατόμου με ορισμένο κράτος, ενώ η εθνικότητα δηλώνει τον δεσμό του ατόμου με ορισμένο έθνος.

Η ιθαγένεια αποκτάται τη στιγμή της γέννησης. Γενικά, κάθε άνθρωπος με τη γέννησή του αποκτά ιθαγένεια με **δύο τρόπους**:

- α) Είτε με βάση τη **συγγένεια εξ αίματος** (ius sanguinis, δίκαιο του αίματος), δηλαδή τη συγγένεια που έχει με έναν από τους γονείς του, ανεξάρτητα από τον τόπο γέννησής του.
- β) Είτε με βάση τον **τόπο γέννησης** (ius soli, δίκαιο του τόπου), δηλαδή αποκτά την ιθαγένεια του τόπου γέννησής του.

Απόκτηση και απώλεια Ελληνικής Ιθαγένειας

- Με τη γέννηση
- Με αναγνώριση
- Με υιοθεσία
- Με κατάταξη στις ένοπλες δυνάμεις
- Με πολιτογράφηση
- Με τιμητική πολιτογράφηση

Η **απώλεια της Ελληνικής ιθαγένειας** μπορεί να γίνει, κυρίως, με τους εξής τρόπους:

- Με κτήση αλλοδαπής ιθαγένειας
- Με έκπτωση
- Με δήλωση αποποίησης

Πολιτική Παιδεία
Α’ Λυκείου

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

12.4 Δημοκρατικές αρχές για την κοινωνική συμβίωση

Αλληλεγγύη και δικαιοσύνη

- Η αλληλεγγύη και η δικαιοσύνη αποτελούν βάσεις για την ομαλή κοινωνική συμβίωση.
- Η αλληλεγγύη τονώνει τους κοινωνικούς δεσμούς και αποτελεί ανάχωμα στον ατομικισμό που κατακλύζει τις σύγχρονες κοινωνίες.

Το κράτος δικαίου

- Το **κράτος δικαίου** δεν είναι το «δίκαιο κράτος».
- Είναι το κράτος στο οποίο οι σχέσεις των πολιτών στηρίζονται και ρυθμίζονται από το Σύνταγμα και τους νόμους.
- Το κράτος δικαίου είναι γέννημα της Γαλλικής Επανάστασης.

Σεβασμός του «Άλλου» και ανεκτικότητα

- Η ομαλή και αρμονική συμβίωση όλων αυτών των ανθρώπων δεν μπορεί να καταστεί δυνατή, χωρίς τον **σεβασμό στον «Άλλο»** και χωρίς την **ανεκτικότητα στη διαφορετικότητα**.
- Ο «Άλλος» είναι ο διαφορετικός συνάνθρωπός μας στην κοινωνία, ο οποίος μπορεί να ασπάζεται διαφορετικό θρησκευτικό δόγμα, διαφορετικές αντιλήψεις για τη ζωή, διαφορετική ιδεολογία.

Πνεύμα διαλόγου και συνεργασίας

- Ο διάλογος και η συνεργασία είναι απαραίτητες προϋποθέσεις για την ομαλή κοινωνική συμβίωση.
- Ο διάλογος και η συνεργασία αποτελούν συστατικά στοιχεία της δημοκρατικής πολιτείας.

Ειρηνική επίλυση διαφορών (προσώπων, ομάδων, κρατών)

- Ο πόλεμος δημιουργεί πολύ περισσότερα προβλήματα από όσα υποτίθεται ότι λύνει.
- Γι’ αυτό και πρέπει να εξαντλούνται όλες οι προσπάθειες για «**ειρηνική επίλυση των διαφορών**» στο πλαίσιο του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών.

Πολιτική Παιδεία
Α’ Λυκείου

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

12.5 Ο ελληνισμός της διασποράς

Ο ελληνισμός της διασποράς

- Όπου ζουν Έλληνες και έχουν οργανωθεί σε κοινότητες υπάρχουν κάποια **κοινά στοιχεία που τους ενώνουν** και τους βοηθούν να διατηρήσουν την εθνική τους ταυτότητα, την αντίληψη της κοινής καταγωγής τους και την αγάπη τους προς την πατρίδα.

Αυτά είναι:

- Η τήρηση των δεσμών τους με την Ελλάδα
- Η ορθόδοξη Εκκλησία

Ο Ελληνισμός της διασποράς είναι το σύνολο των ατόμων που:

- α) βρίσκεται σήμερα εκτός των ορίων της ελληνικής επικράτειας για διάστημα μεγαλύτερο του ενός έτους,
- β) διατηρεί **ισχυρούς δεσμούς με το εθνικό κέντρο** (Ελλάδα, Κύπρο),
- γ) διατηρεί την ελληνική **εθνική, πολιτισμική του ταυτότητα.**

Ο ελληνισμός της διασποράς

- Ο ελληνισμός της διασποράς μπορεί, με πολιτική βούληση και σχεδιασμό, αφενός να προσφέρει ακόμη περισσότερα στην οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδας και αφετέρου να διαδώσει τον ελληνικό πολιτισμό στα πέρατα της οικουμένης.

Πολιτική Παιδεία
Α’ Λυκείου
Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

12.6 Έλληνες ευεργέτες και μεγάλες προσωπικότητες του Ελληνισμού

Ο θεσμός της χορηγίας

- Η έννοια της ευεργεσίας συνδέεται με τον **θεσμό της χορηγίας** στην Αρχαία Ελλάδα.
- Τον 5ο αιώνα π.Χ., η ευεργεσία σήμαινε ότι «η ευημερία του πολίτη εξαρτάται από την ευημερία της πόλης και το αντίστροφο».

Η **προσφορά** πλουσίων Ελλήνων κατευθύνθηκε, κυρίως, προς **τρεις τόπους**:

- **Τον τόπο κατοικίας**, δηλαδή την παροικία που ζούσαν οι ευεργέτες.
- **Τον τόπο καταγωγής τους**, των ιδίων ή των προγόνων τους.
- **Την Αθήνα**, που από τις 13 Δεκεμβρίου 1833, έγινε πρωτεύουσα του κράτους.

Χωρίς πρόθεση να αδικήσουμε την προσφορά τους αναφέρουμε ενδεικτικά:

- Αβέρωφ Γεώργιος
- Αρσάκης Απόστολος
- Βαρβάκης Ιωάννης
- Ζάππας Ευάγγελος
- Ζωσιμάδες Αδελφοί
- Μαρασλής Γρηγόριος
- Μπενάκης Εμμανουήλ
- Σίνας Γεώργιος
- Συγγρός Ανδρέας
- Τοσίτσας Μιχαήλ

Οι Έλληνες ευεργέτες

- Οι Έλληνες ευεργέτες ήταν επιχειρηματίες που δαπάνησαν χρήματα για να βοηθήσουν την πατρίδα τους. Ακόμη και σήμερα, υπάρχουν επιχειρηματίες που συνεχίζουν αυτή την πρακτική. Παραδειγματικά αναφέρονται: Μποδοσάκης, Ευγενίδης, Πατέρας, Ωνάσης, Λάτσης, Αγγελόπουλος, Νιάρχος κ.ά.

Πολιτική Παιδεία
Α’ Λυκείου

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

13.1 Κοινωνικά προβλήματα

Προσδιορισμός και αίτια

- Με το όρο **κοινωνικό πρόβλημα** εννοούμε μια **κατάσταση που υποβαθμίζει την ποιότητα ζωής ορισμένων ή όλων των μελών μιας κοινωνίας και συνήθως αποτελεί θέμα δημόσιας συζήτησης.**
- Σύμφωνα με αυτό τον ορισμό, ο όρος *«κατάσταση»* αναφέρεται σε κάθε περίσταση που αρκετοί άνθρωποι τη θεωρούν προβληματική.

Κοινωνικά προβλήματα

- Τα κοινωνικά προβλήματα δεν αγγίζουν όλο τον πληθυσμό με τον ίδιο τρόπο.
- Τα κοινωνικά προβλήματα αλλάζουν από κοινωνία σε κοινωνία και από εποχή σε εποχή.
- Οι άνθρωποι δεν συμφωνούν στο ποια είναι τα κύρια και ποια τα δευτερεύοντα αίτια των κοινωνικών προβλημάτων.

Πάντως οι διαφορετικές προσεγγίσεις καταλήγουν στα εξής:

- α) Τα κοινωνικά προβλήματα οφείλονται στη γρήγορη κοινωνική αλλαγή.
- β) Τα κοινωνικά προβλήματα οφείλονται στην ανισότητα.
- γ) Οι κοινωνικές αντιλήψεις και νοοτροπίες.

Συνέπειες και αντιμετώπιση

- Βασική συνέπεια των κοινωνικών προβλημάτων είναι **να περιορίζονται σημαντικά οι ευκαιρίες και οι επιλογές μεγάλων τμημάτων του πληθυσμού**.

Σε σχέση με τα αίτια, οι προσπάθειες αντιμετώπισης των κοινωνικών προβλημάτων επικεντρώνονται στα εξής:

- α) Μέτρα ρύθμισης των αλλαγών που προκαλούν οι αλλαγές στην οικονομία και την κοινωνία.
- β) Μέτρα για την καταπολέμηση της κοινωνικής ανισότητας.
- γ) Μέτρα προληπτικά και κατασταλτικά.

Πολιτική Παιδεία
Α’ Λυκείου

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

13.2 Φτώχεια, ανεργία

Η φτώχεια

- Η **φτώχεια** είναι ένα από τα σημαντικότερα κοινωνικά προβλήματα.
- **Φτώχεια είναι η οικονομική κατάσταση στην οποία οι άνθρωποι δεν έχουν επαρκείς οικονομικούς πόρους για να καλύψουν τις βασικές τους ανάγκες**.

Η φτώχεια διακρίνεται σε απόλυτη και σχετική.

- α) Απόλυτη φτώχεια
- β) Σχετική φτώχεια

Τα αίτια της φτώχειας είναι κυρίως:

- **α)** Το χαμηλό εισόδημα (μικρή αμοιβή για την εργασία).
- **β)** Η ανεργία.
- **γ)** Η έλλειψη εκπαίδευσης που οδηγεί σε αναζήτηση ενός «καλού» επαγγέλματος και κατ’ επέκταση στην αδυναμία ξεπεράσματος της φτώχειας.

Η ανεργία έχει διάφορες μορφές:

- Δομική ανεργία
- Τεχνολογική ανεργία
- Συγκυριακή ανεργία

Οι συνέπειες της ανεργίας είναι τεράστιες. Ειδικότερα:

α) Είναι μια από τις βασικές αιτίες της φτώχειας.
β) Πιέζει προς τα κάτω τους μισθούς των εργαζομένων, οι οποίοι δέχονται να εργαστούν με μικρότερη αμοιβή αρκεί να μην μείνουν άνεργοι.
γ) Δημιουργεί προβλήματα στα ασφαλιστικά ταμεία που δίνουν συντάξεις και έξοδα περίθαλψης. Όσο λιγότεροι είναι οι εργαζόμενοι τόσο λιγότερες είναι οι εισφορές προς τα ταμεία.
δ) Καταστρέφει το εργατικό δυναμικό της χώρας. Νέοι άνθρωποι, με σπουδές και ικανότητες, αντί να προσφέρουν στο κοινωνικό σύνολο και να αυξήσουν τον πλούτο της χώρας τους αναγκάζονται να ζουν στο περιθώριο της κοινωνίας.

Η **αντιμετώπιση της ανεργίας**

- Η **αντιμετώπιση της ανεργίας** δεν είναι εύκολη υπόθεση.
- Κλειδί για την αντιμετώπιση της ανεργίας είναι η **οικονομική ανάπτυξη,** η οποία θα δημιουργήσει θέσεις εργασίας και θα παράξει περισσότερο πλούτο.

Η εκπαίδευση

- Η **εκπαίδευση** είναι σημαντικός παράγοντας στην καταπολέμηση της ανεργίας, ιδιαίτερα της ανεργίας που οφείλεται στις αλλαγές στην τεχνολογία. Γι’ αυτό χρειάζεται να υπάρξουν ειδικά εκπαιδευτικά προγράμματα επανεκπαίδευσης του εργατικού δυναμικού σε νέους τομείς, γνώσεις και δεξιότητες.

Πολιτική Παιδεία
Α’ Λυκείου

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

13.3 Το πρόβλημα της βίας

Είδη βίας: ενδοσχολική, ενδοοικογενειακή, αθλητική κτλ.

- Η **βία** είναι πράξη, η οποία έχει ψυχικές ή υλικές επιπτώσεις στο άτομο που τη δέχεται. Βία σημαίνει κάποιος να **σκοτώσει**, να **βλάψει**, να **καταστρέψει**, να **ληστέψει**, να **αποκλείσει**. Αυτές οι πράξεις συνιστούν και τις πέντε **βασικές μορφές βίας**.
- Στο **σχολείο** υπάρχει η **ενδοσχολική βία**, η οποία τα τελευταία χρόνια έχει αναγνωρισθεί ως σοβαρό πρόβλημα της σχολικής ζωής.
- Στην **οικογένεια** υπάρχει η **ενδοοικογενειακή βία**.
- Στα **γήπεδα** υπάρχει **η αθλητική βία**, η οποία σε αρκετές περιπτώσεις έχει οδηγήσει σε μαζικούς θανάτους νέων ανθρώπων.

Οι σημαντικότερες αιτίες της βίας είναι:

- α) Η προβολή βίαιων προτύπων.
- β) Οι κακές επιδράσεις από τις ομάδες συνομηλίκων.
- γ) Η χαμηλή αυτοεκτίμηση των προσώπων που ασκούν βία.
- δ) Έλλειψη παιδείας.

Η αντιμετώπιση της βίας κινείται σε δύο άξονες:

- α) Εκπαίδευση
- β) Ξεκάθαρο πλαίσιο των επιπτώσεων

Πολιτική Παιδεία
Α’ Λυκείου

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

13.4 Υπερδανεισμός ιδιωτών και δημοσίου

Ο δανεισμός

- Ο **δανεισμός** είναι ένα πανάρχαιο οικονομικό φαινόμενο και σε ορισμένες περιπτώσεις χρήσιμο για τη λειτουργία της οικονομίας. Παράδειγμα, τα ναυτιλιακά δάνεια στην αρχαία Ελλάδα ήταν απαραίτητη προϋπόθεση για να γίνουν μεγάλα εμπορικά ταξίδια.

Οι τράπεζες

- Οι **τράπεζες** είναι οι επιχειρήσεις που έχουν ως κύρια δραστηριότητά τους τη μεσολάβηση στην αγορά χρήματος. Κάποιοι θέλουν να φυλάξουν τα χρήματά τους (καταθέσεις) και κάποιοι ζητούν χρήματα (δάνεια). Το κέρδος της τράπεζας είναι η διαφορά των τόκων που εισπράττει από αυτούς που δανείζει και που πληρώνει σε αυτούς που δανείζεται.

Δημόσιο χρέος

- **Δημόσιο χρέος** είναι τα ποσά που χρωστάει το κράτος. Το δημόσιο χρέος αυξάνεται ή μειώνεται ανάλογα με το ύψος του κρατικού δανεισμού και την ανάπτυξη της οικονομίας.

Το δημόσιο έλλειμμα

- Το **δημόσιο έλλειμμα** είναι το ποσό κατά το οποίο τα έξοδα του δημοσίου υπερβαίνουν τα έσοδα κατά τη διάρκεια ενός έτους. Η υπέρβαση των εσόδων δημιουργεί ανάγκες για νέο δανεισμό, άρα αύξηση του χρέους.

Προκειμένου να **αντιμετωπισθεί** το πρόβλημα του δημόσιου χρέους χρειάζεται:

- α) Να αναπτυχθεί η οικονομία
- β) Να δημιουργηθεί πλεόνασμα

Πολιτική Παιδεία
Α’ Λυκείου

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

13.5 Υπογεννητικότητα και γήρανση του πληθυσμού

Υπογεννητικότητα

- Ο πληθυσμός των ανεπτυγμένων χωρών «γερνάει». Αυτό οφείλεται κυρίως στο ότι **έχει μειωθεί ο αριθμός των γεννήσεων**.

Οι αιτίες του φαινομένου είναι οικονομικές και κοινωνικές. Ειδικότερα:

- α) Αγορά εργασίας και ανάγκη για σπουδές
- β) Ανάγκη εκπαίδευσης του παιδιού
- γ) Υψηλή ανεργία
- δ) Η μεγαλύτερη ηλικία γάμου και οι νέες αντιλήψεις για τη ζωή

Η υπογεννητικότητα και η συνεπαγόμενη γήρανση του πληθυσμού έχει σημαντικές **επιπτώσεις** στην **οικονομία και την κοινωνία**. Ειδικότερα:

- α) Τα ασφαλιστικά ταμεία αντιμετωπίζουν σοβαρό πρόβλημα καταβολής συντάξεων.
- β) Οι επιχειρήσεις αποθαρρύνονται να επενδύσουν.
- γ) Η μείωση της παραγωγικότητας.
- δ) Η μείωση των επιλογών και των ευκαιριών για τους νέους.

Πολιτική Παιδεία
Α’ Λυκείου

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

13.6 Από το χωριό στην πόλη και στην μεγαλούπολη

Οι λόγοι μεταναστευσης του πληθυσμού προς τις πόλεις στην Ελλάδα ήταν:

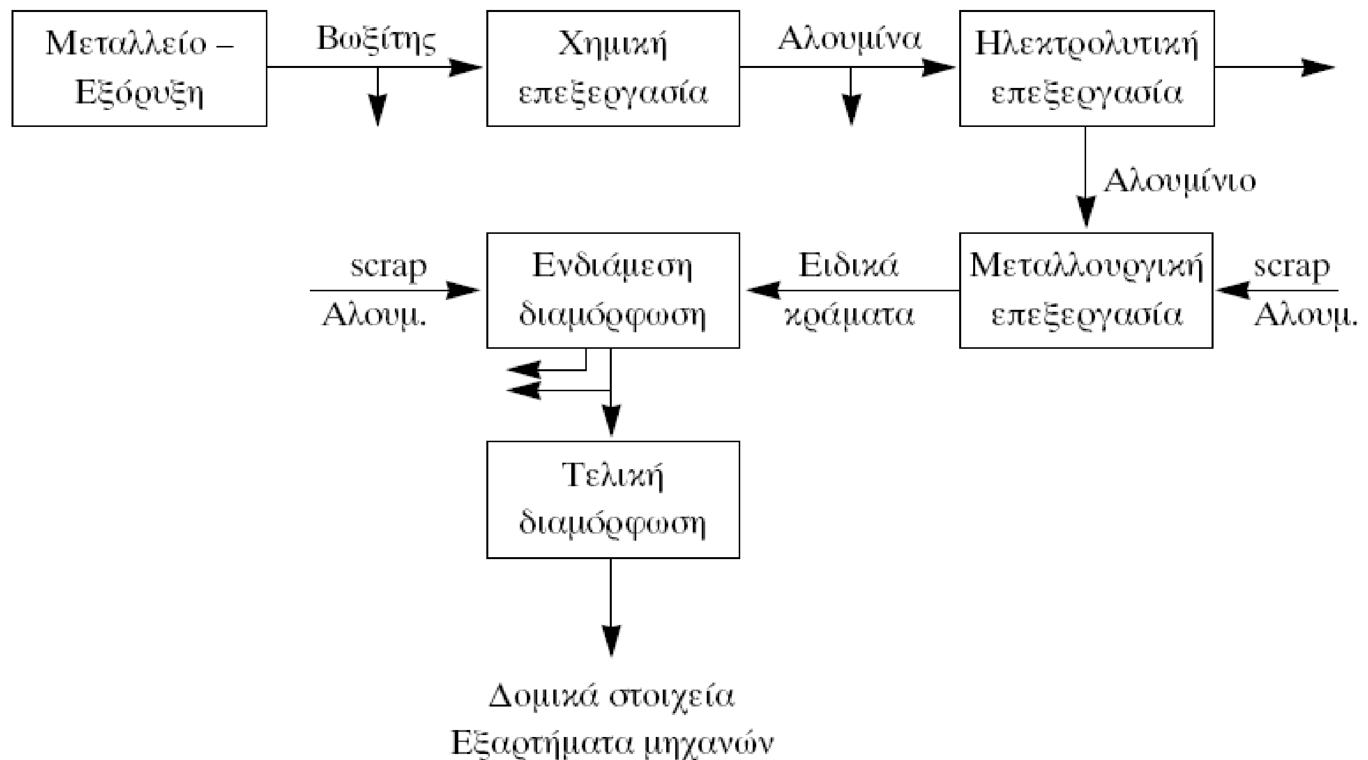
- α) Η δημιουργία διοικητικών υπηρεσιών στις πόλεις.
- β) Ανάπτυξη του εμπορίου.
- γ) Ανάπτυξη κοινωνικών υπηρεσιών εκπαίδευσης, υγείας.

Ανακύκλωση Υλικών

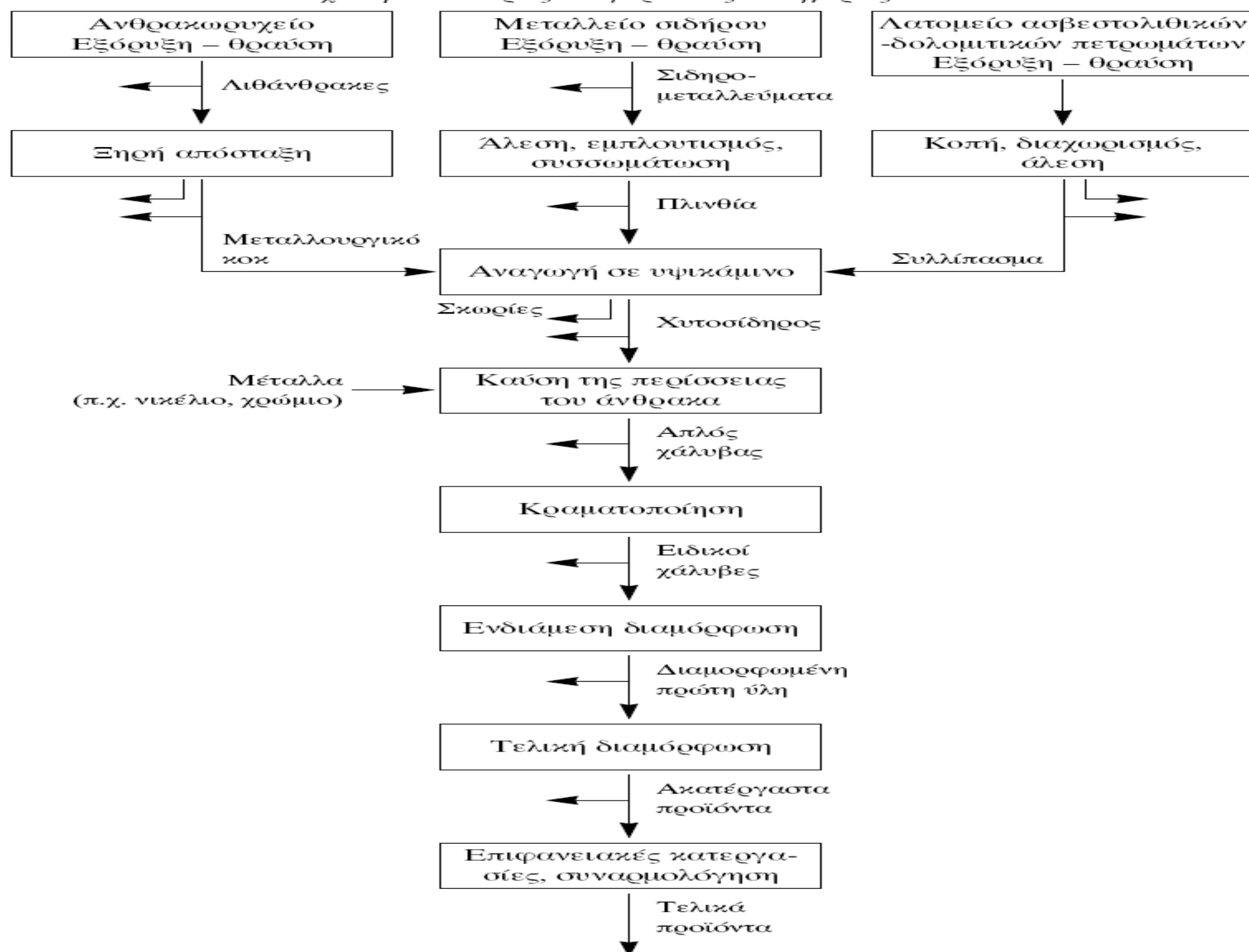
Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΕΚΜΕΤΑΛΕΥΣΗΣ ΦΥΣΙΚΟΥ ΠΟΡΟΥ

Διαγραμμα της πληρως καθετοποιημενης διαταξης που προκυπτει απο την εκμεταλλευση φυσικού πόρου (βωξίτης) και πηγής δευτερογενούς αλουμινίου (scrap ανακύκλωσης)

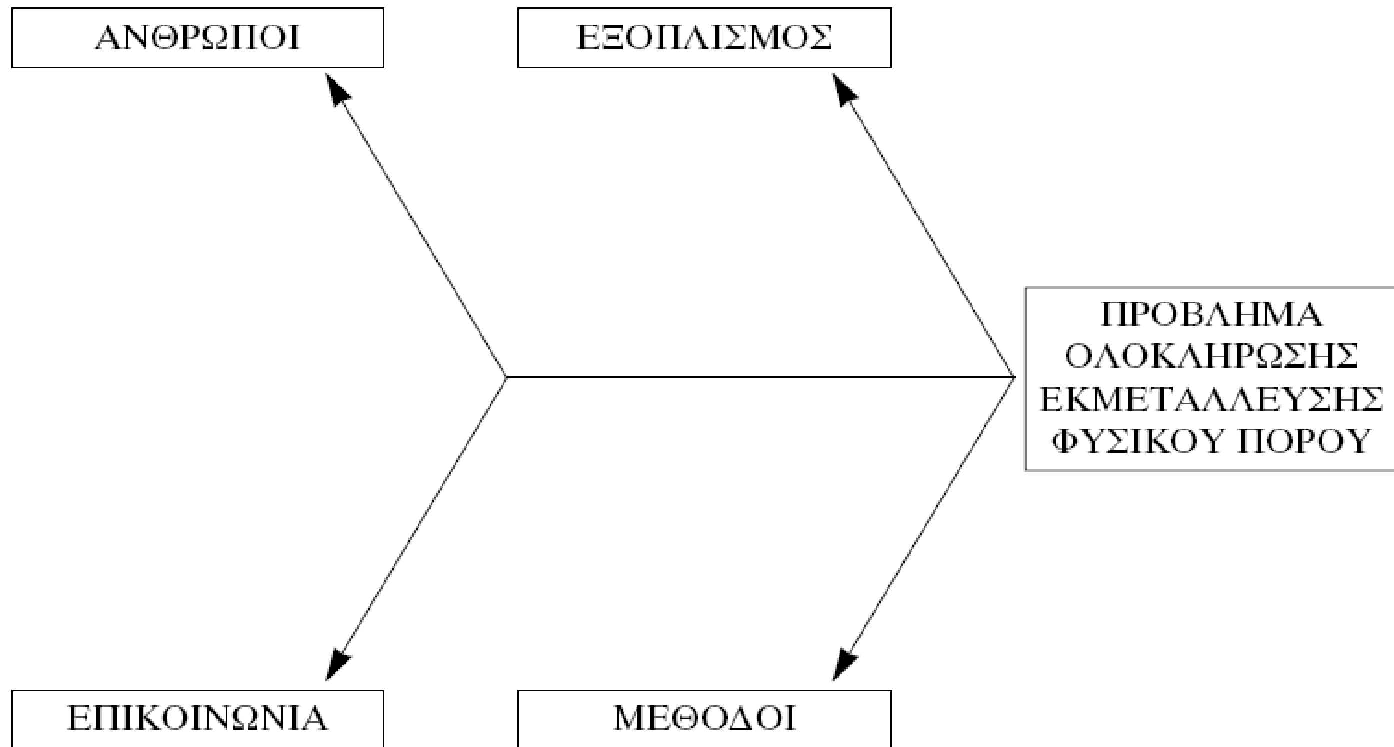
ΠΕ

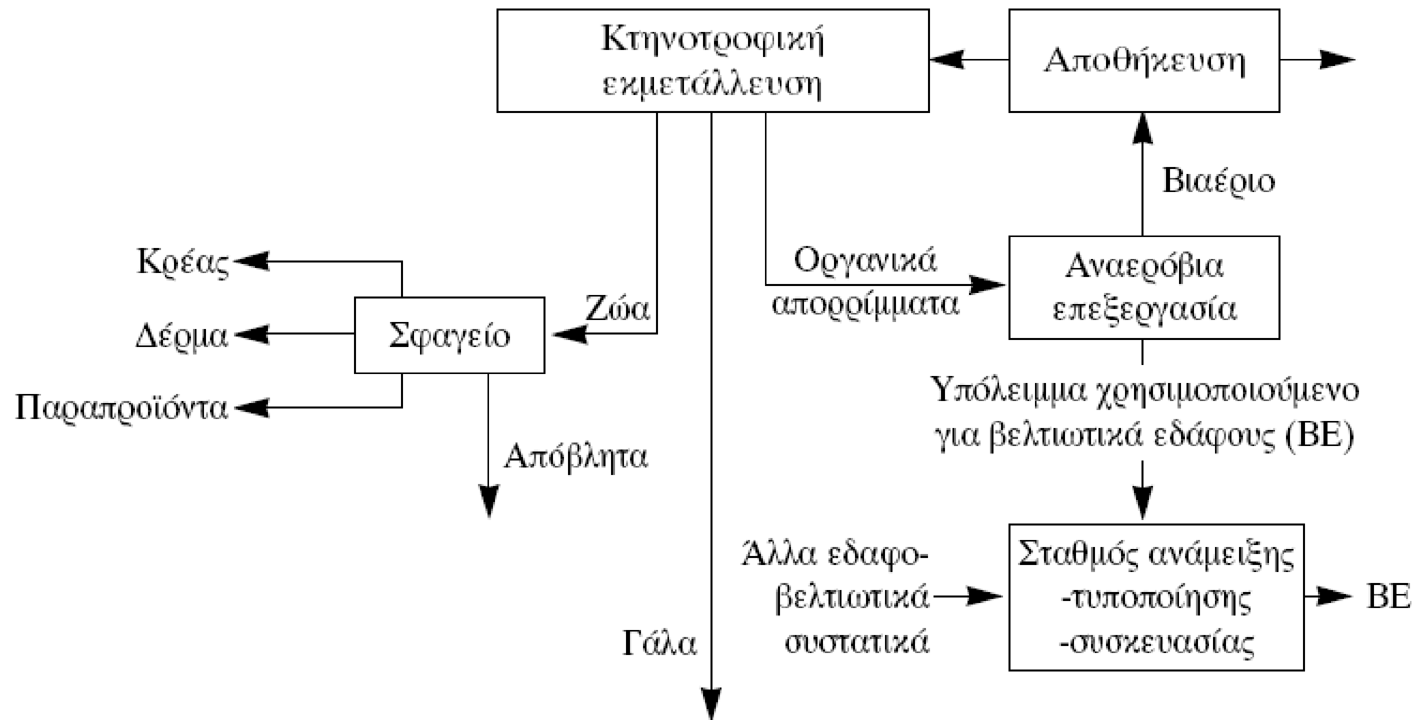
Καθετοποιημένη βιομηχανία παραγωγής σιδήρου/
χάλυβα από τρεις διαφορετικές κατηγορίες ΦΠ
Ανθρακωρυχείο
Εξόρυξη – θραύση
Μεταλλείο σιδήρου
Εξόρυξη – θραύση
Λατομείο ασβεστολιθικών
-δολομιτικών πετρωμάτων
Εξόρυξη – θραύση
Λιθάνθρακες
Σιδηρο-
μεταλλεύματα
Ξηρή απόσταξη
Άλεση, εμπλουτισμός,
συσσωμάτωση
Κοπή, διαχωρισμός,
άλεση
Πλινθία
Μεταλλουργικό
κοκ
Συλλίπασμα
Αναγωγή σε υψικάμινο
Σκωρίες
Χυτοσίδηρος
Μέταλλα
(π.χ. νικέλιο, χρώμιο)
Καύση της περίσσειας
του άνθρακα
Απλός
χάλυβας
Κραματοποίηση
Ειδικοί
χάλυβες
Ενδιάμεση διαμόρφωση
Διαμορφωμένη
πρώτη ύλη
Τελική διαμόρφωση
Ακατέργαστα
προϊόντα
Επιφανειακές κατεργα-
σίες, συναρμολόγηση
Τελικά
προϊόντα

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΕΝΟΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ

Κέλυφος διαγράμματος Ishikawa

ΕΚΜΕΤΑΛΕΥΣΗ ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΟΥ Φ.Π. ΑΠΟ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΕΙΟ

ΠΑΡΑΛΛΗΛΗ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΤΗΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗΣ ΦΥΣΙΚΟΥ ΠΟΡΟΥ

α. Επιχειρήσεις (εργαστήρια) εφαρμοσμένης βιομηχανικής, ενεργειακής, μεταλλευτικής, γεωργικής, κτηνοτροφικής, δασικής και ιχθυοκαλλιεργητικής έρευνας. Επίσης, επιχειρήσεις ανάπτυξης τεχνολογιών και βιομηχανικών σχεδίων.

β. Επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών εξαιρετικά προηγμένης τεχνολογίας, εφόσον ανήκουν στους τομείς πληροφορικής, τουρισμού, έρευνας, καθώς και τεχνολογικής υποστήριξης βιοτεχνικών και βιομηχανικών δραστηριοτήτων.

γ. Επιχειρήσεις ανάπτυξης λογισμικού.

δ. Επιχειρήσεις (εργαστήρια) παροχής υπηρεσιών ποιότητας.

ΣΤΑΔΙΑ ΠΑΡΑΛΛΗΛΗΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗΣ

1. Καταγραφή των προϊόντων που ήδη παράγονται εντοπίως και έχουν ένα τουλάχιστον ιδιαίτερο χαρακτηριστικό ή υψηλή ποιότητα. Αποτύπωση των δυνατοτήτων (υφιστάμενος μηχανικός εξοπλισμός και δεξιότητες ενός ελάχιστου αριθμού κατοίκων) παραγωγής τέτοιων προϊόντων, περιλαμβανομένων και προϊόντων που δεν παράγονται αλλά διαθέτουν τα παραπάνω χαρακτηριστικά, π.χ., παραδοσιακά φαγητά, ποτά ή ενδύματα. Λεπτομερής καταγραφή δραστηριοτήτων που αναφέρονται σε περιοδικές πολιτιστικές εκδηλώσεις ή λαϊκά πανηγύρια.
2. Εντοπισμός διαμέσου τουριστικών πρακτόρων και εθνικών γραφείων τουριστικής προβολής εκείνου του τμήματος της αγοράς που είναι δυνατόν να ευαισθητοποιηθεί και να συνδυάσει μέρος των διακοπών με διαβίωση σε απλό φυσικό περιβάλλον όπου ο τουρίστας θα έχει την πρόσθετη ευχαρίστηση να αποκτήσει (να γευτεί, να ενδυθεί, να συμμετάσχει) ένα ιδιαίτερο προϊόν.
3. Προσδιορισμός των προσδοκιών και απαιτήσεων των υποψήφιων τουριστών που συνιστούν το συγκεκριμένο τμήμα της αγοράς με ερωτηματολόγιο που θα διακινηθεί σε αντιπροσωπευτικό δείγμα των ατόμων αυτών. Ένας απλός τρόπος είναι η διακίνηση του ερωτηματολογίου μεταξύ των τουριστών που ανήκουν στο συγκεκριμένο τμήμα της αγοράς και ήδη επισκέπτονται θέρετρα της ευρύτερης περιοχής. Ένας άλλος τρόπος είναι η διακίνησή του σε τουρίστες που επισκέπτονται τόπους που έχουν όμοια χαρακτηριστικά με τα χαρακτηριστικά του τόπου στον οποίο επιχειρείται η αγροτουριστική ανάπτυξη.
4. Λήψη απόφασης για τα προϊόντα που θα παράγονται τελικά, τυποποίηση των διεργασιών παραγωγής τους με βάση την επιδιωκόμενη ποιότητα, σύσταση εταιρειών όπου χρειάζεται, έναρξη διαδικασιών πιστοποίησης και κατοχύρωση της ονομασίας προέλευσης σε όσα προϊόντα είναι εφικτό.

Σ

5α. Αναμόρφωση των τουριστικών υπηρεσιών ώστε να ανταποκρίνονται στις προσδοκίες/απαιτήσεις των ενδιαφερομένων, όπως αυτές έχουν προκύψει από την επεξεργασία των απαντήσεων στο ερωτηματολόγιο που περιγράφεται στο στάδιο 3.

5β. Παράλληλη συλλογή υλικού (κείμενα, σχέδια, φωτογραφίες, βίντεο) που προβάλλει τα παραπάνω προϊόντα και υπηρεσίες, σε συνδυασμό με χαρακτηριστικά τοπία της περιοχής, με τρόπο ελκυστικό για το τμήμα της τουριστικής αγοράς που διερευνήθηκε. Ακολουθεί σύνθεση και προώθηση του υλικού αυτού σε μορφή κατάλληλη για χρήση από έντυπα, πράκτορες και το Διαδίκτυο (Internet).

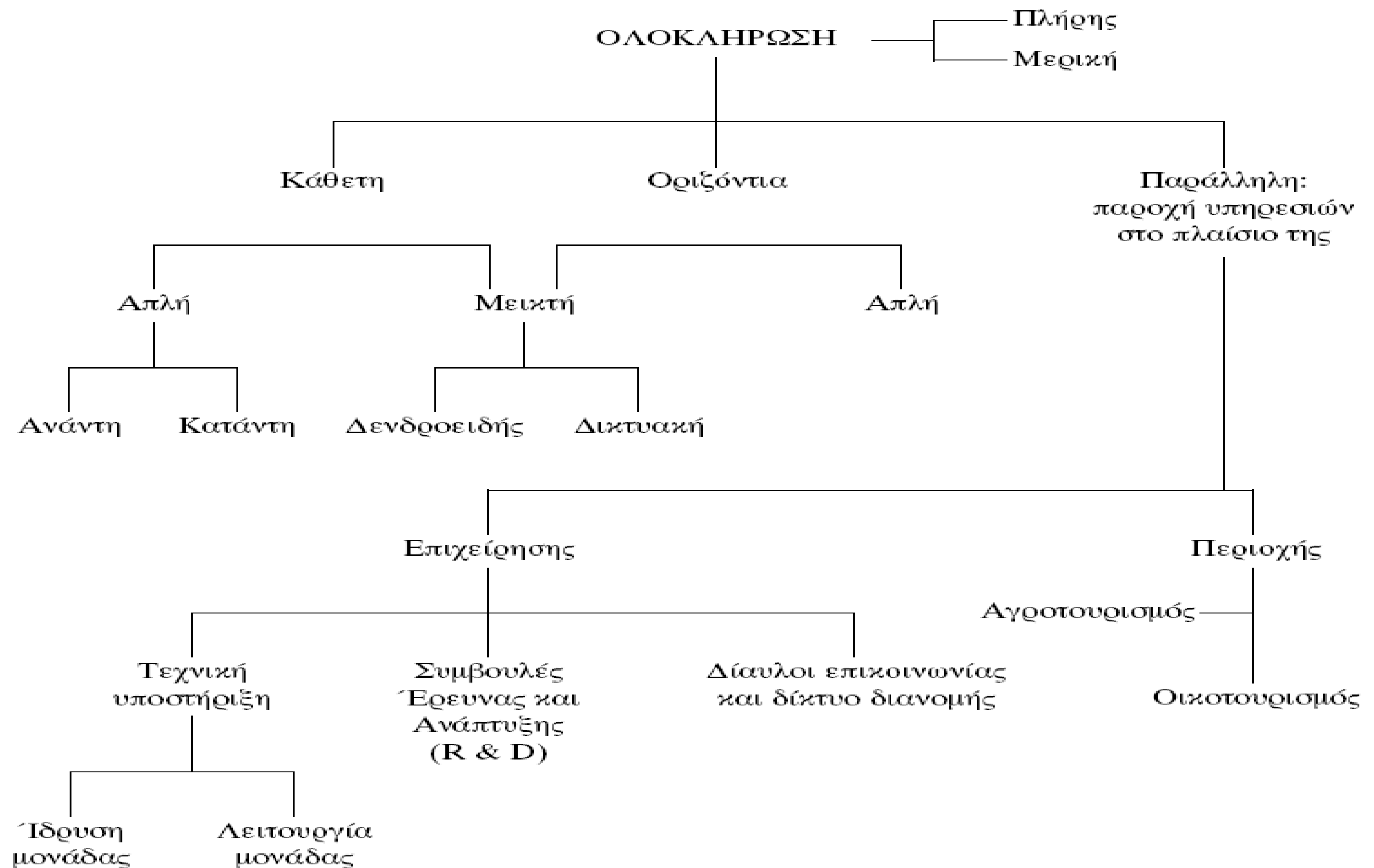
6. Κατά το πρώτο έτος λειτουργίας του συστήματος επαναλαμβάνεται το στάδιο 3 με διακίνηση αντίστοιχου αλλά περισσότερου εξειδικευμένου ερωτηματολογίου μεταξύ των τουριστών που ήδη επισκέπτονται την περιοχή.

7. Με βάση τις απαντήσεις στο νέο ερωτηματολόγιο προτείνονται συμπληρωματικές δράσεις και γίνονται διορθωτικές παρεμβάσεις στις δραστηριότητες που έχουν ήδη δρομολογηθεί.

8. Σχεδιάζεται ένα μόνιμο οργανωτικό πλέγμα το οποίο θα εξασφαλίζει τη βιωσιμότητα και τη συνεχή βελτίωση του θεσμού. Το πλέγμα αυτό δεν πρέπει να έχει τη μορφή ενός γραφειοκρατικού οργανισμού με μόνιμους υπαλλήλους και ιδιαίτερη υλικοτεχνική υποδομή.

9. Με βάση το μόνιμο οργανωτικό πλέγμα, επαναλαμβάνονται τα στάδια 6 και 7, ώστε να εξασφαλίζεται η διαρκής βελτίωση του συστήματος.

ΕΙΔΗ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗΣ ΕΚΜΕΤΑΛΕΥΣΗΣ (

Η Δομή της Επιχείρησης

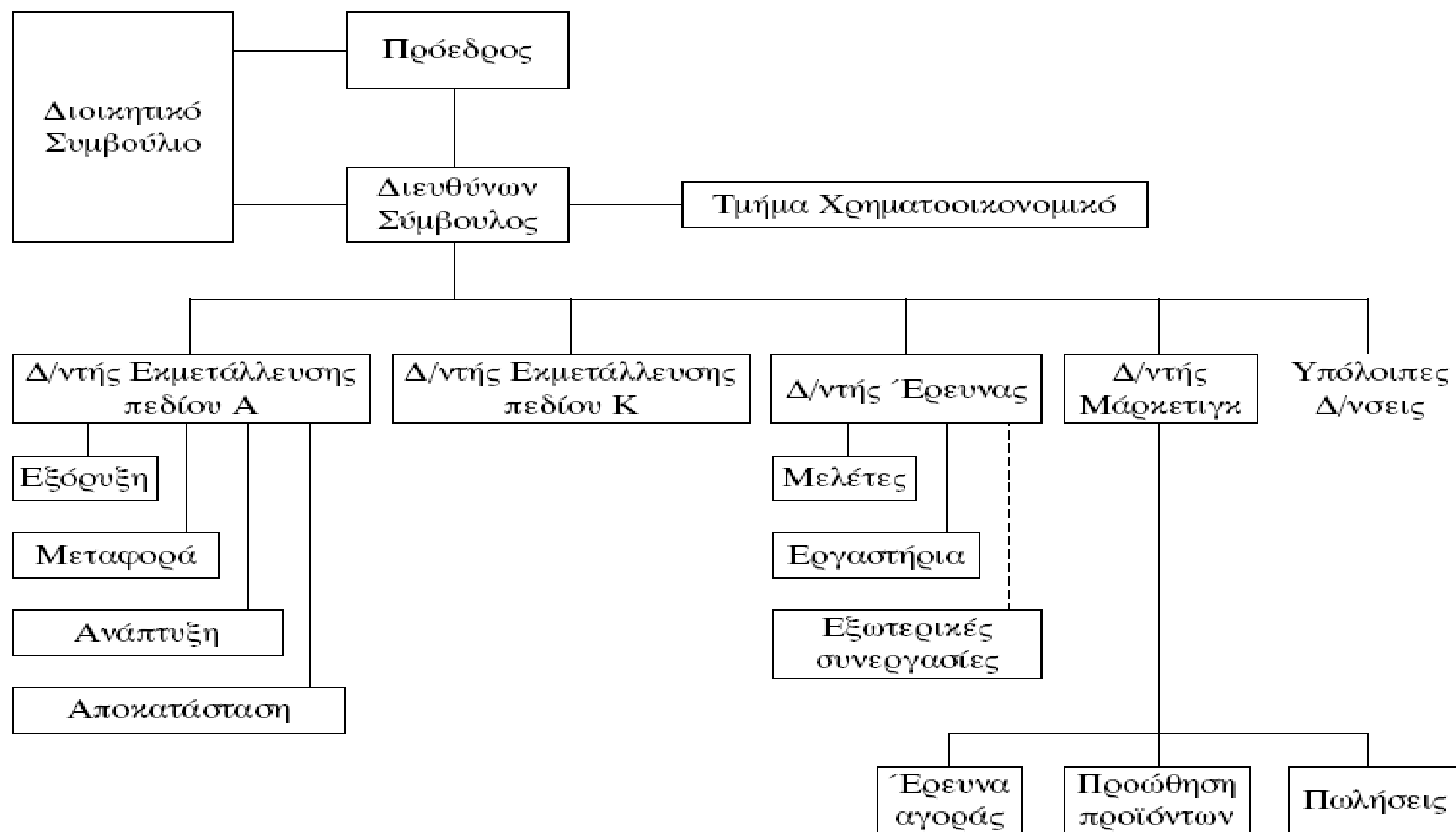
Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΠΑΡΑΛΛΗΛΗΣ

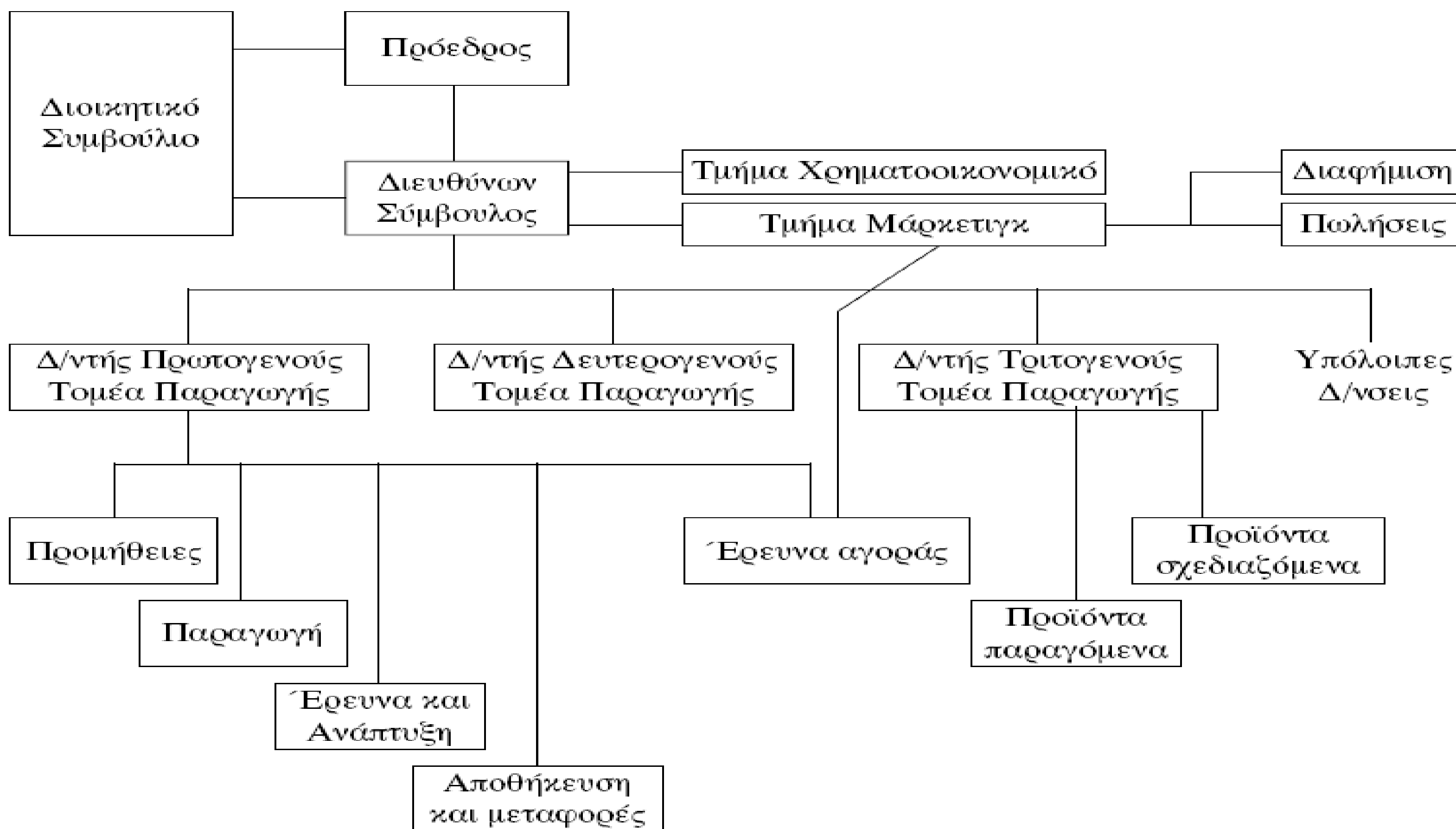
Η παράλληλη ολοκλήρωση αναφέρεται στην εκμετάλλευση αυτών των ίδιων των δραστηριοτήτων της επιχείρησης που λαμβάνουν χώρα σύμφωνα με τις συμβατικές μεθόδους κάθετης και οριζόντιας ολοκλήρωσης. Αποτέλεσμα αυτής της νέου τύπου εκμετάλλευσης είναι η δημιουργία δυνατοτήτων παροχής υπηρεσιών είτε από την επιχείρηση που επιδιώκει την ολοκλήρωση είτε από ένα σύνολο φορέων (επιχειρήσεων και οργανισμών, που δραστηριοποιούνται στην ίδια γεωγραφική περιοχή). Στην πρώτη περίπτωση, οι υπηρεσίες που μπορεί να παράσχει η επιχείρηση, εκμεταλλευόμενη την αντίστοιχη εμπειρία της και τις μελέτες/έρευνες που έχει πραγματοποιήσει για το σκοπό αυτό, είναι: α) τεχνική υποστήριξη για την ίδρυση ή τη λειτουργία ομοειδούς επιχείρησης, β) συμβουλές για την έρευνα και ανάπτυξη (R & D) προϊόντων ή διεργασιών, γ) πρόσβαση στο δίκτυο διανομής και χρήση των διαύλων επικοινωνίας που έχει καταρχήν δημιουργήσει η επιχείρηση για τη δική της συμβατική ολοκλήρωση. Στη δεύτερη περίπτωση, οι υπηρεσίες που μπορούν να παράσχουν οι συνεργαζόμενοι φορείς της περιοχής είναι ο αγροτικός και ο οικολογικός τουρισμός (αγροτουρισμός και οικοτουρισμός). Από την ανάλυση αυτών των δύο εναλλακτικών μορφών τουρισμού προκύπτει ότι υπάρχουν μεγάλα περιθώρια ανάπτυξής τους στην Ελλάδα ενώ συγχρόνως διασφαλίζεται το ανθρωπογενές και το φυσικό περιβάλλον.

ΟΡΓΑΝΟΓΡΑΜΜΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ

Ενδεικτικό οργανόγραμμα επιχείρησης ΜΕΛ, με οριζόντια ολοκλήρωση και οργάνωση συγκεντρωτική ως προς την έρευνα και αποκεντρωτική ως προς την ανάπτυξη (οι δραστηριότητες εξόρυξης, μεταφοράς, ανάπτυξης, αποκατάστασης αναφέρονται σε όλα τα πεδία Α, ..., Κ)

ΟΡΓΑΝΟΓΡΑΜΜΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΙΙ

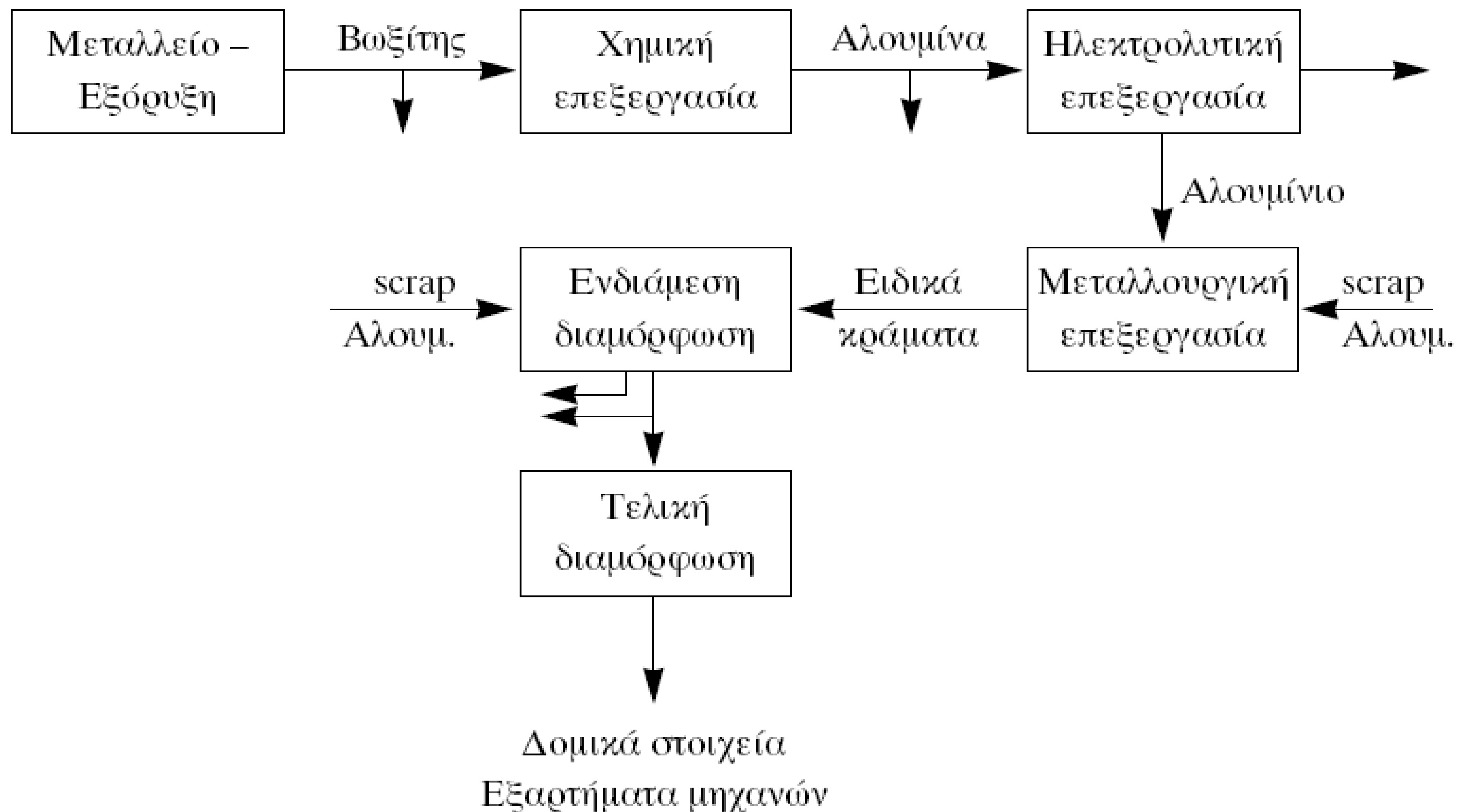

Η Εκμετάλλευση των Φυσικών Πόρων

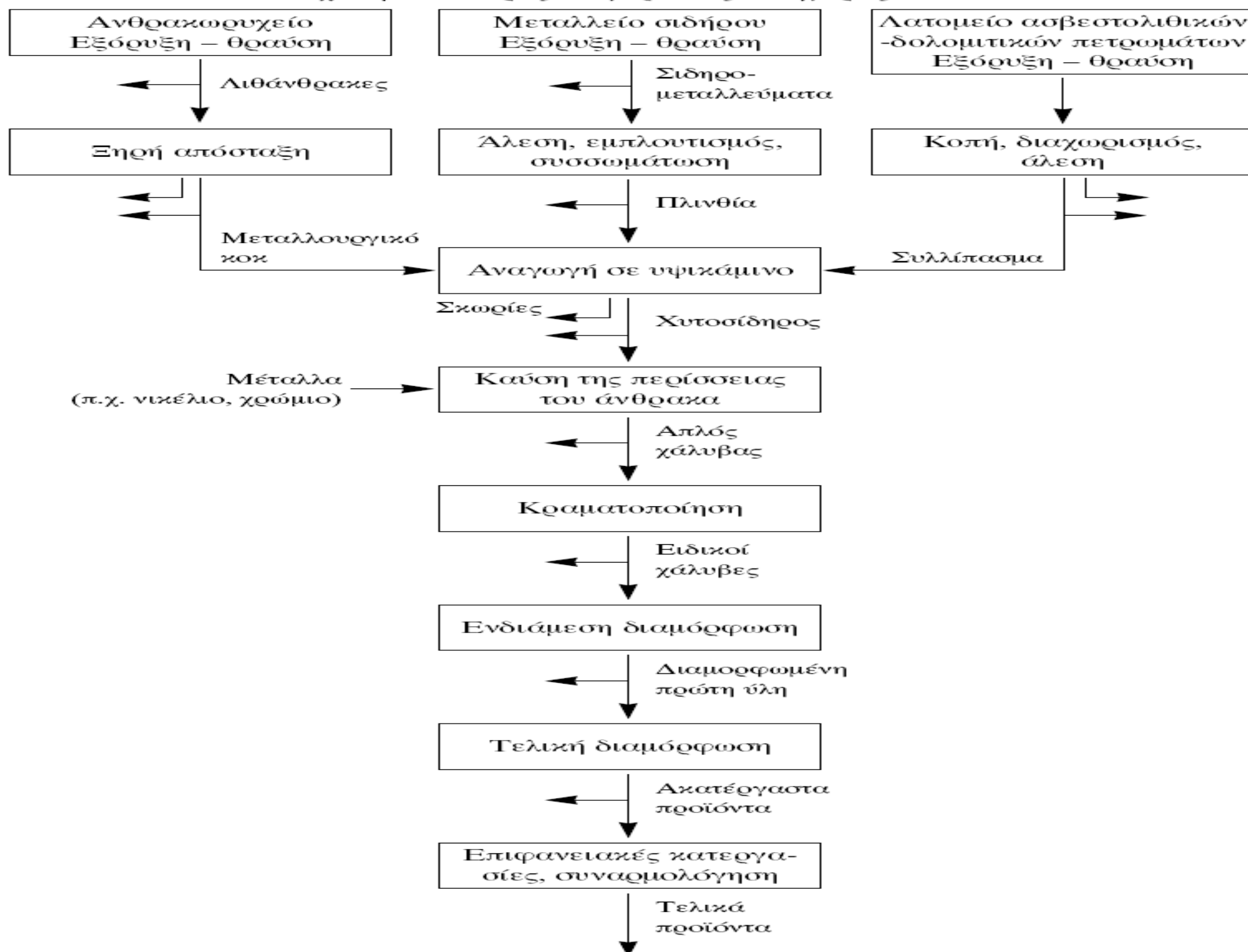
Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΕΚΜΕΤΑΛΕΥΣΗΣ ΦΥΣΙΚΟΥ ΠΟΡΟΥ

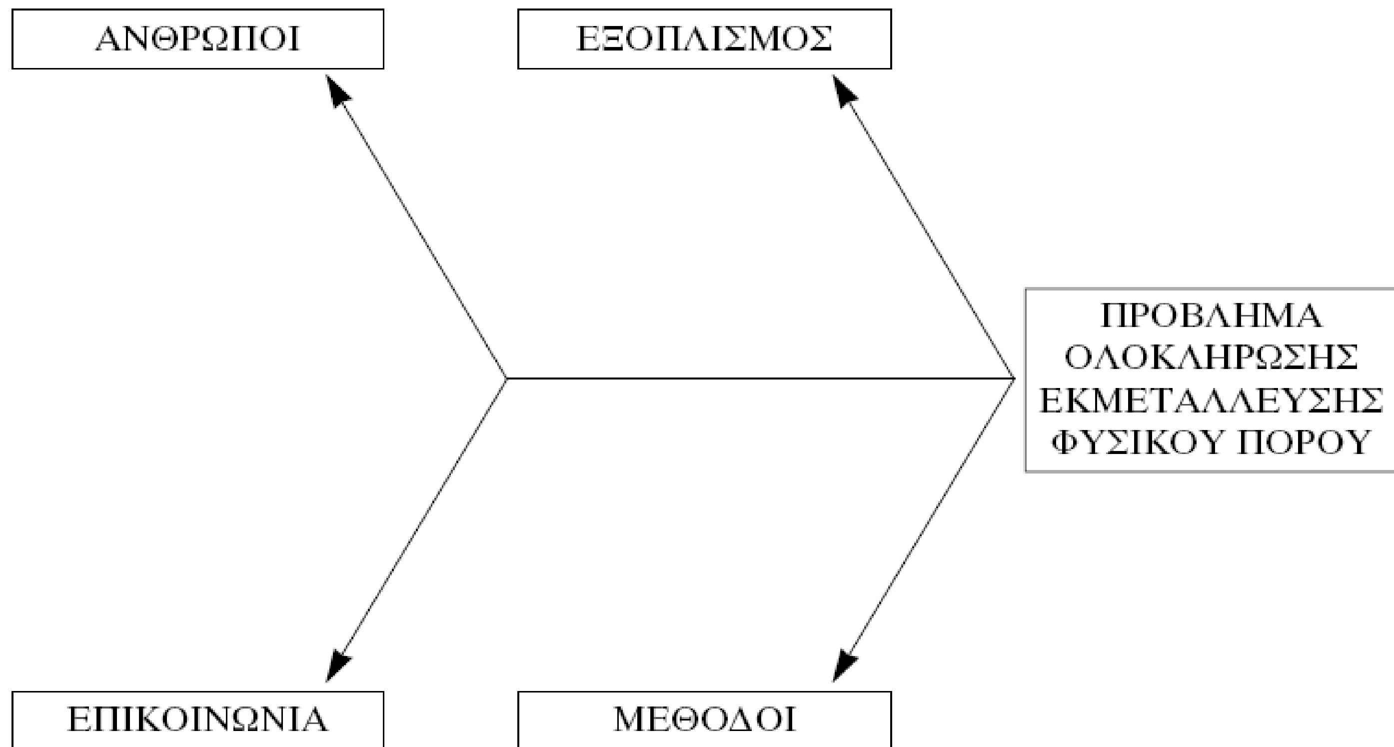
Διάγραμμα της πληρως καθετοποιημενης διαταξης που προκυπτει απο την εκμεταλλευση φυσικού πόρου (βωξίτης) και πηγής δευτερογενούς αλουμινίου (scrap ανακύκλωσης)

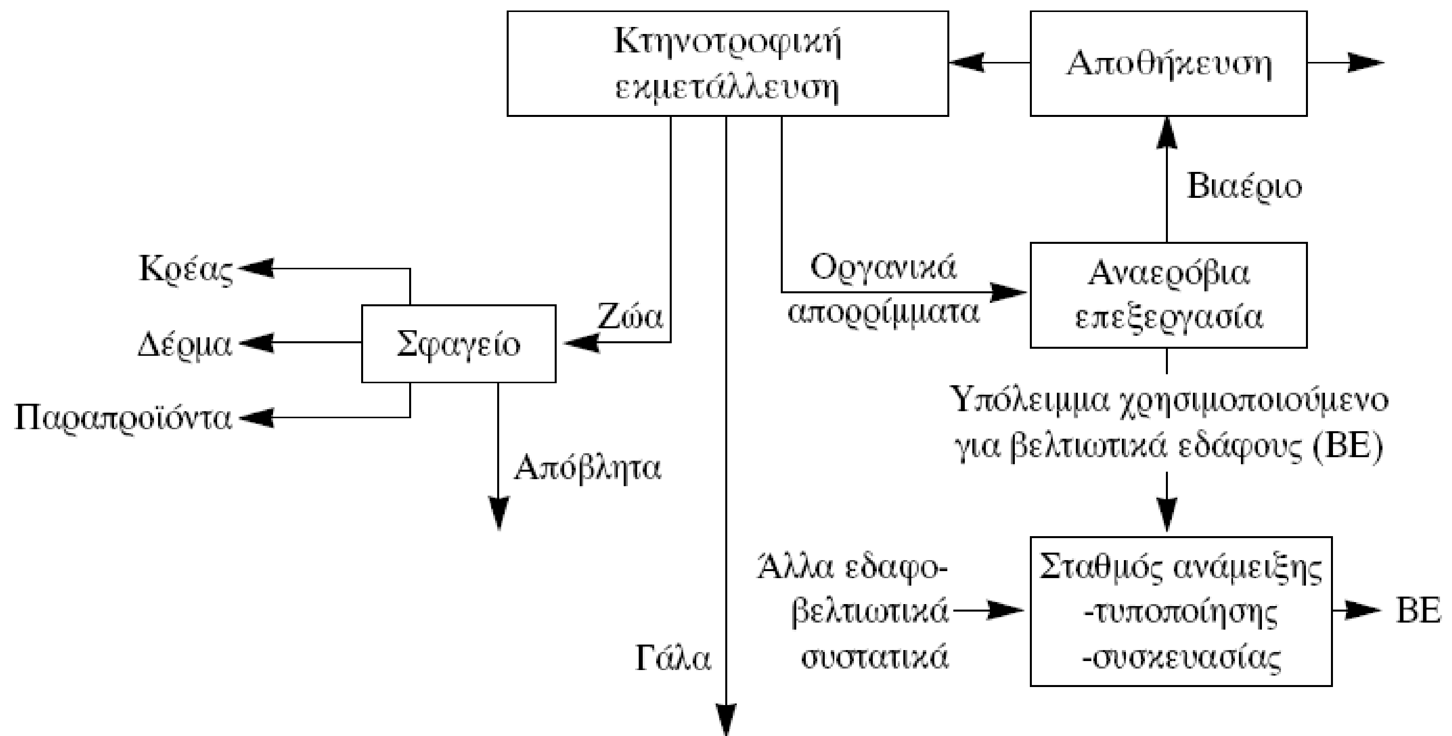
ΠΕ

Καθετοποιημένη βιομηχανία παραγωγής σιδήρου/
χάλυβα από τρεις διαφορετικές κατηγορίες ΦΠ
Ανθρακωρυχείο Εξόρυξη – θραύση
Μεταλλείο σιδήρου Εξόρυξη – θραύση
Λατομείο ασβεστολιθικών -δολομιτικών πετρωμάτων Εξόρυξη – θραύση
Λιθάνθρακες
Σιδηρο-μεταλλεύματα
Ξηρή απόσταξη
Άλεση, εμπλουτισμός, συσσωμάτωση
Κοπή, διαχωρισμός, άλεση
Πλινθία
Μεταλλουργικό κοκ
Συλλίπασμα
Αναγωγή σε υψικάμινο
Σκωρίες
Χυτοσίδηρος
Μέταλλα (π.χ. νικέλιο, χρώμιο)
Καύση της περίσσειας του άνθρακα
Απλός χάλυβας
Κραματοποίηση
Ειδικοί χάλυβες
Ενδιάμεση διαμόρφωση
Διαμορφωμένη πρώτη ύλη
Τελική διαμόρφωση
Ακατέργαστα προϊόντα
Επιφανειακές κατεργα-σίες, συναρμολόγηση
Τελικά προϊόντα

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΕΝΟΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ

ΕΚΜΕΤΑΛΕΥΣΗ ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΟΥ Φ.Π. ΑΠΟ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΕΙΟ

ΠΑΡΑΛΛΗΛΗ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΤΗΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗΣ ΦΥΣΙΚΟΥ ΠΟΡΟΥ

α. Επιχειρήσεις (εργαστήρια) εφαρμοσμένης βιομηχανικής, ενεργειακής, μεταλλευτικής, γεωργικής, κτηνοτροφικής, δασικής και ιχθυοκαλλιεργητικής έρευνας. Επίσης, επιχειρήσεις ανάπτυξης τεχνολογιών και βιομηχανικών σχεδίων.

β. Επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών εξαιρετικά προηγμένης τεχνολογίας, εφόσον ανήκουν στους τομείς πληροφορικής, τουρισμού, έρευνας, καθώς και τεχνολογικής υποστήριξης βιοτεχνικών και βιομηχανικών δραστηριοτήτων.

γ. Επιχειρήσεις ανάπτυξης λογισμικού.

δ. Επιχειρήσεις (εργαστήρια) παροχής υπηρεσιών ποιότητας.

ΣΤΑΔΙΑ ΠΑΡΑΛΛΗΛΗΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗΣ

1. Καταγραφή των προϊόντων που ήδη παράγονται εντοπίως και έχουν ένα τουλάχιστον ιδιαίτερο χαρακτηριστικό ή υψηλή ποιότητα. Αποτύπωση των δυνατοτήτων (υφιστάμενος μηχανικός εξοπλισμός και δεξιότητες ενός ελάχιστου αριθμού κατοίκων) παραγωγής τέτοιων προϊόντων, περιλαμβανομένων και προϊόντων που δεν παράγονται αλλά διαθέτουν τα παραπάνω χαρακτηριστικά, π.χ., παραδοσιακά φαγητά, ποτά ή ενδύματα. Λεπτομερής καταγραφή δραστηριοτήτων που αναφέρονται σε περιοδικές πολιτιστικές εκδηλώσεις ή λαϊκά πανηγύρια.
2. Εντοπισμός διαμέσου τουριστικών πρακτόρων και εθνικών γραφείων τουριστικής προβολής εκείνου του τμήματος της αγοράς που είναι δυνατόν να ευαισθητοποιηθεί και να συνδυάσει μέρος των διακοπών με διαβίωση σε απλό φυσικό περιβάλλον όπου ο τουρίστας θα έχει την πρόσθετη ευχαρίστηση να αποκτήσει (να γευτεί, να ενδυθεί, να συμμετάσχει) ένα ιδιαίτερο προϊόν.
3. Προσδιορισμός των προσδοκιών και απαιτήσεων των υποψήφιων τουριστών που συνιστούν το συγκεκριμένο τμήμα της αγοράς με ερωτηματολόγιο που θα διακινηθεί σε αντιπροσωπευτικό δείγμα των ατόμων αυτών. Ένας απλός τρόπος είναι η διακίνηση του ερωτηματολογίου μεταξύ των τουριστών που ανήκουν στο συγκεκριμένο τμήμα της αγοράς και ήδη επισκέπτονται θέρετρα της ευρύτερης περιοχής. Ένας άλλος τρόπος είναι η διακίνησή του σε τουρίστες που επισκέπτονται τόπους που έχουν όμοια χαρακτηριστικά με τα χαρακτηριστικά του τόπου στον οποίο επιχειρείται η αγροτουριστική ανάπτυξη.
4. Λήψη απόφασης για τα προϊόντα που θα παράγονται τελικά, τυποποίηση των διεργασιών παραγωγής τους με βάση την επιδιωκόμενη ποιότητα, σύσταση εταιρειών όπου χρειάζεται, έναρξη διαδικασιών πιστοποίησης και κατοχύρωση της ονομασίας προέλευσης σε όσα προϊόντα είναι εφικτό.

ΣΥΝΕΧΕΙΑ

5α. Αναμόρφωση των τουριστικών υπηρεσιών ώστε να ανταποκρίνονται στις προσδοκίες/απαιτήσεις των ενδιαφερομένων, όπως αυτές έχουν προκύψει από την επεξεργασία των απαντήσεων στο ερωτηματολόγιο που περιγράφεται στο στάδιο 3.

5β. Παράλληλη συλλογή υλικού (κείμενα, σχέδια, φωτογραφίες, βίντεο) που προβάλλει τα παραπάνω προϊόντα και υπηρεσίες, σε συνδυασμό με χαρακτηριστικά τοπία της περιοχής, με τρόπο ελκυστικό για το τμήμα της τουριστικής αγοράς που διερευνήθηκε. Ακολουθεί σύνθεση και προώθηση του υλικού αυτού σε μορφή κατάλληλη για χρήση από έντυπα, πράκτορες και το Διαδίκτυο (Internet).

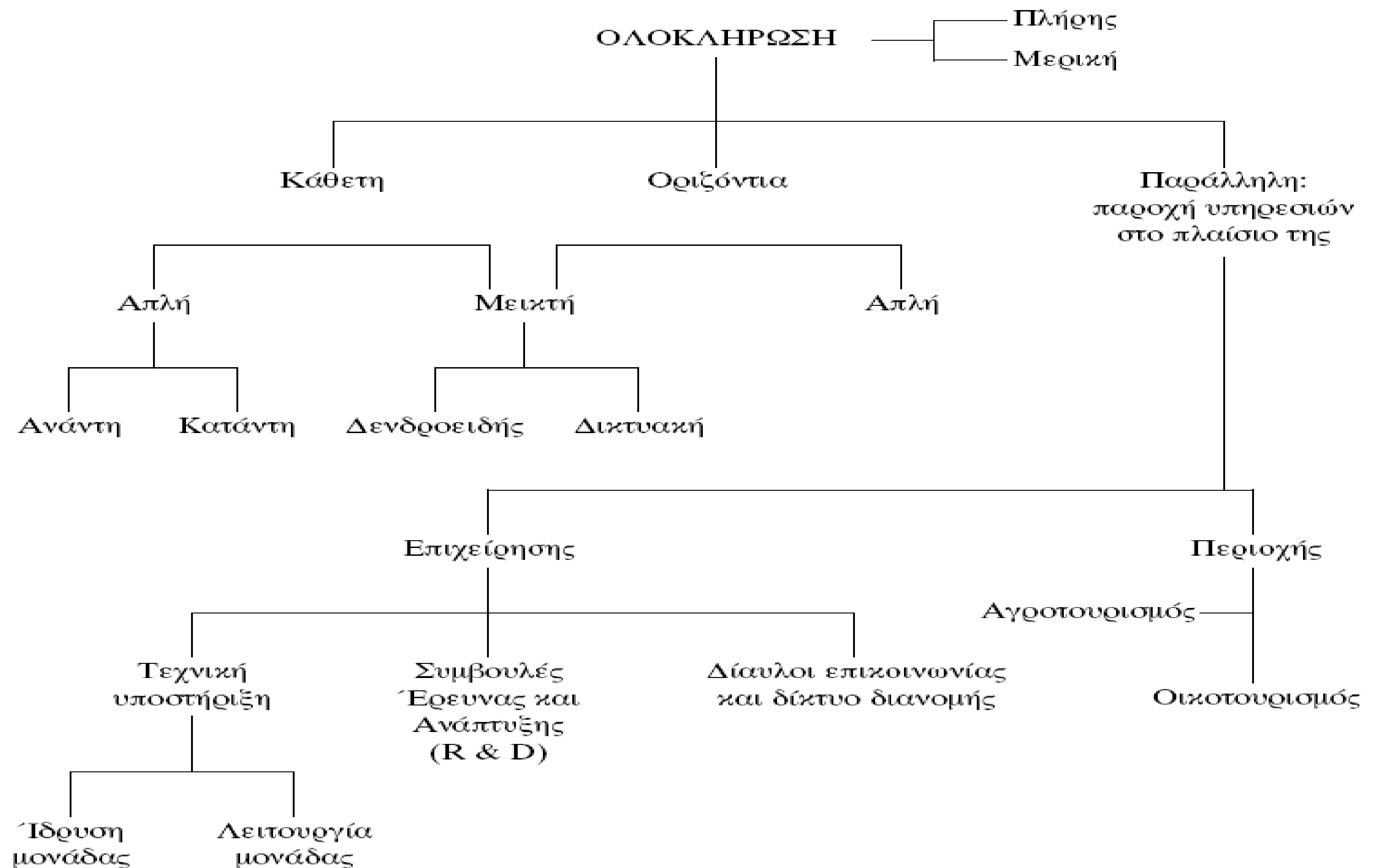
6. Κατά το πρώτο έτος λειτουργίας του συστήματος επαναλαμβάνεται το στάδιο 3 με διακίνηση αντίστοιχου αλλά περισσότερου εξειδικευμένου ερωτηματολογίου μεταξύ των τουριστών που ήδη επισκέπτονται την περιοχή.

7. Με βάση τις απαντήσεις στο νέο ερωτηματολόγιο προτείνονται συμπληρωματικές δράσεις και γίνονται διορθωτικές παρεμβάσεις στις δραστηριότητες που έχουν ήδη δρομολογηθεί.

8. Σχεδιάζεται ένα μόνιμο οργανωτικό πλέγμα το οποίο θα εξασφαλίζει τη βιωσιμότητα και τη συνεχή βελτίωση του θεσμού. Το πλέγμα αυτό δεν πρέπει να έχει τη μορφή ενός γραφειοκρατικού οργανισμού με μόνιμους υπαλλήλους και ιδιαίτερη υλικοτεχνική υποδομή.

9. Με βάση το μόνιμο οργανωτικό πλέγμα, επαναλαμβάνονται τα στάδια 6 και 7, ώστε να εξασφαλίζεται η διαρκής βελτίωση του συστήματος.

ΕΙΔΗ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗΣ ΕΚΜΕΤΑΛΕΥΣΗΣ (

Η Βιομηχανική Μονάδα

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

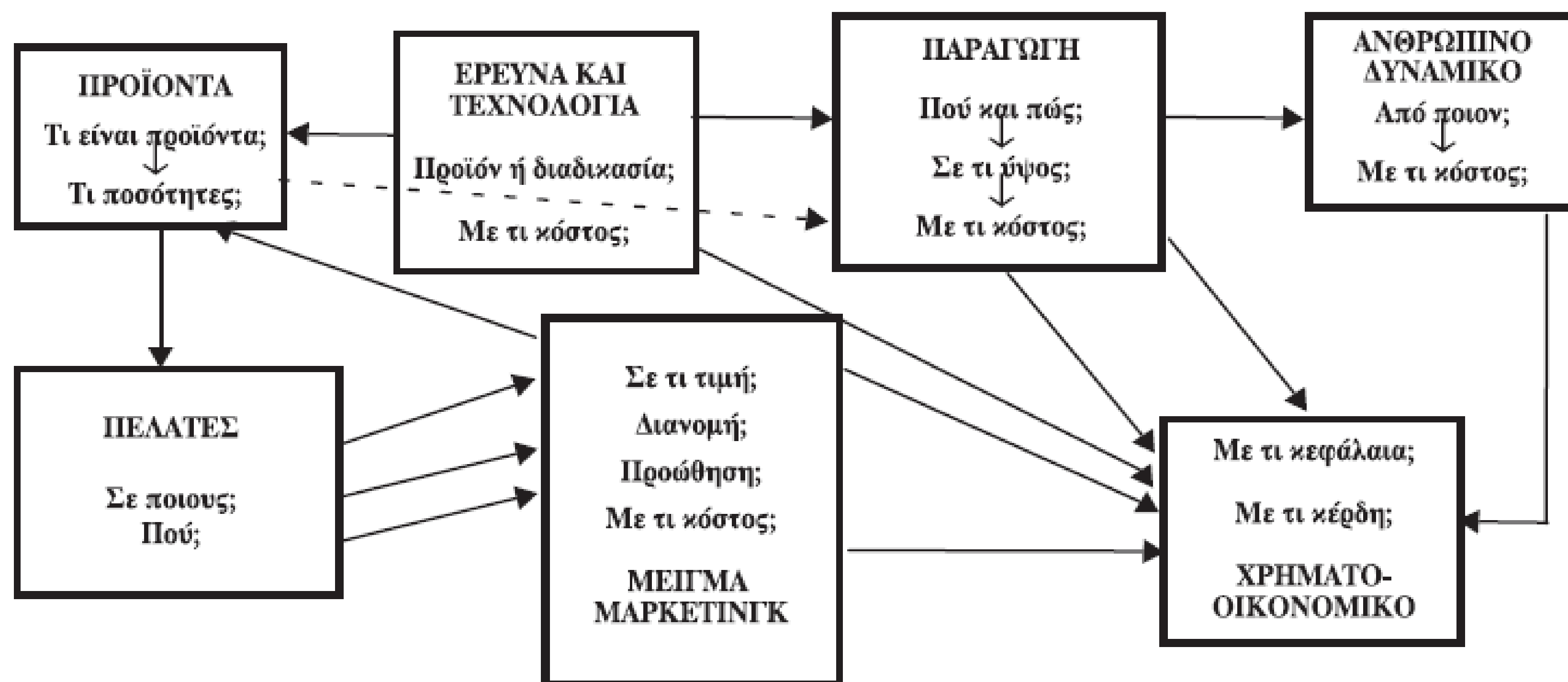
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΔΙΑΘΕΣΗ ΠΟΡΩΝ

Πρώτον, διερευνά τους *πόρους*

Δεύτερον, διερευνά τη *δυναμική κατανομή των πόρων*

Τρίτον, διερευνά τον *προγραμματισμό και τη διάθεση των πόρων*

Προγραμματισμός και κατανομή πόρων κατά την ανάπτυξη ενός νέου προϊόντος

Πηγή: Johnson and Scholes, 1999.

Έλεγχος και αξιολόγηση πόρων

Πόροι	Λειτουργίες παραγωγής	Μάρκετινγκ	Χρηματοδότηση	Ανθρώπινο δυναμικό	Έρευνα και τεχνολογία	Άλλα
Φυσικοί	• Μηχανές • Κτίρια • Υλικά • Τοποθεσία	• Προϊόντα (υπηρεσίες) • Πατέντες, άδειες • Αποθήκες	• Ρευστά • Πιστωτές • Κεφάλαια • Δάνεια	• Τοποθεσία	• Μέγεθος R&D • Σχεδιασμός	• Τοποθεσία κτιρίων
Ανθρώπινοι	• Τεχνίτες – χειριστές • Προσωπικό υποστήριξης	• Πωλητές • Στελέχη μάρκετινγκ	• Μέτοχοι • Τραπεζίτες • Προμηθευτές	• Ευελιξία • Τοποθεσία • Αριθμός υπαλλήλων • Προφίλ ηλικίας	• Επιστήμονες • Σχεδιαστές	• Ικανότητες διοίκησης
Συστήματα	• Έλεγχος ποιότητας • Έλεγχος παραγωγής • Προγραμματισμός παραγωγής • Προμήθειες	• Σύστημα εξυπηρέτησης • Κανάλια διανομής	• Σύστημα κοστολόγησης • Διαχείριση ταμείου • Λογιστικό σύστημα	• Συμφωνίες, συμβάσεις εργασίας (projects) • Αμοιβές & απόδοση	• Αξιολόγηση καινοτομιών • Πληροφοριακά συστήματα	• Προγραμματισμός & έλεγχος
Ποιοτικοί (intangible)	• Ομαδικό πνεύμα	• Όνομα προϊόντων (Brand name) • Καλή θέληση • Επαφές • Εικόνα (Image)	• Εικόνα στους τραπεζικούς κύκλους	• Οργανωτική κουλτούρα • Εικόνα	• Know-How	• Εικόνα • Τοποθεσία

Πηγή: Johnson and Scholes, 1987.

ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΔΟΜΗ

- καθορίζει τα καθήκοντα και τις υπευθυνότητες των εργαζομένων
- οργανώνει τις τυπικές σχέσεις αναφοράς·
- ομαδοποιεί αποτελεσματικά τους εργαζομένους·
- διευκολύνει την επικοινωνία·
- υποδεικνύει την εξουσία και τον έλεγχο·
- μεγιστοποιεί την παρακίνηση των εργαζομένων.

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΗΝ ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΔΟΜΗ

- ο βαθμός συγκέντρωσης ή αποκέντρωσης στη λήψη στρατηγικών αποφάσεων·
- το είδος της στρατηγικής που εφαρμόζει η επιχείρηση·
- ο βαθμός καινοτομίας της τεχνολογίας και η διασπορά της στα διάφορα τμήματά της·
- ο τύπος της επιχειρησιακής ταυτότητας (π.χ. αμυντική, συντηρητική, προοδευτική γραφειοκρατική).

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΗΝ ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΔΟΜΗ

- ο βαθμός πολυπλοκότητας και δυναμικότητας του εξωτερικού περιβάλλοντος της επιχείρησης·
- ο αριθμός και η ισχύς των ανταγωνιστών·
- η ανάπτυξη και η έκταση της αγοράς (αναπτυσσόμενη ή φθίνουσα, διεθνής ή τοπική αγορά).

ΚΥΡΙΟΙ ΤΥΠΟΙ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΤΗΣ ΔΟΜΗΣ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

1. *Τη λειτουργική δομή*

2. *Την πολυτμηματική δομή*

3. *Τη δομή μήτρας*

4. *Τη δικτυωτή δομή*

ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΚΑΙ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ

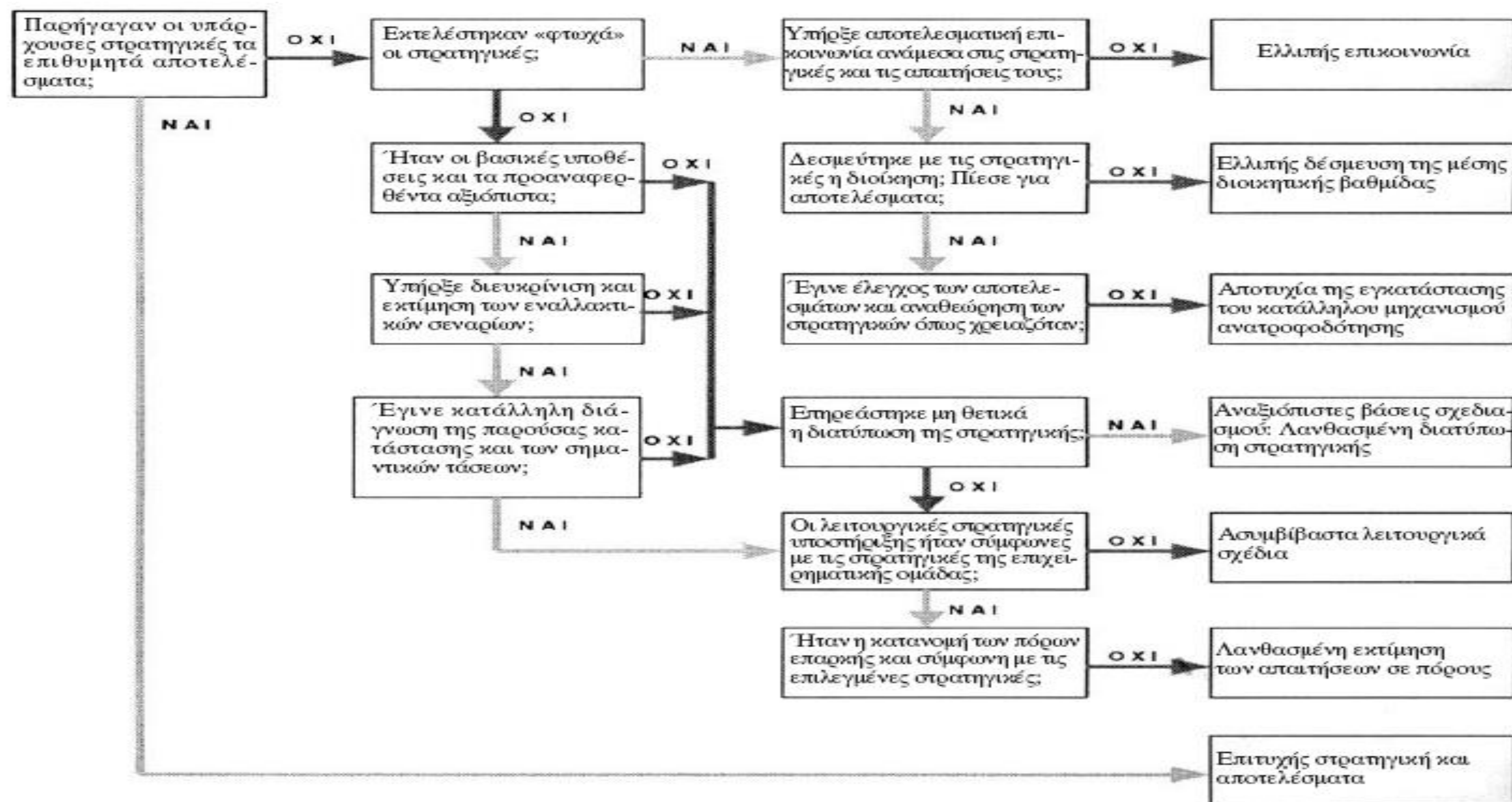
1. ***Διοικητικά συστήματα***

2. *Συστήματα ελέγχου απόδοσης και αμοιβής* **του ανθρώπινου δυναμικού**

3. *Συστήματα ελέγχου αλλαγής θεσμικών αξιών, ιδεών, εθιμοτυπικών κανόνων, συμβολικών εννοιών και πράξεων* εντός της επιχείρησης (social control systems).

4. *Συστήματα αυτοελέγχου του προσωπικού και των στελεχών* μέσω της προσωπικής παρακίνησης, συμμετοχής, ενδυνάμωσης, αμοιβαίας προσαρμογής, κατανομής δυνάμεων, αντιμετώπισης διαμαχών, αφοσίωσης κ.λπ. (self-control systems).

Η αποτίμηση μιας υλοποιήσιμης στρατηγικής

Πηγή: Wheelen & Hunger, 2002.

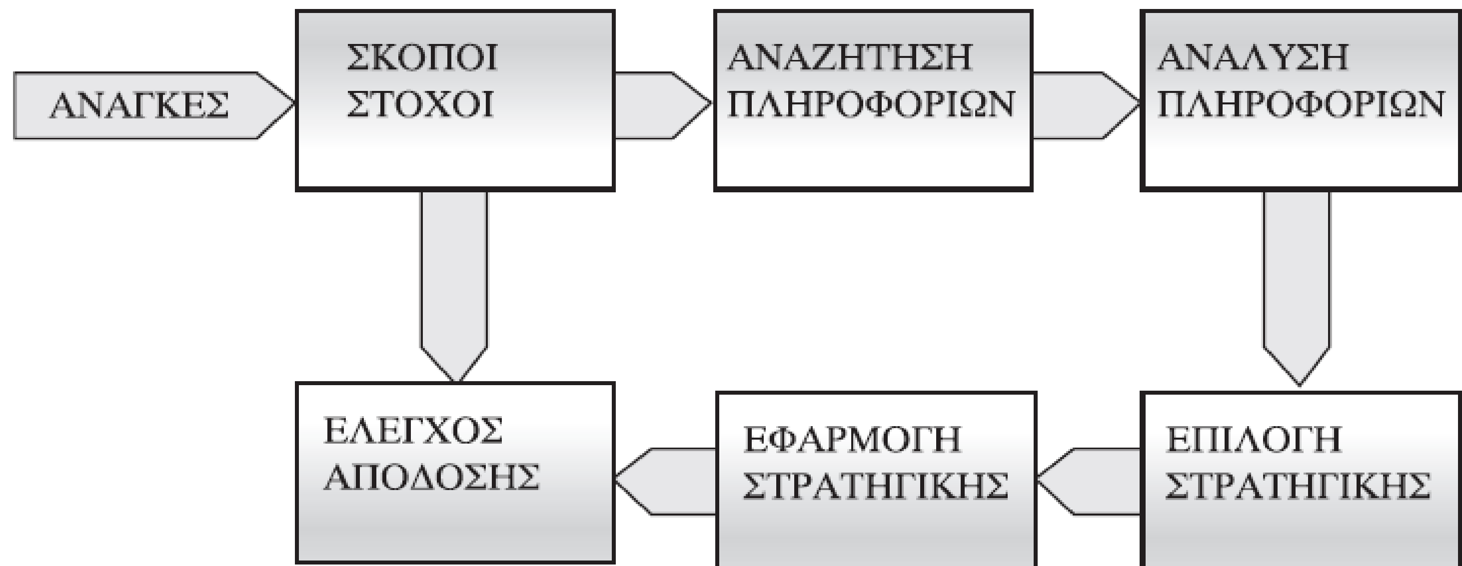
ΚΑΘΕ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙ :

1. να «κτίσει» μια ανταγωνιστική επιχείρηση με *μοναδικούς* άυλους και υλικούς πόρους και *θεμελιώδεις* ικανότητες που απαιτούνται για την επιτυχή εφαρμογή της στρατηγικής που η επιχείρηση έχει επιλέξει·
2. να αναπτύξει προϋπολογισμούς με στόχο την κατανομή άφθονων πόρων στις πιο κρίσιμες (critical) για την επιτυχή εφαρμογή της επιλεχθείσας στρατηγικής δραστηριότητες της αλυσίδας προστιθέμενης αξίας·
3. να καθιερώσει συγκεκριμένες πολιτικές και διαδικασίες υποστήριξης της_στρατηγικής που έχει επιλεγεί·
4. να θεσμοθετήσει τις καλύτερες πρακτικές και να πιέζει προς τη συνεχή βελτίωση της απόδοσης κάθε δραστηριότητας της αλυσίδας προστιθέμενης αξίας·
5. να εγκαταστήσει συστήματα πληροφοριών, επικοινωνίας και διαχείρισης που επιτρέπουν στο προσωπικό της επιχείρησης να εκμεταλλεύεται αποδοτικότερα τις στρατηγικές ικανότητές του και να ασκεί τα καθήκοντά του συνεχώς και επιτυχώς·
6. να συσχετίσει τις αμοιβές και τα κίνητρα του προσωπικού και των στελεχών με την καλή διαχείριση της εφαρμογής της επιλεχθείσας στρατηγικής και την επίτευξη των στρατηγικών στόχων·
7. να διαμορφώσει το περιβάλλον εργασίας και την επιχειρησιακή κουλτούρα ώστε να εναρμονίζονται μεταξύ τους και να υποστηρίζουν την εφαρμογή της στρατηγικής που έχει επιλεγεί·
8. να εξασκήσει την απαιτούμενη εσωτερική ηγεσία που απαιτείται για τη διαρκή δυναμική προώθηση και για τη βελτίωση των μεθόδων που κατευθύνουν την εφαρμογή της στρατηγικής θετικά.

Η Επιχείρηση

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

ΔΟΜΗ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΛΗΨΗΣ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ

ΛΗΨΗ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ

Η όλη διαδικασία λήψης αποφάσεων εκτελείται άπειρες φορές ημερησίως στο υποσυνείδητο του λήπτη αποφάσεων και, κατά συνέπεια, δεν γίνεται άμεσα αντιληπτή από αυτόν. Ωστόσο, η ανάλυση της διαδικασίας της λήψης αποφάσεων κρίνεται απαραίτητη για τη μελέτη των στρατηγικών αποφάσεων και του στρατηγικού μάνατζμεντ.

ΣΤΑΔΙΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΛΗΨΗ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ

- 1ο στάδιο: Ο λήπτης των αποφάσεων καθορίζει τους σκοπούς και τους στόχους του.
- 2ο στάδιο: Ο λήπτης αποφάσεων αναζητά πληροφορίες από το περιβάλλον του σχετικά με την κάλυψη των αναγκών και την εκπλήρωση των στόχων του.
- 3ο στάδιο: Ο λήπτης αποφάσεων χρησιμοποιεί εργαλεία και τεχνικές για την ανάλυση των πληροφοριών που συνέλεξε.
- 4ο στάδιο: Ο λήπτης αποφάσεων ορίζει και επιλέγει τις εναλλακτικές λύσεις.
- 5ο στάδιο: Ο λήπτης αποφάσεων πραγματοποιεί την εφαρμογή της εναλλακτικής λύσης που επιλέχθηκε.
- 6ο στάδιο: Ο λήπτης αποφάσεων αξιολογεί την αποτελεσματικότητα της λύσης που επιλέχθηκε και των διαδικασιών των προηγούμενων σταδίων ως προς την εκπλήρωση των στόχων του και την κάλυψη των αναγκών του.

ΑΠΟΚΛΙΣΕΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ

μπορεί να οφείλονται: α) σε λανθασμένο καθορισμό των στόχων β) σε συγκέντρωση μη χρήσιμης ή μη αξιόπιστης πληροφορίας γ) σε λανθασμένη ανάλυση της πληροφορίας δ) στην επιλογή μη αποτελεσματικής εναλλακτικής λύσης ε) σε κακή εφαρμογή μιας αποτελεσματικής εναλλακτικής λύσης, ή ακόμα και στ) στην ίδια τη διαδικασία αξιολόγησης και ελέγχου, η οποία ίσως δεν είναι η κατάλληλη. Τέλος, ακόμα ένα σημαντικό αίτιο απόκλισης από τους στόχους μπορεί να αποτελεί το γεγονός ότι μια επιχείρηση δεν έχει κατανοήσει πλήρως την ταυτότητά της και τις ανάγκες της.

ΓΕΝΙΚΑ……

Μια επιχείρηση μέσω του στρατηγικού μάνατζμεντ οργανώνει, διαχειρίζεται και καινοτομεί ως προς την επίτευξη διακριτών ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων και την ικανοποίηση των αναγκών της και των σκοπών της. Θεμελιώδεις παράγοντες του στρατηγικού μάνατζμεντ αποτελούν η δομή και η διαδικασία της λήψης των στρατηγικών αποφάσεων. Η κατηγοριοποίηση των σταδίων της λήψης στρατηγικών αποφάσεων, η ανάλυση των ιδιαιτεροτήτων του περιεχομένου τους (content), καθώς και η υποκειμενικότητα της διαδικασίας (process) λήψης αποφάσεων αναφορικά με τη φύση και την οντότητα του εκάστοτε λήπτη αποφάσεων επηρεάζουν ζωτικά την οργάνωση, τη διοίκηση και την καινοτομικότητα μιας επιχείρησης (ενός οργανισμού ή ατόμου), δηλαδή το στρατηγικό της μάνατζμεντ.

Η Κουλτούρα της Ελληνικής Επιχείρησης

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

Η ΕΠΙΡΡΟΗ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑΣ ΣΤΗΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΗ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ

Η πρώτη διάσταση, *ο «ατομικισμός»*

Η δεύτερη διάσταση, η *«ιεραρχία»*

Η τρίτη διάσταση, η *«αποφυγή αβεβαιότητας»*

Η τέταρτη διάσταση, η *«αρσενικότητα»*

Η ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΗ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ ΚΑΙ Η ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ

Οι ενδοεπιχειρησιακές σχέσεις είναι πιο οικογενειακού τύπου, όπου η αφοσίωση θεωρείται αρετή και ο ανταγωνισμός μεταξύ εργαζομένων ανεπιθύμητος, καθώς μπορεί να δημιουργήσει διαμάχες μεταξύ των μελών. Τα μέλη της επιχείρησης θεωρείται ότι έχουν αδύνατα κίνητρα για εργασία και η γενικότερη ευελιξία είναι μικρότερη σε σχέση με αυτή των βρετανικών επιχειρήσεων: αποκλίνουσες γνώμες των εργαζομένων και παραβίαση των κανόνων δεν είναι επιθυμητά, ακόμα και εάν θεωρείται από τους εργαζομένους ότι είναι προς όφελος της επιχείρησης. Επίσης, οι Έλληνες εργαζόμενοι είναι πιο εξειδικευμένοι και αλλάζουν λιγότερο συχνά καθήκοντα.

Η επιχειρησιακή κουλτούρα των ελληνικών και βρετανικών επιχειρήσεων

ΕΛΛΑΔΑ	Μ. ΒΡΕΤΑΝΙΑ
ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΜΕΤΡΗΣΗΣ	
Χρήση υποκειμενικών κριτηρίων	Χρήση αντικειμενικών κριτηρίων
Παραδοσιακό σύστημα λήψης αποφάσεων	Επιστημονικό σύστημα λήψης αποφάσεων
Αξιολόγηση ανθρώπου με όρους εμπιστοσύνης	«Σκληροί» δείκτες για την αξιολόγηση του ανθρώπινου δυναμικού
Μη λεπτομερείς οδηγίες	Λεπτομερείς οδηγίες
ΟΡΓΑΝΩΣΙΑΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ	
«Οικογενειοκρατικοί» οργανισμοί	Οργανισμοί τύπου αγοράς
Αφοσιωμένοι άνθρωποι	Τεχνικά ανταγωνιστικοί άνθρωποι
Προσωπικά προσόντα	Τυπικά προσόντα
Αδύνατο ηθικό δουλειάς	Ισχυρό ηθικό δουλειάς
Αποφυγή εσωτερικού ανταγωνισμού	Ισχυρός εσωτερικός ανταγωνισμός
Μη ευέλικτες αρμοδιότητες/καθήκοντα	Ευέλικτες αρμοδιότητες/καθήκοντα
Συλλογικότητα	Ατομικισμός
ΔΟΜΗ ΗΓΕΣΙΑΣ	
Ο ηγέτης «είναι» μέσα στην ομάδα	Ο ηγέτης «είναι» έξω από την ομάδα
Συνειδητότητα, συγκαταβατικότητα	Πατερναλισμός
«Διακριτική» θεσμική μορφή δύναμης	«Νομική» θεσμική μορφή δύναμης

Πηγή: Nicolaidis, 1992.

ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ ΠΑΡΑΓΟΝΤΩΝ

ΕΛΛΑΔΑ	Μ. ΒΡΕΤΑΝΙΑ
RETURN ON INVESTMENT - ROI	
Λειτουργικοί, συγκεντρωμένοι οργανισμοί Υψηλή αυτοπεποίθηση Παραδοσιακό σύστημα λήψης αποφάσεων Στήριξη σε καλά δοκιμασμένους κανόνες Χαμηλή ανοχή διαφωνίας Διάχυση εξουσίας-δύναμης Μικρό μέγεθος	Χαμηλή εμπιστοσύνη «Σκληροί» δείκτες για αξιολόγηση Ατομικισμός Έλεγχος περιβάλλοντος Τυπικά προσόντα Συγκέντρωση δύναμης
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΠΩΛΗΣΕΩΝ	
Συγκέντρωση δύναμης Ισχυρό ηθικό δουλειάς Υψηλή ανοχή διαφωνίας	Αντικειμενικά κριτήρια Τεχνική ανταγωνιστικότητα ανθρώπων Συναδελφικότητα Μεγάλο μέγεθος

Πηγή: Nicolaidis, 1992.

ΕΘΝΙΚΗ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ Ε

1. Μια αλλαγή νοοτροπίας σύμφωνα προς τα κλασικά για το μάνατζμεντ αγγλοσαξονικά πρότυπα, αν και μπορεί να υποκινήσει μια ανάπτυξη για μια ελληνική επιχείρηση, αναπόφευκτα συνοδεύεται από οικονομικό και κοινωνικό κόστος.
2. Κάτω από αυτό το πρίσμα, μια στρατηγική αξιοποίηση των θετικών στοιχείων της ήδη υπάρχουσας νοοτροπίας (γρήγορη λήψη αποφάσεων, ευελιξία, καλή συνεργασία μέσα στην επιχείρηση) μπορεί να οπλίσει την ελληνική επιχείρηση με σημαντικά ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα, π.χ. κατά τα ιταλικά πρότυπα (Porter, 1990). Μεσοπρόθεσμα, μια στρατηγική διόρθωση των αρνητικών στοιχείων της επιχειρησιακής της κουλτούρας (π.χ. αποφυγή κινδύνου, έλλειψη πειραματισμού και αντικειμενικών μεθόδων) θα πρέπει να δρομολογηθεί. Το εγχείρημα αυτό ενισχύεται από το γεγονός ότι τα πολιτισμικά στοιχεία, ως ένα σύνολο ψυχολογικών χαρακτηριστικών, αποδεδειγμένα αλλάζουν δυσκολότερα.
3. Επιβεβαιώνεται η ανάγκη συνεργασίας εκτός συνόρων της επιχείρησης και η σημασία των μηχανισμών πού προωθεί ένα ανταγωνιστικό πλαίσιο τύπου αγοράς. Στην Ελλάδα, όπως ιστορικές και κοινωνιολογικές μελέτες δείχνουν, οι σχέσεις μεταξύ δύο ομάδων/μερών ρυθμίζονται περισσότερο από μηχανισμούς εμπιστοσύνης και τιμωρίας παρά από νομικά θεσμικά πλαίσια (ιδιαίτερα από μηχανισμούς που αποκαλούνται εσωτερική ομάδα – ingroup). Ένα forum επιχειρηματικών, πολιτικών και πνευματικών προσωπικοτήτων μπορεί να αυξήσει το μέγεθος της εσωτερικής ομάδας και να περιορίσει τον έντονο ανταγωνισμό και τη σπατάλη πόρων μεταξύ διαφορετικών εξωτερικών ομάδων συμφερόντων (outgroups).

ΕΘΝΙΚΗ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ, ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΗ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Στο *εταιρικό επίπεδο*, διαφορές στην επιχειρησιακή κουλτούρα μπορεί να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στους σχηματισμούς κοινών εταιρειών (joint venture) με άλλης εθνικότητας εταίρους. Για παράδειγμα, ο σχηματισμός ενός joint venture μεταξύ μιας βρετανικής και μιας ελληνικής επιχείρησης μπορεί να οδηγήσει σε σύγκρουση μεταξύ των «υλικών» και «ηθικών» συμφερόντων των δύο εταίρων αντίστοιχα. Ειδικότερα, μπορεί να οδηγήσει σε σύγκρουση των «ανθρωποκεντρικών» προτεραιοτήτων των Ελλήνων με τα «ιδιοκτησιακά» ενδιαφέροντα των Βρετανών εταίρων. Αυτή η σύγκρουση μπορεί να καταστρέψει την έννοια της «οικογένειας» (familism), στην οποία είναι πολιτισμικά συνηθισμένοι οι Έλληνες μέτοχοι, διευθύνοντες και εργαζόμενοι. Επίσης, τα μέσα και τα συστήματα πού χρησιμοποιούν οι Βρετανοί μπορεί να θεωρηθούν απρόσωπα και «ψυχρά» από τους Έλληνες (π.χ. συνεχείς αναφορές, μετρήσεις κ.λπ.) που κατά τη γνώμη τους υποβαθμίζουν τη σημασία των ανθρώπων και δείχνουν έλλειψη εμπιστοσύνης. Διαμάχες μπορεί να δημιουργηθούν και το joint venture να αποτύχει.

ΓΕΝΙΚΑ…..

Σύμφωνα με τον ερευνητή Hofstede (1980), τέσσερις κύριες πολιτισμικές διαστάσεις χαρακτηρίζουν τις διαφορές μεταξύ των εθνικών επιχειρήσεων και οργανισμών: αυτές της αποφυγής αβεβαιότητας, της απόστασης ιεραρχίας, του ατομικισμού και της αρσενικότητας. Οι διαφορές των πολιτισμικών διαστάσεων επηρεάζουν σημαντικά το στρατηγικό μάνατζμεντ των επιχειρήσεων. Ειδικότερα, ως προς τις ιδιαιτερότητες της κουλτούρας των ελληνικών επιχειρήσεων, τα αποτελέσματα της συγκριτικής ανάλυσης δείγματος 99 ελληνικών και 105 αγγλικών επιχειρήσεων υποστηρίζουν την επιρροή της ελληνικής κουλτούρας στην απόδοση κεφαλαίων και στην ανάπτυξη των ελληνικών επιχειρήσεων. Επιπλέον, τα αποτελέσματα υπέδειξαν μερικά κύρια ζητήματα διαχείρισης της στρατηγικής των ελληνικών επιχειρήσεων αφενός ως προς τη συνεργασία τους με αλλοδαπές επιχειρήσεις και αφετέρου ως προς την αναγκαιότητα μιας κριτικής θεώρησης σχετικής με την υιοθέτηση πολιτικών και πρακτικών στρατηγικού μάνατζμεντ που προτείνουν έρευνες που πραγματοποιήθηκαν σε περιβάλλοντα διαφορετικά της Ελλάδας (context, π.χ. προτάσεις της αγγλοσαξονικής βιβλιογραφίας).

Η Παραγωγή

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

Η ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΗ ΕΡΕΥΝΑ ΩΣ ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΛΗΨΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ

- Ο βαθμός της περιβαλλοντικής υποβάθμισης και ο τρόπος πρόληψης ή αντιμετώπισής της εξαρτώνται από πλήθος παραμέτρων, που αποτελούν συναρτήσεις της θέσης και του χρόνου κατά τον οποίο εκδηλώνονται τα περιβαλλοντικά προβλήματα. Παραδείγματα τέτοιων καταστάσεων αποτελούν η εκδήλωση πυρκαγιάς σε ένα εργοστάσιο, η διαρροή χημικών ουσιών στο περιβάλλον ή η εμφάνιση μιας πετρελαιοκηλίδας.
- Τα φυσικά, χημικά ή βιολογικά φαινόμενα που προκαλούν περιβαλλοντικά προβλήματα δεν είναι πάντα επαρκώς κατανοητά, ενώ υπάρχει σημαντική αβεβαιότητα ως προς τις σχέσεις αιτίας–αποτελέσματος, όπως στο ζήτημα της

διάβρωσης των ακτών ή της συνολικής συμβολής των εκπεμπόμενων ρύπων από ένα εργοστάσιο στην περιβαλλοντική υποβάθμιση.

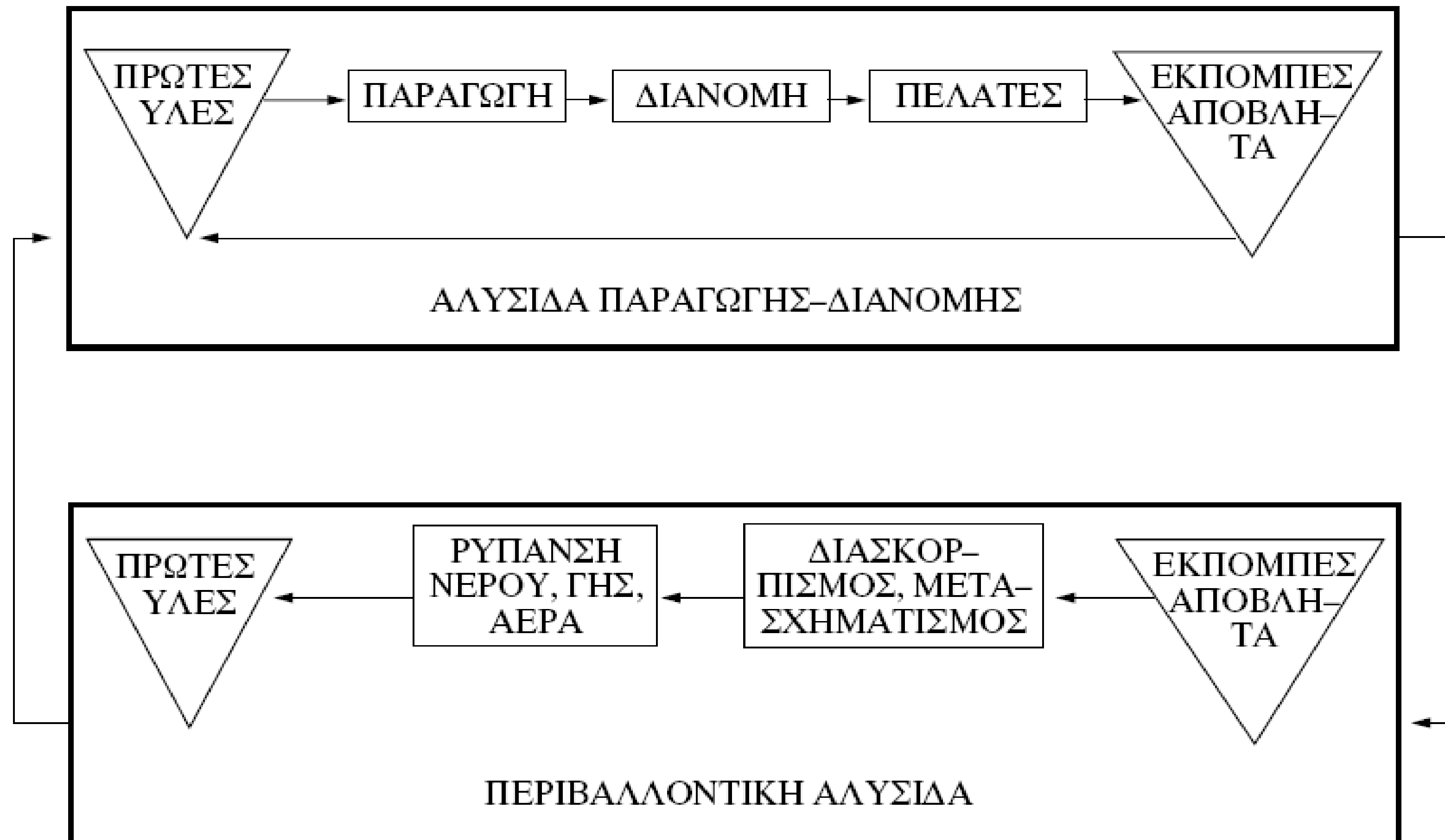
- Η επιλογή μεταξύ διάφορων εναλλακτικών μέσων περιβαλλοντικής προστασίας εξαρτάται όχι μόνο από τη διαθεσιμότητα πόρων αλλά επίσης από το σύστημα αξιών των οργάνων αποφάσεων. Για παράδειγμα, συχνά υπερισχύουν οικονομικά (κερδοφορία) έναντι των περιβαλλοντικών κριτηρίων.

Παρατήρηση και ανάλυση

Αναζήτηση και προσδιορισμός της λύσης

Αλυσίδα παραγωγής–διανομής και περιβαλλοντική αλυσίδα

Αλυσίδα παραγωγής–διανομής και περιβαλλοντική αλυσίδα

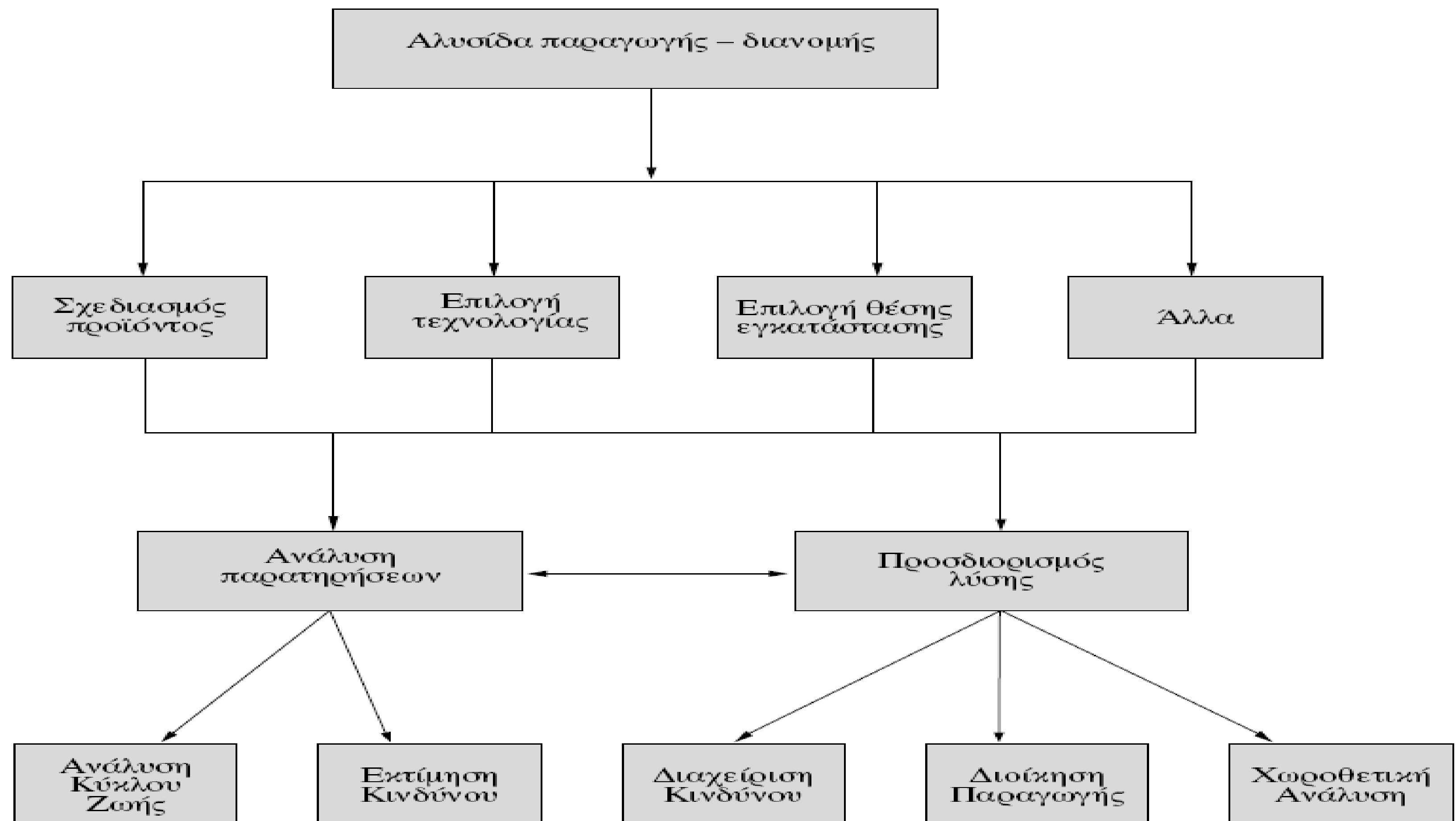

Η Επιχειρησιακή ΄Ερευνα στην αλυσίδα παραγωγής–διανομής

- Ο αριθμός των εστιών ρύπανσης και των τύπων των ρυπαντών που απελευθερώνονται καθώς και η ευρύτητα του φάσματος των επιπτώσεων που προκύπτουν είναι πολύ μεγάλα. Αυτό συνεπάγεται ζητήματα προς επίλυση που χαρακτηρίζονται από μεγάλη πολυπλοκότητα.
- Τα εμπλεκόμενα παραγωγικά συστήματα γίνονται συνεχώς περισσότερο σύνθετα και αλληλοσυνδεόμενα. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα, για παράδειγμα, να μην είναι εύκολο να εντοπιστεί ένα πρόβλημα και να εφαρμοστεί η λύση του μόνο στο συγκεκριμένο σύστημα, αλλά να απαιτείται η συνεργασία με άλλα συστήματα, που δεν είναι πάντα υπό έλεγχο.
- Η πιθανότητα να υπάρξουν κάποιες σοβαρές περιβαλλοντικές επιπτώσεις δεν συνδέεται πάντα με ντετερμινιστικό τρόπο με τη δραστηριότητα που προκαλεί τη διαταραχή. Με άλλα λόγια, συχνά μια συγκεκριμένη επίπτωση είναι πιθανό αλλά όχι βέβαιο ότι θα προκύψει ως αποτέλεσμα μιας συγκεκριμένης δραστηριότητας.

Η Επιχειρησιακή Έρευνα στην αλυσίδα παραγωγής–διανομής

Ταξινόμηση προβλημάτων που σχετίζονται με την αλυσίδα παραγωγής–διανομής

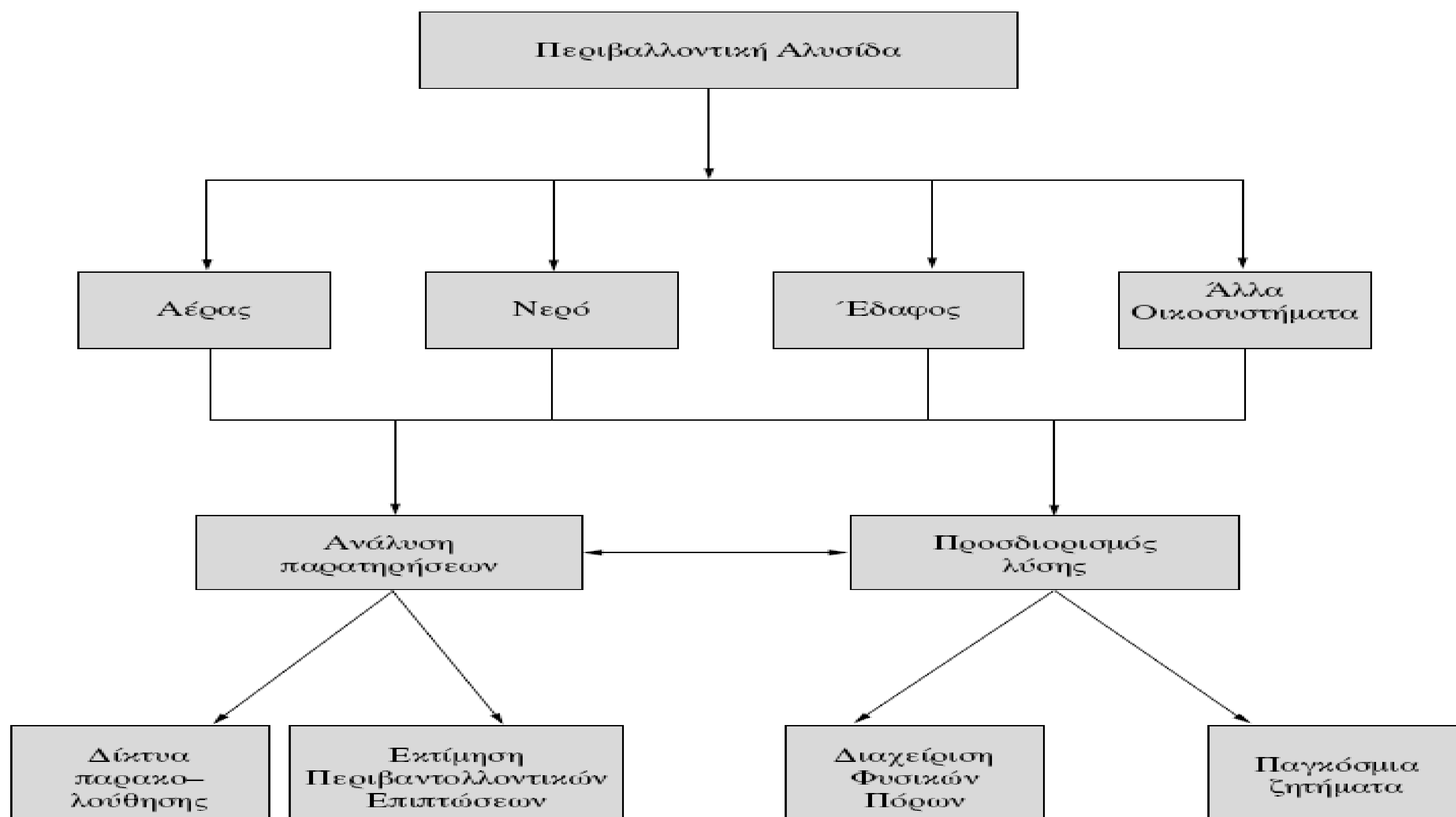
Ταξινόμηση προβλημάτων που σχετίζονται με την αλυσίδα παραγωγής–διανομής

i. Σχεδιασμός προϊόντος
ii. Εκτίμηση και διαχείριση κινδύνου
iii. Περιβαλλοντική διοίκηση επιχειρήσεων
iv. Χωροθετική Ανάλυση
v. Αντίστροφη Εφοδιαστική

Η Επιχειρησιακή Έρευνα στην περιβαλλοντική αλυσίδα

- Οι μηχανισμοί με τους οποίους προκύπτουν εκπομπές ρύπων και διαρροές τοξικών δεν είναι επαρκώς γνωστοί_
- Η εξάπλωση των επιδράσεων μπορεί να είναι πολύ μεγάλη εξαιτίας της διάχυσης των ρυπαντών σε διάφορους αποδέκτες_
- Κάποιες περιβαλλοντικές επιδράσεις είναι μη αντιστρέψιμες και μπορεί να απειλήσουν τις επόμενες γενιές.

Η Επιχειρησιακή ΄Ερευνα στην περιβαλλοντική αλυσίδα

Ταξινόμηση των προβλημάτων που σχετίζονται με την περιβαλλοντική αλυσίδα

i. Δίκτυα παρακολούθησης

ii. Εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων

iii. Διαχείριση των φυσικών πόρων

iv. Παγκόσμια προβλήματα και ζητήματα αειφορίας

ΓΕΝΙΚΑ…..

Στην περίπτωση της περιβαλλοντικής αλυσίδας, το όφελος προκύπτει από την εφαρμογή της μεθοδολογίας και των τεχνικών της Επιχειρησιακής Έρευνας με σκοπό την πρόληψη, για τη βελτίωση των πρακτικών περιβαλλοντικής διαχείρισης και τη διερεύνηση των κινδύνων που αφορούν τους φυσικούς αποδέκτες (αέρα, νερό, έδαφος, οικοσυστήματα) και το παγκόσμιο περιβάλλον.

Μορφές Επαναχρησιμοποίησης Υλικών

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

Αντίστροφη Εφοδιαστική: Ολοκληρώνοντας την εφοδιαστική αλυσίδα

Η Αντίστροφη Εφοδιαστική αφορά τον σχεδιασμό, τον προγραμματισμό και τον έλεγχο της αλυσίδας που ακολουθεί ένα προϊόν, όχι από τον κατασκευαστή προς τον καταναλωτή, αλλά αντίστροφα, από τον καταναλωτή (μετά τη χρήση του προϊόντος) προς τον κατασκευαστή ή, γενικότερα, προς κάποια μονάδα ανάκτησης χρήσιμων υλικών και εξαρτημάτων.

Χαρακτηριστικά της Αντίστροφης Εφοδιαστικής

i. Κίνητρο της επαναχρησιμοποίησης

ii. Τύπος ανακτώμενου υλικού

iii. Μορφές επαναχρησιμοποίησης

iv. Εμπλεκόμενοι παράγοντες

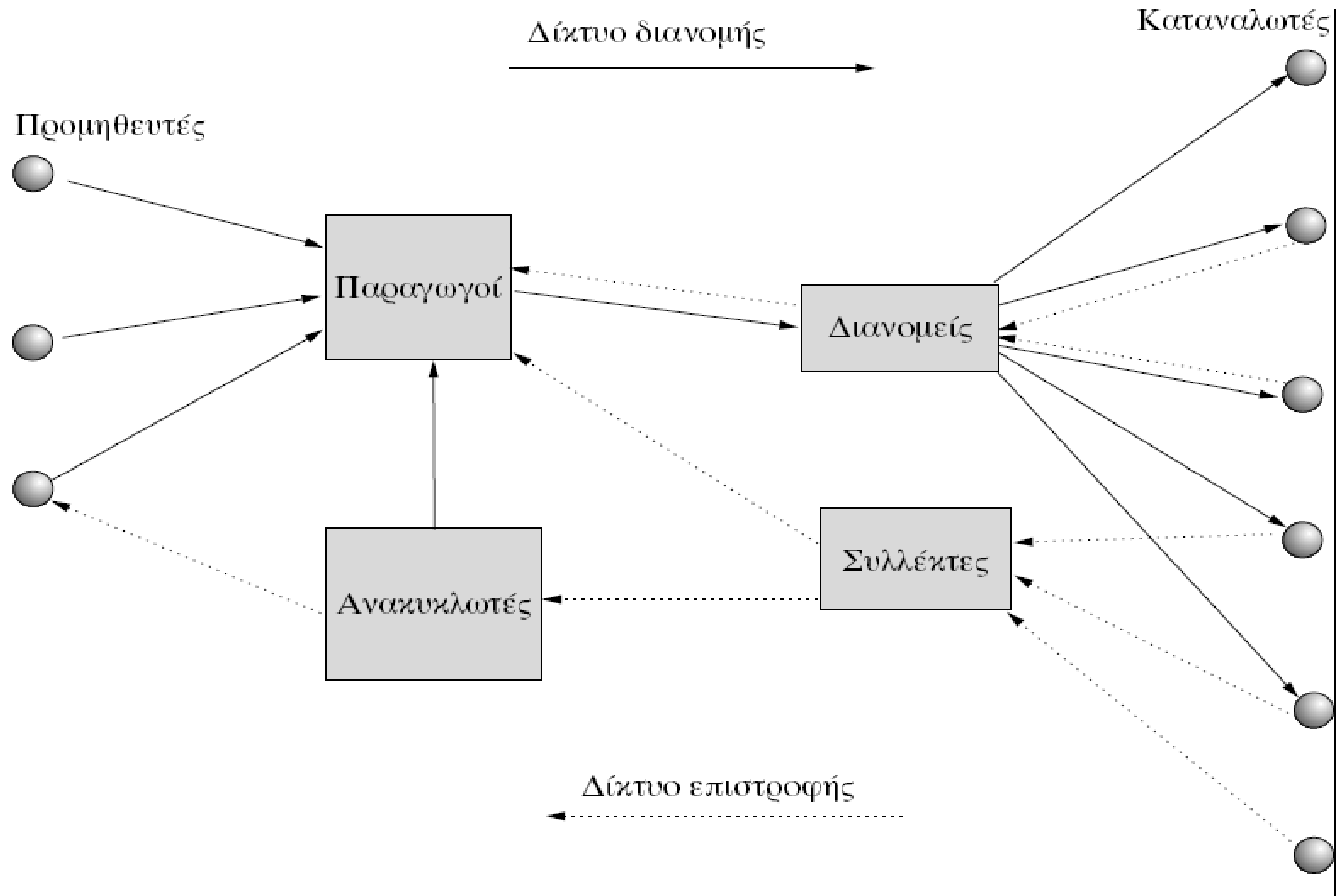
Σύγκριση μορφών επαναχρησιμοποίησης

Μορφή επαναχρησιμοποίησης	Επίπεδο αποσυναρμολόγησης	Απαιτήσεις ποιότητας	Προϊόν που προκύπτει
Ανακύκλωση	Επίπεδο υλικού	Συνήθως υψηλές	Υλικά χρησιμοποιούμενα για την παραγωγή νέων προϊόντων
Διάλυση	Επίπεδο εξαρτημάτων	Εξαρτάται από το πού θα χρησιμοποιηθούν τα εξαρτήματα	Επαναχρησιμοποίηση κάποιων μερών. Τα άλλα ανακυκλώνονται ή πετιούνται
Επισκευή	Επίπεδο προϊόντος	Επαναφορά προϊόντος σε κατάσταση καλής λειτουργίας	Μερική αντικατάσταση ή επισκευή εξαρτημάτων
Αναβάθμιση	Επίπεδο μερών	Έλεγχος των κρίσιμων μερών/εξαρτημάτων και επαναφορά τους στην κατάσταση των καινούριων	Κάποια μέρη επισκευασμένα ή αντικαταστημένα. Προϊόν αναβαθμισμένο
Ανακατασκευή	Επίπεδο εξαρτημάτων	Έλεγχος όλων των μερών και εξαρτημάτων και επαναφορά τους στην κατάσταση των καινούριων	Χρησιμοποιημένα και νέα μέρη/εξαρτήματα, νέο προϊόν, με πιθανή αναβάθμιση
Άμεση επαναχρησιμοποίηση	Επίπεδο προϊόντος	Έλεγχος προϊόντος	Το ίδιο προϊόν

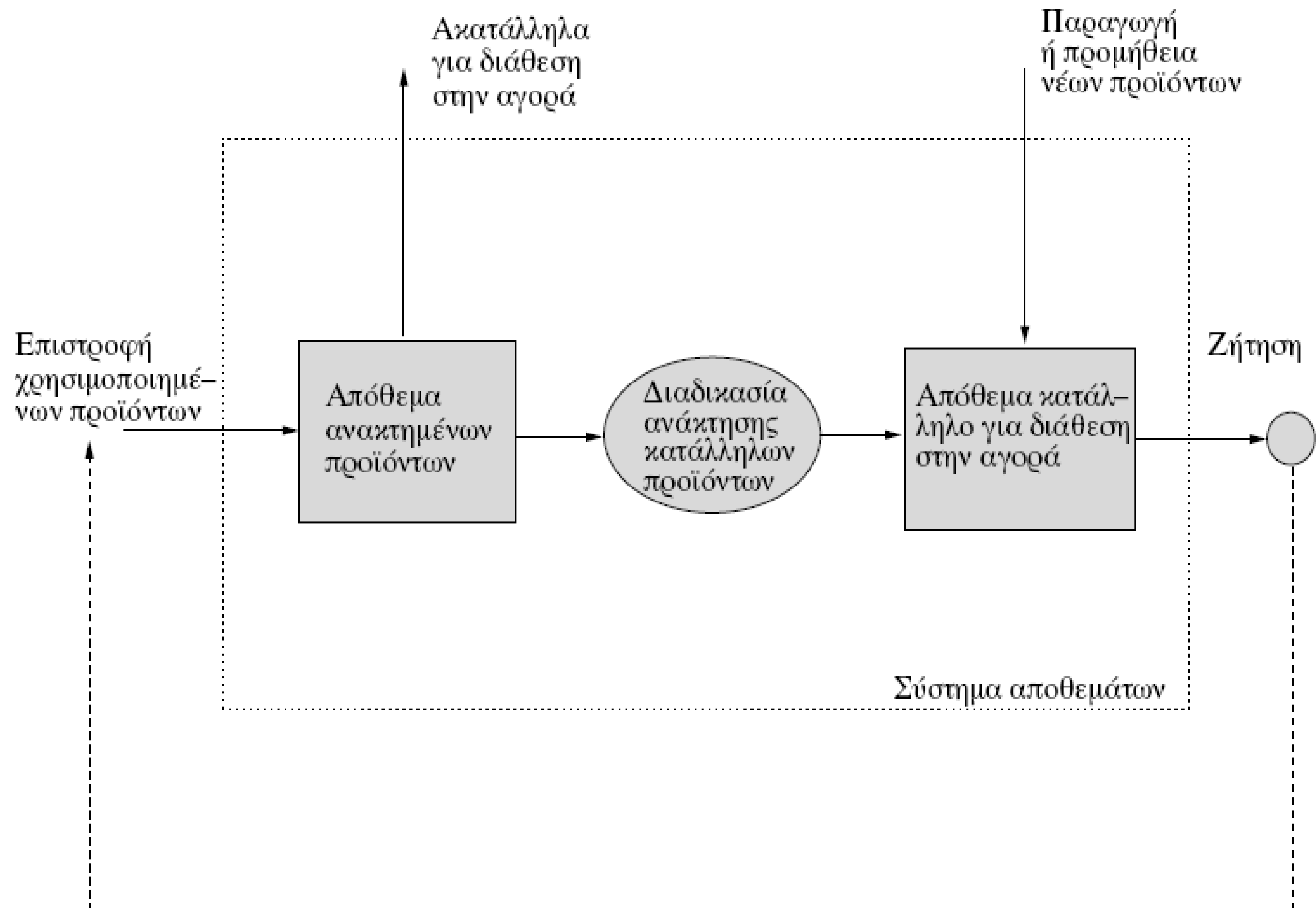
Λειτουργίες της Αντίστροφης Εφοδιαστικής

- συλλογή
- έλεγχο
- διαλογή
- αποθήκευση
- μεταφορά
- μείωση όγκου, τεμαχισμό, συμπύκνωση
- επικοινωνία με τους προμηθευτές ή τους αγοραστές
- επεξεργασία
- ανακατασκευή

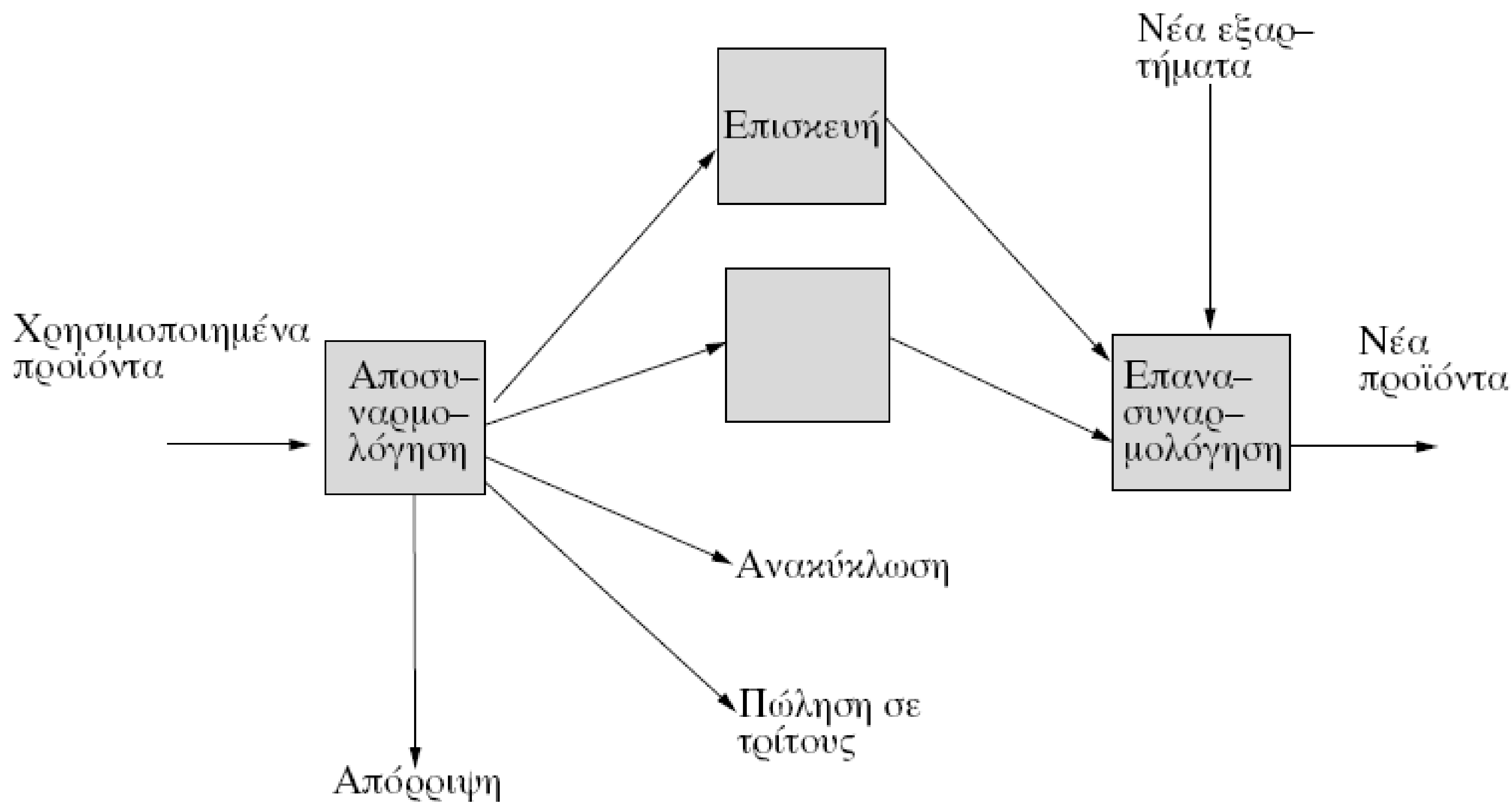
Δίκτυο αντίστροφης διανομής

Ροή υλικών στην περίπτωση σχηματισμού αποθέματος επιστρεφόμενων προϊόντων

Προγραμματισμός παραγωγής με επαναχρησιμοποίηση προϊόντων

ΓΕΝΙΚΑ……

Η Αντίστροφη Εφοδιαστική υποκινείται από την αυξανόμενη επαγρύπνηση των καταναλωτών, τη διάθεση στην αγορά ανταγωνιστικών προϊόντων φιλικών προς το περιβάλλον και από τη θεσπιζόμενη νομοθεσία. Η δυνατότητα που παρέχεται, άλλωστε, για δημιουργία κερδοφόρων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων σχετικών με την επαναχρησιμοποίηση υλικών αποτελεί ισχυρό κίνητρο για την ανάπτυξη πρακτικών Αντίστροφης Εφοδιαστικής.

Οι Διαρθρωτικές Αλλαγές

Οι Διαρθρωτικές Αλλαγές

Οι Διαρθρωτικές Αλλαγές

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

ΤΟ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΜΑΝΑΤΖΜΕΝΤ ΤΩΝ ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΩΝ ΑΛΛΑΓΩΝ

1. Το *πλαίσιο* μέσα στο οποίο πραγματοποιείται η *αλλαγή* (context of change), στοιχείο που αναφέρεται στους *λόγους* (αίτια) της *αλλαγής* και διακρίνεται στο εσωτερικό πλαίσιο (περιβάλλον) της επιχείρησης και στο εξωτερικό πλαίσιο (περιβάλλον) της επιχείρησης.
2. Το *περιεχόμενο* της αλλαγής (content of change), στοιχείο που αναφέρεται στο *τι αλλάζει* και στο *ποιες επιλογές* μπορεί να ακολουθήσει μια επιχείρηση.
3. Τις *διαδικασίες* της αλλαγής (process of change), στοιχείο που αναφέρεται στους *τρόπους* της διαχείρισης της αλλαγής.

1. στην αλλαγή *ρύθμισης* (tuning change), κατά την οποία η αλλαγή είναι αποτέλεσμα της διεργασίας της *βαθμιαία επαυξάνουσας* αλλαγής και της πολιτικής *πρόδρασης* των μάνατζερ της επιχείρησης·
2. στην αλλαγή *προσαρμογής* (adaptation change), κατά την οποία η αλλαγή είναι αποτέλεσμα της διεργασίας της *βαθμιαία επαυξάνουσας* αλλαγής και της πολιτικής *αντίδρασης* των μάνατζερ της επιχείρησης·
3. στην *προγραμματισμένη μετασχηματιστική* αλλαγή (planned transformational change), κατά την οποία η αλλαγή είναι αποτέλεσμα της διεργασίας της *μετασχηματιστικής* αλλαγής και της πολιτικής *πρόδρασης* των μάνατζερ της επιχείρησης (π.χ. μια επιχείρηση μπορεί να αναδιοργανώσει την οργανωτική δομή και τις δραστηριότητές της, να αναζωογονήσει αδρανή προγράμματα ή και να ανανεώσει προγράμματα αλλαγής κ.λπ.)
4. στη *μη φυσική βεβιασμένη μετασχηματιστική* αλλαγή (forced transformational change), κατά την οποία η αλλαγή είναι αποτέλεσμα της διεργασίας της *μετασχηματιστικής* αλλαγής και της πολιτικής *αντίδρασης* των μάνατζερ της επιχείρησης (π.χ. πολιτικές των κυβερνήσεων και ιδιωτικοποιήσεις των επιχειρήσεων, νέες τεχνολογίες και νέα σύνορα και επανεπενδύσεις, αλλαγή επιχειρηματικών χαρτοφυλακίων κ.λπ.).

Οι διαδικασίες των διαρθρωτικών αλλαγών (process of change)

1. να διαγνώσει τα αίτια της αλλαγής και να θέσει σκοπούς και στόχους για την αποτελεσματική διαδικασία της διαχείρισης της αλλαγής·
2. να αναζητήσει πληροφορίες σχετικά με τα είδη αλλαγής, τον βαθμό αλλαγής που κρίνεται απαραίτητος και τα επιχειρησιακά επίπεδα στα οποία θα πρέπει να πραγματοποιηθεί η αλλαγή·
3. να επεξεργαστεί πληροφορίες, να εκτιμήσει τις απαραίτητες συνθήκες και μεθόδους αλλαγής και να διαμορφώσει εναλλακτικές πολιτικές αλλαγής·
4. να επιλέξει και να εφαρμόσει την κατάλληλη πολιτική·
5. να αξιολογήσει τα αποτελέσματα που η επιλεχθείσα πολιτική επέφερε, να εκτιμήσει την αναγκαιότητα της ανανέωσής της, της αναδιάρθρωσής της ή ακόμα και την αδυναμία της να διεκπεραιώσει την προσδοκώμενη αλλαγή και την ανάγκη για υιοθέτηση μιας νέας πολιτικής αλλαγής.

Διάγνωση των αναγκών στρατηγικής αλλαγής

1. να διαγνώσει το είδος της αλλαγής που απαιτείται και το οποίο αναμένεται ότι θα προσφέρει περισσότερα οφέλη, π.χ. εάν θα είναι *βαθμιαία επαυξάνουσα* αλλαγή ή *μετασχηματιστική* αλλαγή·
2. να εκτιμήσει το μέγεθος της αλλαγής, συνδυάζοντας το εύρος (scope) της αλλαγής (*ευρεία* έναντι *περιορισμένης*), με τον βαθμό (degree) της αλλαγής (ριζική, έναντι μετριοπαθούς αλλαγής)·
3. να εκτιμήσει την ταχύτητα της αλλαγής που αφορά αφενός το διάστημα διάρκειας της αλλαγής (βραχυχρόνιες επείγουσες – «εκρηκτικές» αλλαγές ή μακροχρόνιες αλλαγές) και αφετέρου τον προσδιορισμό της καταλληλότερης στιγμής για την πραγματοποίησή της.

Δυνάμεις που επηρεάζουν την ετοιμότητα της επιχείρησης προς αλλαγή

Θετικές δυνάμεις	Αρνητικές δυνάμεις
Νέο μάνατζμεντ	Αδρανής κουλτούρα της επιχείρησης
Πτώση της απόδοσης	Ελλιπείς πόροι, ικανότητες της επιχείρησης
Νομοθεσία	Στρατηγική μυωπία
Κοινωνικές αλλαγές	Δυνάμεις ομάδων, πολιτικές διαμάχες
Οικονομία	Αυταρέσκεια, εφησυχασμός, αλαζονεία
Ανταγωνισμός	Φόβος, «πόνος» για το καινούργιο
Απειλή εξαγοράς	Κούραση από προηγούμενες αλλαγές
Αλλαγή των αγορών	Αντιλήψεις για λίγες, μικρές ελπίδες

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ…..

- Πρώτον, το γεγονός ότι συνήθως οι απαιτούμενες αλλαγές λαμβάνουν χώρα σε ένα ή σε περισσότερα από τα ιεραρχικά επίπεδα διοίκησης της επιχείρησης ταυτόχρονα, π.χ. στο *εταιρικό*, στο επίπεδο της *στρατηγικής επιχειρηματικής μονάδας* (SBU), στο *λειτουργικό* επίπεδο, στο *επιχειρησιακό* επίπεδο ή και σε όλα τα επίπεδα.
- Δεύτερον, το γεγονός ότι στη διαχείριση των αλλαγών εμπλέκονται όλες οι ομάδες συμφερόντων που αφενός απαρτίζουν την επιχείρηση (internal stakeholders και shareholders, π.χ. ιδιοκτήτες, μέτοχοι, διοίκηση, εργαζόμενοι) και αφετέρου συναλλάσσονται με την επιχείρηση (external stakeholders και shareholders, π.χ. προμηθευτές, ανταγωνιστές, τράπεζες, αγοραστές, κυβερνήσεις κ.λπ.).
- Τρίτον, το γεγονός της επιρροής της πολυδιάστατης δομής της αλλαγής σε όλα τα τμήματα επιχείρησης, καθώς και την αναγκαιότητα διαχείρισής της από όλα τα τμήματα της επιχείρησης.
- Τέταρτον, το γεγονός ότι το μάνατζμεντ των αλλαγών επηρεάζει και επηρεάζεται από την επιχειρησιακή και την κοινωνική ταυτότητα (κουλτούρα) της επιχείρησης.

Στρατηγική αλλαγή στο εταιρικό και επιχειρηματικό επίπεδο διοίκησης

1. *Status quo*, όπου καμία αλλαγή δεν γίνεται αποδεκτή·
2. *Εκτεταμένη αναπαραγωγή* (extended reproduction), κατά την οποία μια επιχείρηση παράγει περισσότερα από τα ίδια·
3. *Εξελικτική μετάβαση* (evolutionary transition), μια αλλαγή στα υπάρχοντα στοιχεία του οργανισμού·
4. *Επαναστατική μεταμόρφωση* (revolutionary transformation), κατά την οποία πραγματοποιείται μια μετατόπιση και ένας επαναπροσδιορισμός των υφιστάμενων παραμέτρων.

Προβλήματα στη διαχείριση των στρατηγικών αλλαγών

- Μεγαλύτερη χρονική διάρκεια από ό,τι είχε αρχικά σχεδιαστεί.
- Μη προσδοκώμενη εμφάνιση κυρίαρχων προβλημάτων.
- Μη αποτελεσματικός συντονισμός δραστηριοτήτων.
- Ανταγωνιστικές δραστηριότητες και κρίσεις απέσπασαν την προσοχή από την τελική επίτευξη του στόχου.
- Οι αρμόδιοι εργαζόμενοι δεν κατείχαν επαρκή προσόντα για την ολοκλήρωση του ρόλου τους.
- Εργαζόμενοι χαμηλότερου επιπέδου, δεν εκπαιδεύτηκαν σωστά.
- Μη ελεγχόμενοι παράγοντες του εξωτερικού περιβάλλοντος προξένησαν προβλήματα.
- Προϊστάμενοι επιμέρους τμημάτων δεν επιτέλεσαν σωστά τα καθήκοντα της αποτελεσματικής καθοδήγησης.
- Παράγοντες για την επίτευξη του στόχου δεν ορίστηκαν επαρκώς.
- Το πληροφοριακό σύστημα δεν απεικόνισε σωστά τις διεργασίες – ενέργειες.

Στρατηγική αλλαγή στο λειτουργικό και επιχειρησιακό επίπεδο διοίκησης

Στάδια της στρατηγικής αλλαγής

ΕΠΙΠΕΔΟ UNFREEZE	ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΙΝΗΣΗΣ	ΕΠΙΠΕΔΟ ΔΙΑΤΗΡΗΣΗΣ
Άρνηση Κατάσταση αιφνιδιασμού	Κατάσταση επίγνωσης Κατάσταση αποδοχής	Κατάσταση σύμπνοιας - συμβατότητας Κατάσταση έρευνας Κατάσταση δοκιμασίας
• Υποβοήθηση για αποδοχή της αλλαγής και ξεπέρασμα του παρελθόντος • Ελαχιστοποίηση του αιφνιδιασμού • Προθέσεις επικοινωνίας όσο το δυνατόν πιο σύντομα • Ενδεχόμενη εμφάνιση αντιδράσεων	• Υποβοήθηση για τη διεξαγωγή της αλλαγής. Κατανόηση, καθοδήγηση, συζήτηση, ενθάρρυνση, συζήτηση. • Οργάνωση – εφαρμογή μεθόδων εκπαίδευσης, μόρφωσης, προσωπικής εξέλιξης, νέων πρακτικών εργασίας και συστημάτων	• Υποστήριξη των πόρων στους νέους τους ρόλους • Ενθάρρυνση σε ό,τι αφορά την αλλαγή και τη μάθηση • Επιβράβευση της επιτυχίας και επικρότηση νέων μεθόδων συμπεριφοράς

Πηγή: Balogum, Hailey, Johnson and Scholes, 1999.

Η πολυδιάστατη δομή της στρατηγικής αλλαγής

- Το «καλειδοσκόπιο» αλλαγής των Balogun et al. (1999), το οποίο σχεδιάστηκε ως εργαλείο διάγνωσης των κυριότερων σημείων-κλειδιά για τη διαχείριση της αλλαγής της στρατηγικής. Οι συγγραφείς υποστηρίζουν ότι ο σχεδιασμός της κατάλληλης πολιτικής ως προς την αλλαγή περιλαμβάνει πέντε βασικά στοιχεία στον πυρήνα του (κατεύθυνση, αρχικό σημείο εκκίνησης, στιλ, στόχος, ρόλος και μοχλοί αλλαγής) και επηρεάζεται από οκτώ κύριους και αλληλοεπηρεαζόμενους παράγοντες: τον αναγκαίο χρόνο επίτευξής της (time), το εύρος των τμημάτων της επιχείρησης στα οποία εκτείνεται η αλλαγή (scope), την αναγκαιότητα διατήρησης ή όχι παλαιών πολιτικών (preservation), τη διαφορετικότητα των χαρακτηριστικών και της συμπεριφοράς του ανθρώπινου δυναμικού ως προς την αλλαγή (diversity), την ικανότητα και εμπειρία του ανθρώπινου δυναμικού ως προς την επίτευξη της αλλαγής (capability), την απαιτούμενη πληρότητα των ανθρώπινων πόρων (capacity), την ετοιμότητα και κατανόηση του προσωπικού ως προς την αλλαγή (readiness), και τέλος την κατανομή της δύναμης και των διαφορετικών συμφερόντων εντός της επιχείρησης (power).
- Το καλειδοσκόπιο των Haberberg και Rieple (2001), οι οποίοι, με βάση το μοντέλο των Balogun et al. (1999), προτείνουν οκτώ διαφορετικές πολιτικές απαραίτητες για τη διαχείριση της στρατηγικής αλλαγής: χτίσιμο συμμαχιών εντός του προσωπικού της επιχείρησης, αλλαγή συμπεριφοράς των ατόμων, διαχείριση συμβολικών αξιών, αλλαγή των πιστεύω και των στάσεων συμπεριφοράς των ατόμων, αλλαγή των θέσεων εργασίας των ατόμων, αντικατάσταση ατόμων από άτομα με νέες ιδέες και οράματα, αλλαγή των δομών, των συστημάτων και της τεχνολογίας, και έλεγχος των πόρων και της ροής πληροφοριών.
- Το κλασικό μοντέλο των 7s (Peters και Waterman, 1982), το οποίο διαχωρίζει επτά αλληλοσχετιζόμενα στοιχεία μιας επιχείρησης (structure – δομή, strategy – στρατηγική, systems – συστήματα, style – στιλ, staff – προσωπικό, skills – ικανότητες, shared values – κοινές αξίες). Το μοντέλο υποδεικνύει στους μάνατζερ επτά κύρια στοιχεία που θα πρέπει να συνεκτιμούν και ταυτόχρονα να αλλάζουν, ώστε να επιτευχθεί η στρατηγική αλλαγή και να αναπτυχθεί το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα της επιχείρησης (π.χ. ROI).

Επιχειρησιακή ταυτότητα και διαχείριση των διαρθρωτικών αλλαγών

- κατανοήσει την οργανωτική δομή της, τις διαδικασίες και τις πολιτικές της σχετικά με τη στρατηγική αλλαγή, κάτι που θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε ως *αυτογνωσία*·
- αναπτύξει τη χρήση της κριτικής της ικανότητας ώστε να μπορεί να οραματίζεται νέους δρόμους, σύμφωνους με τις αρχές και τις ικανότητές της, και να συμμετέχει ενεργά στις αλλαγές, κάτι που θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε ως *συνειδητότητα*·
- αναγνωρίσει την ύπαρξη ελεύθερης βούλησης ως προς την αυτόνομη επιλογή και δημιουργία αλλαγών, κάτι που θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε ως *ανεξαρτησία θέλησης*·
- υποστηρίξει τη διαίσθηση νέων εναλλακτικών τρόπων δράσης, πέρα από τα καθιερωμένα σύνορα του στρατηγικού σχεδιασμού και των δραστηριοτήτων της, κάτι που θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε ως *δημιουργική φαντασία*.

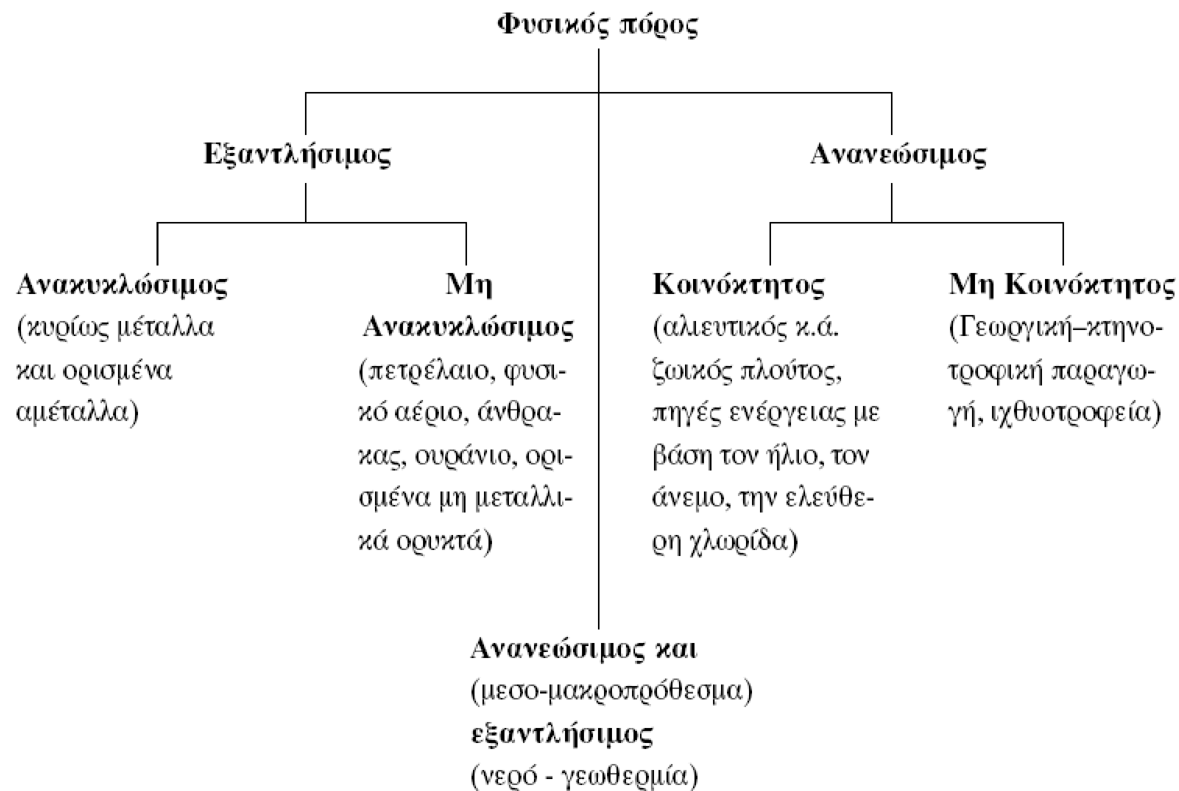
Μερικές συμπληρωματικές παρατηρήσεις

- Πολλές φορές, καθώς η αλλαγή είναι δύσκολη, *υπεκφυγές* όπως η έλλειψη χρηματοοικονομικών πόρων, η μη ρεαλιστική πολιτική, η έλλειψη χρόνου, η έλλειψη επικοινωνίας μεταξύ των μελών και άλλες ψυχολογικής και νομικής φύσης προφάσεις παρεμβάλλονται και παρεμποδίζουν την επίτευξή της.
- Τα «τεχνικά» χαρακτηριστικά μιας επιχείρησης (π.χ. συστηματική επίβλεψη του περιβάλλοντος, εξελιγμένο σύστημα λήψης αποφάσεων, προδιάθεση για μέτρηση) *αλλάζουν πολύ πιο εύκολα* από τα ηθικά χαρακτηριστικά της (βαθμός εμπιστοσύνης, νόρμες επιτυχίας, συστήματα υποχρεώσεων), όπως αναφέραμε στο κεφάλαιο 7.
- Πολλές φορές οι δραστηριότητες διαχείρισης – αναδιοργάνωσης ενός οργανισμού δεν αντιπροσωπεύουν παρά αντίδοτα θεραπείας που *θεραπεύουν τα συμπτώματα παρά τα αίτια των προβλημάτων*. Κατά συνέπεια, δεν επιφέρουν ριζικές αλλαγές, απλώς μεταθέτουν τα προβλήματα στο μέλλον.
- Πολλές επιχειρήσεις δεν μπορούν να διακρίνουν τη διαφορά μεταξύ της *αλλαγής και της καινοτομίας*. Η καινοτομία, σε αντίθεση με την αλλαγή, εκφράζει πάντοτε κάτι ολοκληρωτικά νέο. Επίσης, η καινοτομία δημιουργεί πάντοτε αλλαγές, σε αντίθεση με την αλλαγή, η οποία δεν είναι πάντοτε καινοτομική.
- Τέλος, θα πρέπει να προσέξετε ότι πολλές επιχειρήσεις (οργανισμοί, κυβερνήσεις κ.λπ.) *παραβλέπουν την ύπαρξη διαφοράς μεταξύ της ανάπτυξης (growth) και της ευημερίας (welfare development) που φέρει μια αλλαγή*. Η ευημερία αφορά το τι μπορεί μια επιχείρηση να *δημιουργήσει* με τους πόρους και τις ικανότητες που κατέχει, παρά με το πόσους πόρους αυτή *κατέχει*. Ακόμα, όπως είπε ο Πυθαγόρας, *«ούτε ίππον χωρίς χαλινού, ούτε πλούτος δίχα φρονήσεως δυνατόν κρατείσθαι»*.

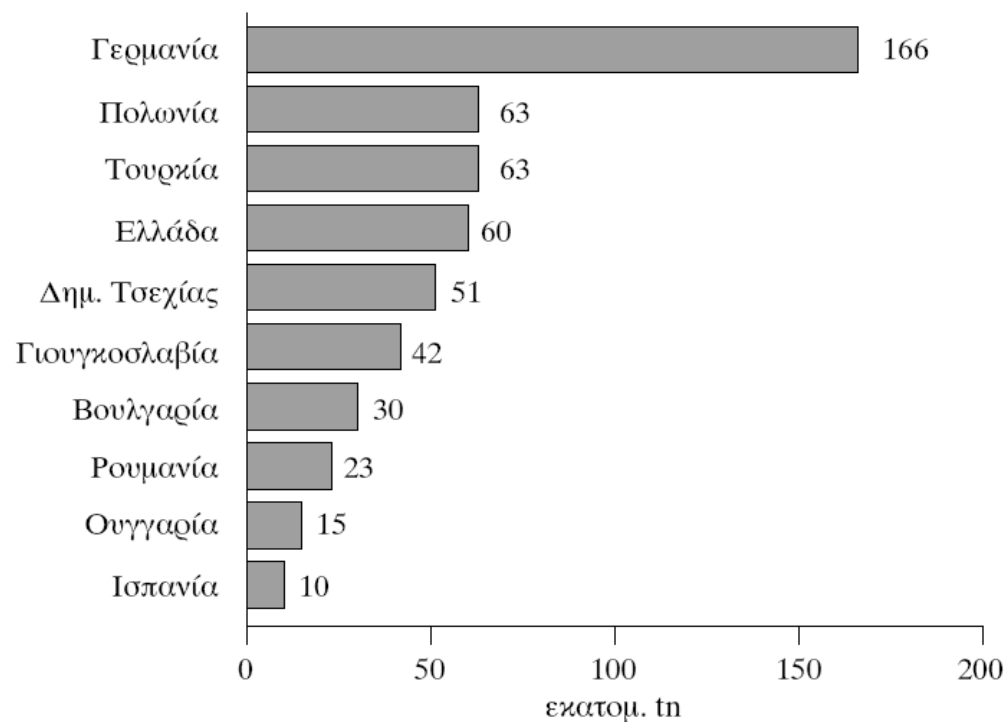
Οι Φυσικοί Πόροι

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

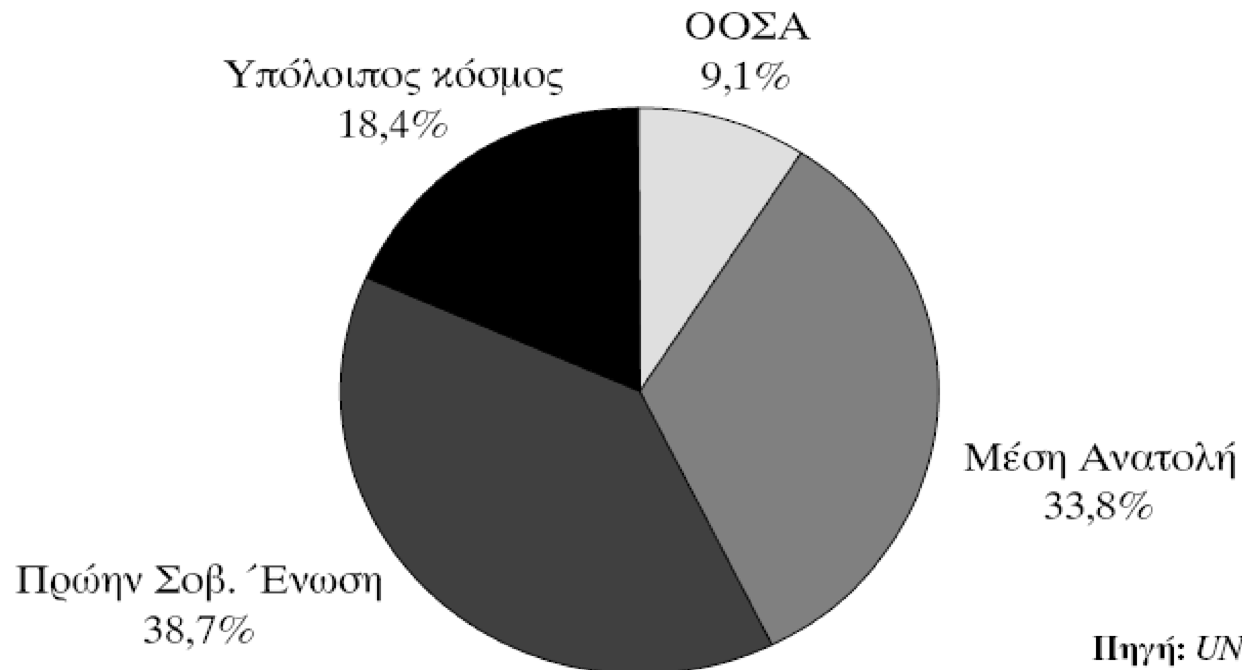
ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΦΥΣΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ

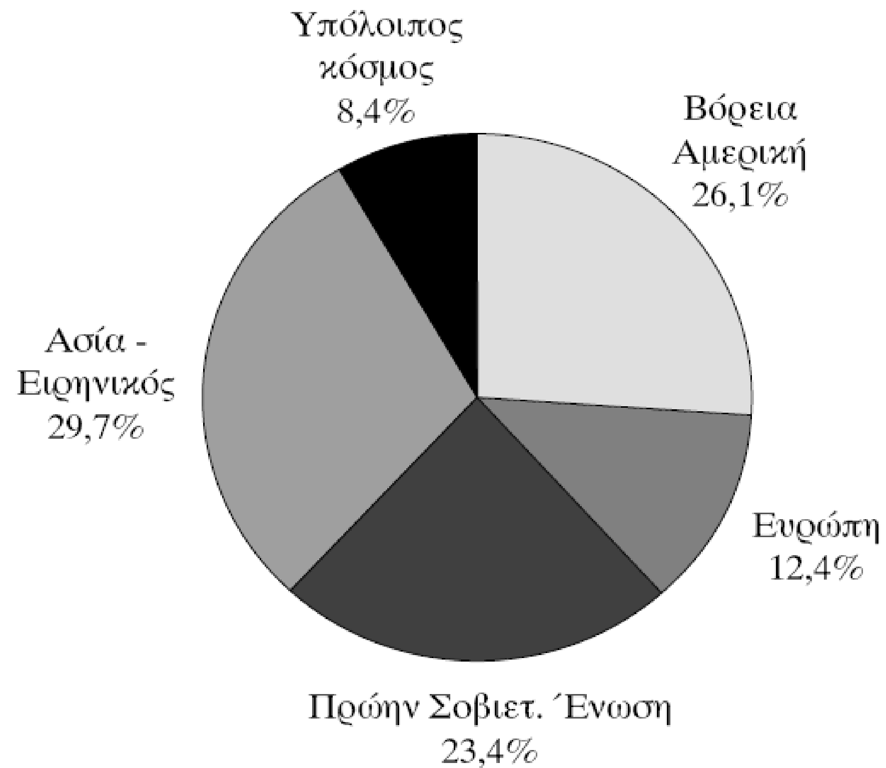
ΛΙΓΝΙΤΗΣ

Παραγωγή λιγνίτη (εκατομ. τόνοι) στις κύριες λιγνιτοπαραγωγούς ευρωπαϊκές χώρες το έτος 1998
Γερμανία
166
Πολωνία
63
Τουρκία
63
Ελλάδα
60
Δημ. Τσεχίας
51
Γιουγκοσλαβία
42
Βουλγαρία
30
Ρουμανία
23
Ουγγαρία
15
Ισπανία
10
0
50
100
150
200
εκατομ. tn
Πηγή: EUROSTAT

ΦΥΣΙΚΟ ΑΕΡΙΟ

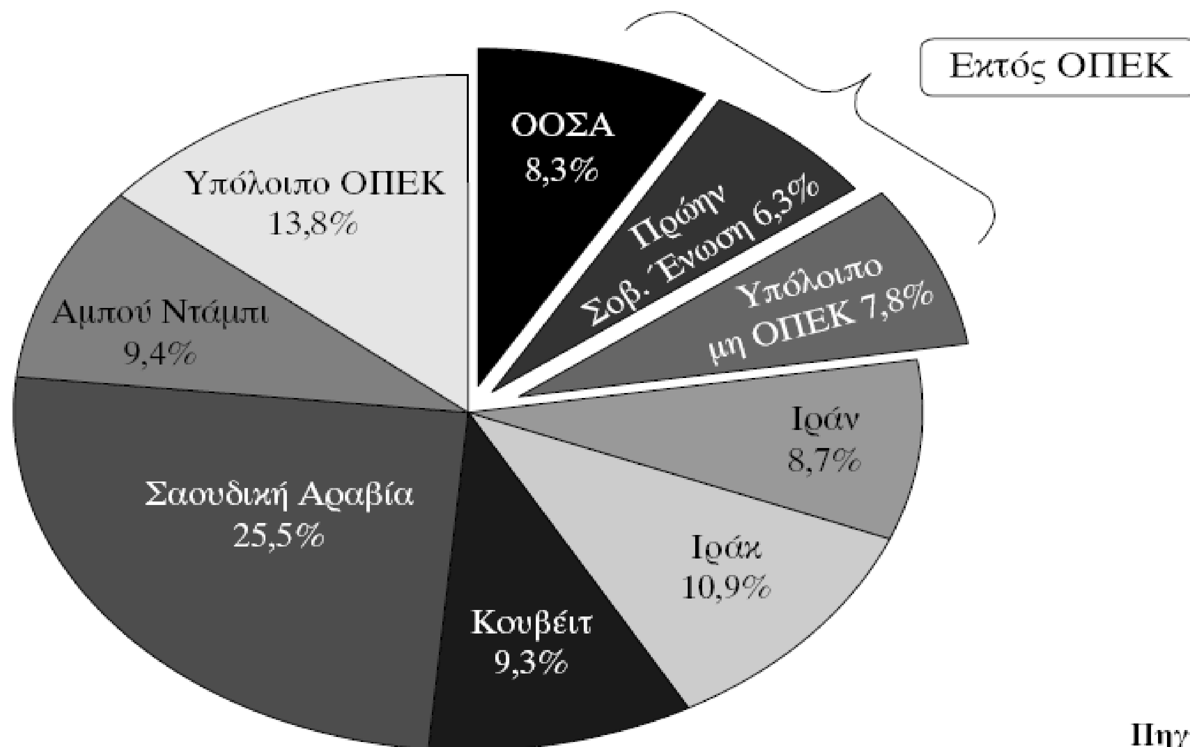

ΑΝΘΡΑΚΑΣ

Ποσοστιαία κατανομή των παγκόσμιων αποθεμάτων άνθρακα
Υπόλοιπος κόσμος 8,4%
Βόρεια Αμερική 26,1%
Ασία - Ειρηνικός 29,7%
Ευρώπη 12,4%
Πρώην Σοβιετ. Ένωση 23,4%
Πηγή: *UN*

ΠΕΤΡΕΛΑΙΟ

Ποσοστιαία κατανομή των παγκόσμιων αποθεμάτων πετρελαίου (τέλος 1999)
Εκτός ΟΠΕΚ
ΟΟΣΑ 8,3%
Πρώην Σοβ. Ένωση 6,3%
Υπόλοιπο μη ΟΠΕΚ 7,8%
Ιράν 8,7%
Ιράκ 10,9%
Κουβέιτ 9,3%
Σαουδική Αραβία 25,5%
Αμπού Ντάμπι 9,4%
Υπόλοιπο ΟΠΕΚ 13,8%
Πηγή: UN

Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας

Αιολικά πάρκα

Υδροηλεκτρικά έργα ανταγωνιστικού κόστους

Βιομάζα

Γεωθερμική ενέργεια

Φωτοβολταϊκά συστήματα

Οικολογικός Σχεδιασμός

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

Οι επιπτώσεις των ανθρώπινων δραστηριοτήτων στο περιβάλλον

Στις σημαντικότερες πλανητικές, περιφερειακές και τοπικές επιπτώσεις στο περιβάλλον από τις ανθρώπινες δραστηριότητες, και ιδιαίτερα τις παραγωγικές, περιλαμβάνονται:

- οι κλιματολογικές αλλαγές, ως αποτέλεσμα της αύξησης στη μέση θερμοκρασία της ατμόσφαιρας του πλανήτη·
- η μείωση του όζοντος στη στρατόσφαιρα, που οφείλεται στην εκπομπή αλογονανθράκων·
- η παραμένουσα τοξικότητα, που οφείλεται σε ένα συνεχώς αυξανόμενο κατάλογο ουσιών οι οποίες είναι ανθεκτικές και δεν αποδομούνται εύκολα στο περιβάλλον·
- η ανάλωση μη ανανεώσιμων πόρων από τη σύγχρονη βιομηχανική παραγωγή (ορυκτά καύσιμα, μέταλλα κ.λπ.)·
- η μείωση της βιοποικιλότητας (σύμφωνα με πρόσφατη έκθεση του Παγκόσμιου Ταμείου για τη Φύση, περίπου το 1/3 του φυσικού κόσμου έχει καταστραφεί από τις ανθρώπινες δραστηριότητες μόλις κατά την τελευταία 25ετία)·
- η καταστροφή των δασών (περισσότερα από τα μισά δάση του πλανήτη έχουν

Οι επιπτώσεις των ανθρώπινων δραστηριοτήτων στο περιβάλλον

εξαφανιστεί, ενώ η συρρίκνωση των τροπικών δασών λόγω των εκχερσώσεων ή των μεγάλων πυρκαγιών συνεχίζεται με έντονους ρυθμούς)·

- η μόλυνση των υδάτινων πόρων (ποταμών, λιμνών, ωκεανών) αλλά και η εξάντλησή τους (σύμφωνα με εκτιμήσεις ο επόμενος μεγάλος πόλεμος στη Γη θα γίνει για τον έλεγχο των υδάτινων πόρων)·
- η (ατμοσφαιρική, αισθητική, ηχητική κ.λπ.) ρύπανση του αστικού και περιαστικού περιβάλλοντος.

Κριτήρια για τον οικολογικό σχεδιασμό των προϊόντων

1. **Ανακύκλωση**: Τα προϊόντα και οι υπηρεσίες πρέπει να σχεδιάζονται έτσι ώστε όλα τα υλικά να μπορούν να ανακυκλωθούν ή να επανεισαχθούν εύκολα στον υλικό κύκλο.
2. **Ανανέωση προϊόντων και ευκολία επισκευής:** Είναι προτιμότερο τα προϊόντα να επισκευάζονται παρά να αντικαθίστανται από καινούρια (αυτό προϋποθέτει την εύκολη αντικατάσταση των φθαρμένων μερών των προϊόντων με ανταλλακτικά).
3. **Αισθητική και μακροβιότητα:** Για να μπορούν τα προϊόντα να είναι χρήσιμα για μεγάλο χρονικό διάστημα, απαιτείται στέρεα κατασκευή αλλά και ελκυστική εμφάνιση, ώστε ο χρήστης να ικανοποιείται αισθητικά για μεγάλο χρονικό διάστημα.
4. **Νέες έννοιες χρήσης (κοινή χρήση):** Αφού συχνά χρησιμοποιούμε τα προϊόντα μόνο περιστασιακά, πρέπει να φροντίζουμε, με σωστή οργάνωση, ώστε αυτά να είναι διαθέσιμα σε πολλούς χρήστες («αγόρασε τη δυνατότητα μεταφοράς, όχι αυτοκίνητο!»).

Κριτήρια για τον οικολογικό σχεδιασμό των προϊόντων

5. **Αποφυγή εκπομπών και ρυπαντών:** Η παραγωγή πρέπει να γίνεται χωρίς τη χρήση επιβλαβών ουσιών, όπως είναι τα υλικά που περιέχουν τοξίνες, βαριά μέταλλα, εντομοκτόνα κ.λπ., και χωρίς να απελευθερώνονται ρυπαντές στον αέρα, το νερό ή τη γη.
6. **Εξοικονόμηση ενέργειας και πρώτων υλών:** Κατά την παραγωγή, τη συσκευασία και τη μεταφορά προϊόντων, όπως και κατά τη χρήση και τη διάθεσή τους μετά το τέλος της ζωής τους, πρέπει να γίνεται εξοικονόμηση ενέργειας και πρώτων υλών.
7. **Κοινωνική ζωή και αυτο–οργάνωση**: Οι συνθήκες ζωής και εργασίας πρέπει να επιτρέπουν στους ανθρώπους να κερδίζουν τα προς το ζην και να αναπτύσσουν την προσωπικότητά τους χωρίς φυσική ή ψυχολογική βλάβη.

Οικολογική σήμανση

i. Γενικά χαρακτηριστικά των οικολογικών σημάτων

ii. Το κοινοτικό οικολογικό σήμα

iii. Εθνικά οικολογικά σήματα

iv. Το κοινοτικό οικολογικό σήμα στην Ελλάδα

Οικολογική σήμανση

Λογότυπος κοινοτικού οικολογικού σήματος

Οικολογική σήμανση

Εθνικά οικολογικά σήματα

OCDE

Περιβαλλοντικά Προβλήματα

Διδάσκων: Κοψιδάς Οδυσσέας

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΙ ΕΠΙΛΥΣΗΣ

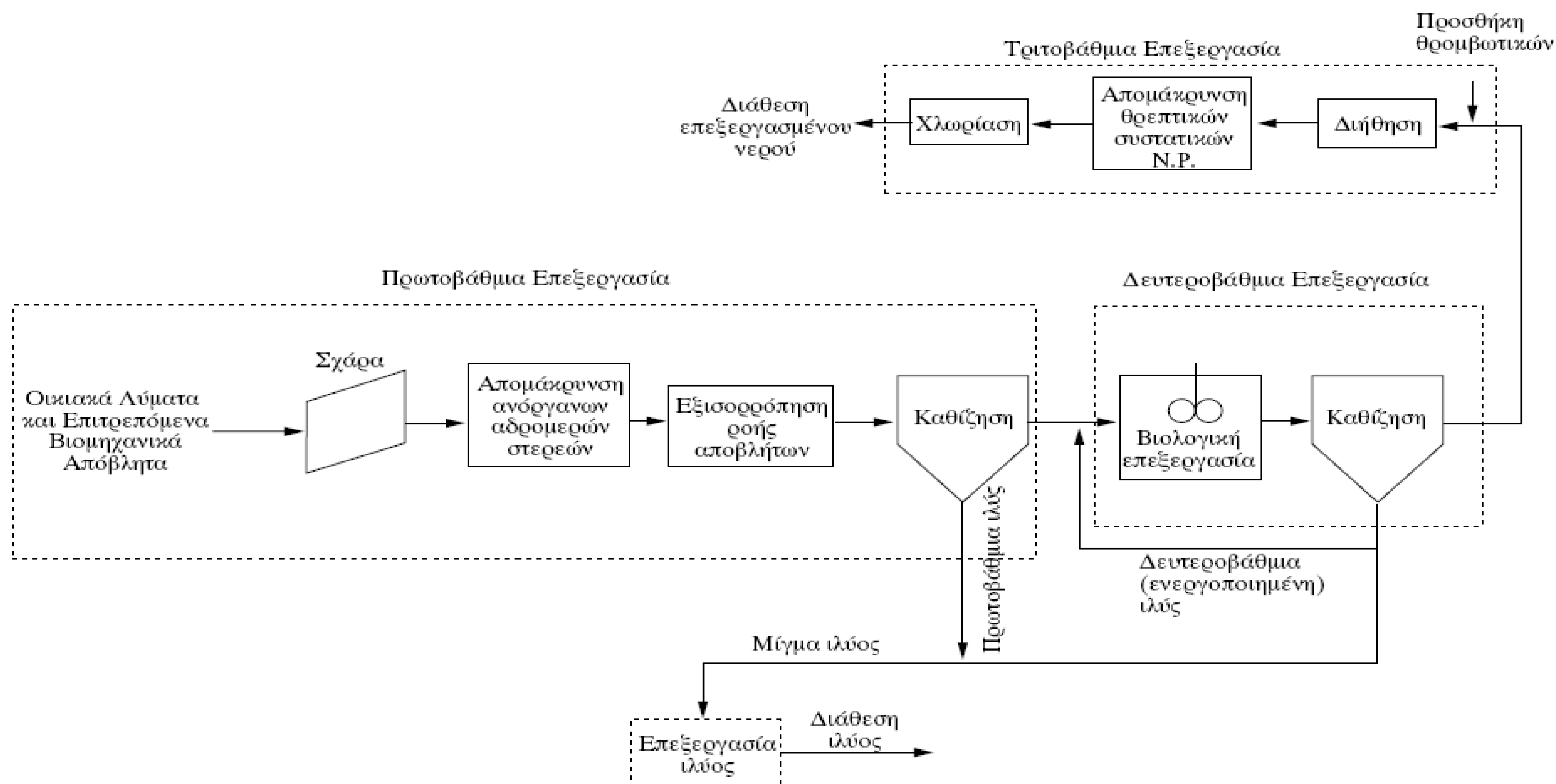
- Ατμοσφαιρική ρύπανση
- Ανάλυση ευαισθησίας
- Υγρά απόβλητα
- Στερεά απορρίμματα
- Οικιακά λύματα
- Βιολογική επεξεργασία
- Φυσικός αποδέκτης
- Τεχνητός αποδέκτης
- Διασυνοριακή ρύπανση
- Δείκτες (*BOD*, *COD*, *SS*)
- Ιδιωτικοοικονομικό κόστος

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΙ ΕΠΙΛΥΣΗΣ

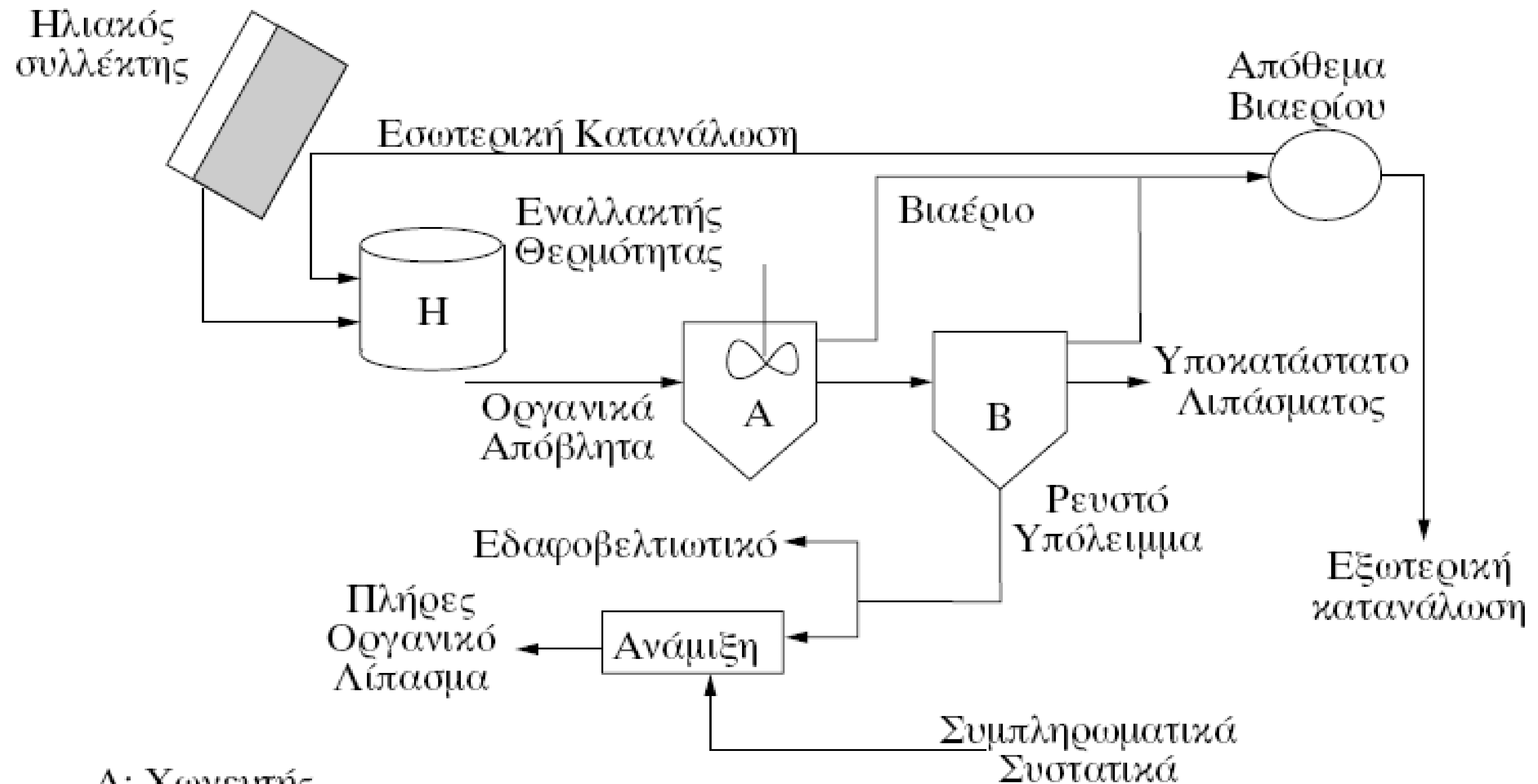
- Κοινωνικοοικονομικό κόστος
- Οριακό κόστος
- Οριακό κέρδος
- Περιβαλλοντικό κόστος
- Περιβαλλοντικά τέλη
- Πολυκριτηριακή επιλογή
- Βέλτιστη υποκατάσταση

Η διαχείριση των υγρών αποβλήτων

Ενδεικτικό διάγραμμα εγκατάστασης βιολογικού καθαρισμού, που λειτουργεί με τη μέθοδο της ενεργού ιλύος (activated sludge method)

Αναερόβια επεξεργασία οργανικών αποβλήτων με παραγωγή βιαερίου, που αποθηκεύεται και χρησιμοποιείται για την ενεργειακή αυτοδυναμία της εγκατάστασης

Η διαχείριση των στερεών απορριμμάτων

1. Τοποθέτηση σε κάδους, συλλογή από ειδικά απορριμματοφόρα αυτοκίνητα και μεταφορά μέχρι ένα σταθμό μεταφόρτωσης ή μέχρι τον Χώρο Υγιεινής Ταφής Απορριμμάτων (ΧΥΤΑ).
2. Τοποθέτηση σε σακούλες και απόρριψή τους σε «αγωγό πνευματικής μεταφοράς». Πρόκειται για ένα σωλήνα όπου δημιουργείται κατάλληλο κενό αέρα, ώστε οι σακούλες να έλκονται προς ορισμένα σημεία του δικτύου των σωλήνων, τα οποία λειτουργούν ως σταθμοί μεταφόρτωσης.
3. Ρευστοποίηση των στερεών απορριμμάτων με τη βοήθεια ειδικού σκουπιδοφάγου και απόρριψη του προϊόντος που προκύπτει στο σύστημα αποχέτευσης.

Ο προσδιορισμός/μερισμός του ιδιωτικοοικονομικού κόστους

$$T = F \cdot N, \quad N = K \cdot C \cdot R$$

όπου N: ο αριθμός των ρυπαντικών μονάδων (ρ.μ.), που αντιπροσωπεύει το φορτίο το οποίο πρέπει να μεταφερθεί/επεξεργαστεί/αποτεθεί,

F: το ιδιωτικοοικονομικό κόστος, ανηγμένο ανά ρ.μ. (ν.μ./ρ.μ.),

K: παράμετρος ροής, εξαρτώμενη από την παροχή Q των αποβλήτων (m^3/ημ.),

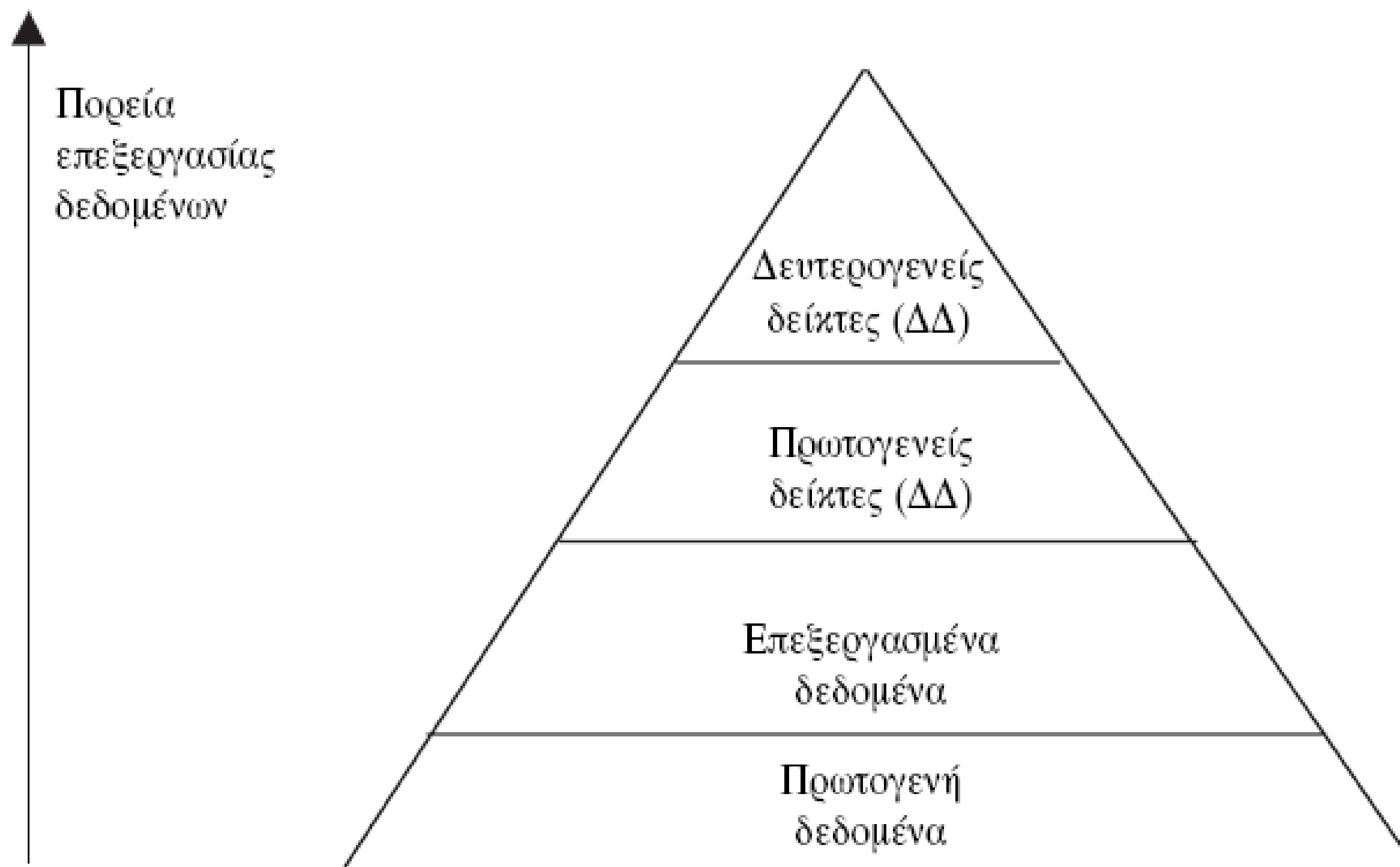
C: συντελεστής εξαρτώμενος από την κατηγορία ταξινόμησης των αποβλήτων,

R: συντελεστής εξαρτώμενος από το είδος του φυσικού υδατικού αποδέκτη.

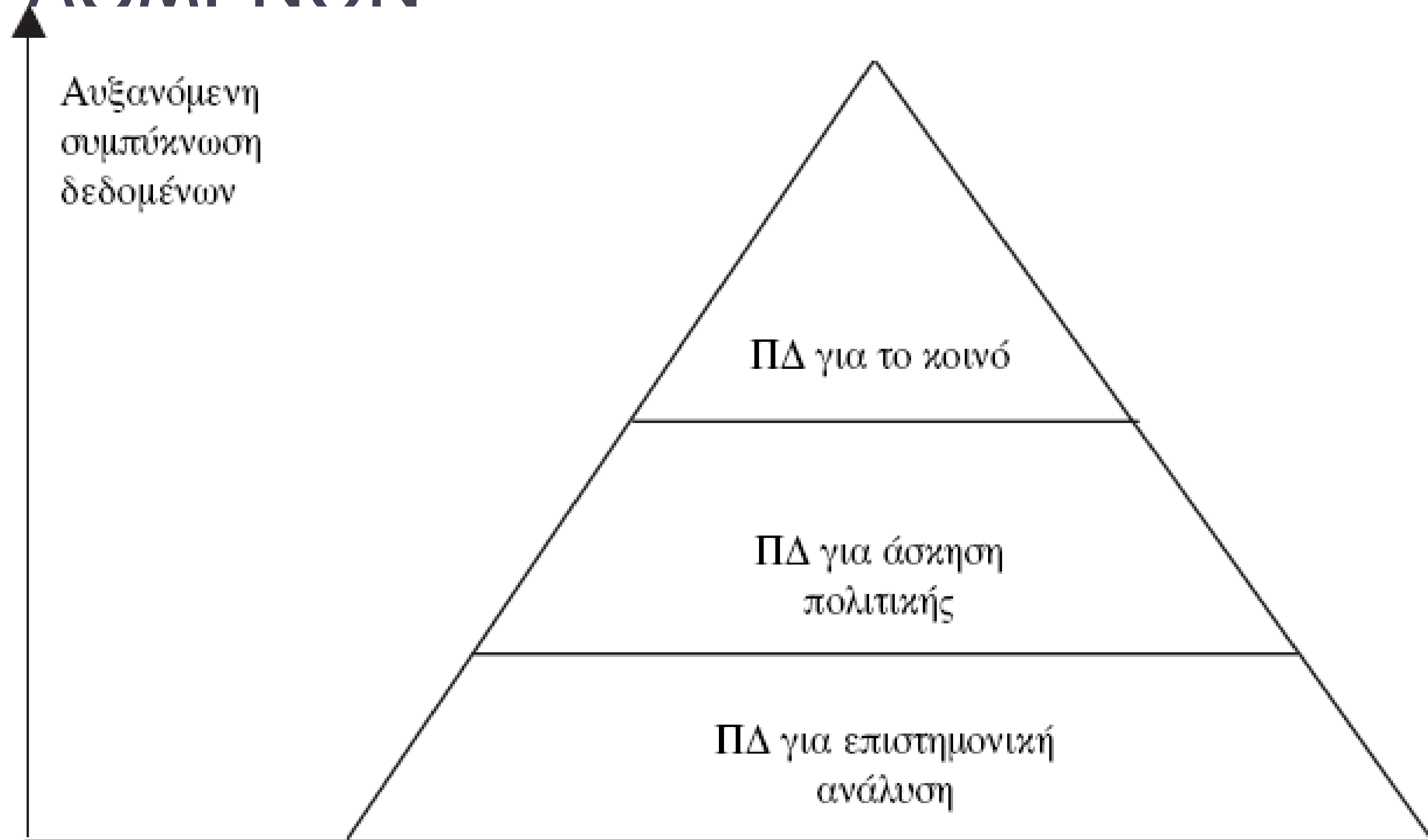

Η ελαχιστοποίηση του περιβαλλοντικού κόστους μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως κριτήριο προσδιορισμού της βέλτιστης τιμής της συγκέντρωσης C ενός ρυπαντή στο περιβάλλον, στο σημείο εκροής από την εγκατάσταση επεξεργασίας των αποβλήτων ή από τη βιομηχανική εγκατάσταση παραγωγής, στην περίπτωση που δεν γίνεται επεξεργασία. Στη συνηθέστερη περίπτωση, όπου το κοινωνικοοικονομικό κόστος (KK) και το ιδιωτικοοικονομικό κόστος (IK) είναι αντιμαχόμενες μεταβλητές (conflict variables), το περιβαλλοντικό κόστος ($ΠK$), που είναι το άθροισμα των μεταβλητών αυτών, εμφανίζει ένα και μοναδικό εσωτερικό ελάχιστο αν οι KK και ΙΚ, λογιζόμενες ως συναρτήσεις του C, είναι συνεχείς και μονότονες. Στην περίπτωση που χρησιμοποιούνται οι καμπύλες οριακού κοινωνικοοικονομικού κόστους (OKK) και οριακού ιδιωτικοοικονομικού κόστους (OIK), η βέλτιστη τιμή C_{opt} προσδιορίζεται εύκολα από το σημείο τομής των καμπυλών οριακού κόστους. Με σχεδίαση των καμπυλών Οριακού Επιχειρηματικού Κέρδους (OEK) και Οριακού Περιβαλλοντικού Κόστους ($OΠK_{ij}$) ως συναρτήσεων της ποσότητας παραγόμενου προϊόντος Q με ή χωρίς επεξεργασία ($i = 1$ και 0, αντίστοιχα) των συμπαραγόμενων αποβλήτων και με διάθεσή τους σε n φυσικούς ή/και τεχνητούς αποδέκτες ($j = 1, 2, ..., n$), μπορούμε να προσδιορίσουμε τη βέλτιστη παραγωγή Q_{opt} σε κάθε περίπτωση.

ΠΟΡΕΙΑ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

ΑΥΞΑΝΟΜΕΝΗ ΣΥΜΠΥΚΝΩΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Το Δίκαιο

Το Δίκαιο

- Έννοια, προέλευση και εξέλιξη του Δικαίου
- Κανόνες ηθικής και Δικαίου: η διαφορά
- Υποκείμενα Δικαίου
- Τα φυσικά πρόσωπα
- Τα νομικά πρόσωπα
- Διακρίσεις Δικαίου

Το Δίκαιο (Ορισμός)

- *Το Δίκαιο είναι ένα σύστημα (οργανωμένο σύνολο) κανόνων που ρυθμίζουν με τρόπο δεσμευτικό την κοινωνική συμπεριφορά.*

Βασικά χαρακτηριστικά των κανόνων δικαίου.

- Ο δεσμευτικός τους χαρακτήρας
- Η γενική και αφηρημένη διατύπωση
- Η ρύθμιση εκείνων των κοινωνικών σχέσεων που κάθε φορά θεωρούνται καίριες για την ενότητα και τη διατήρηση της συγκεκριμένης κοινωνίας τη δεδομένη ιστορική στιγμή.

Ορισμοί του Δικαίου

- Το δίκαιο προσανατολίζει την κοινωνική συμπεριφορά και επιδρά στη διαμόρφωση της κοινωνικής πραγματικότητας και των συλλογικών αξιών μιας κοινωνίας.
- Το Δίκαιο προσανατολίζει την κοινωνική συμπεριφορά και επιδρά στη διαμόρφωση της κοινωνικής πραγματικότητας και των συλλογικών αξιών μιας κοινωνίας.
- Δίκαιο θα μπορούσε να είναι να αποδίδεις στον καθένα ό,τι πρέπει…
- …να ζεις εντίμως, να μην βλάπτεις τον άλλο, να αποδίδεις στον καθένα το ίδιον.

Κανόνες ηθικής και κανόνες δικαίου: η διαφορά.

- Το Δίκαιο αφορά την κοινωνική συμπεριφορά και ισχύει εξίσου για όλους. Η Ηθική αφορά τη συνείδηση του ανθρώπου.
- Το Δίκαιο έχει δεσμευτικό χαρακτήρα. Κάτι τέτοιο δεν συμβαίνει με την Ηθική.
- Το Δίκαιο αποβλέπει στη διατήρηση της κοινωνικής ενότητας.

Υποκείμενα δικαίου

- Κάθε άνθρωπος, κάθε φυσικό δηλαδή πρόσωπο μπορεί να έχει δικαιώματα και υποχρεώσεις. Κάθε άνθρωπος έχει, δηλαδή, ικανότητα δικαίου.
- Τα νομικά πρόσωπα, δηλαδή οι εταιρείες (νομικές προσωπικότητες με καταστατικό).

Διακρίσεις Δικαίου

- Δημόσιο Δίκαιο (Συνταγματικό Δίκαιο, Διοικητικό Δίκαιο, Ποινικό Δίκαιο, Δικονομία, Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο)
- Ιδιωτικό Δίκαιο (Αστικό Δίκαιο, Εμπορικό Δίκαιο, Εργατικό Δίκαιο)

Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Κοινοτικό Δίκαιο)

- Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Κοινοτικό Δίκαιο), στην οποία η Ελλάδα συμμετείχε από το 1981, αποτελεί μια νέα έννομη τάξη με κύρια χαρακτηριστικά: α) την υπεροχή του Κοινοτικού επί του εθνικού Δικαίου και β) την άμεση εφαρμογή των διατάξεων του κοινοτικού Δικαίου στις εθνικές τάξεις των κρατών – μελών.

Πολιτική Παιδεία

Α’ Λυκείου

Η Κατανάλωση των Εμπορευμάτων

- Η χρηστική αξία των εμπορευμάτων
- Ανάγκες και Επιθυμίες
- Είδη και Ταξινόμηση των Αναγκών
- Τα Μέσα Ικανοποίησης των Αναγκών
- Αγαθά και Δικαιώματα Ιδιοκτησίας
- Το καταναλωτικό Πρότυπο

Η χρηστική αξία των εμπορευμάτων

- Μπορεί να γίνει κατανοητή είτε από το αίσθημα ικανοποίησης είτε από το αίσθημα δυσφορίας που δημιουργεί η χρήση του εμπορεύματος
- Αναφέρεται και αποκτά τη σημασία της από την ικανοποίηση των αναγκών και των επιθυμιών που έχει το άτομο

Ανάγκες και Επιθυμίες

- Οικονομικές Ανάγκες
- Αγαθά, προϊόντα, εμπορεύματα
- Εμπράγματη Οικονομία (αντιπραγματισμός)
- Εγχρήματη Οικονομία (συναλλαγές με χρήμα)
- Δικαίωμα Κυριότητας (πώληση πράγματος)
- Δικαίωμα Χρήσης (ενοικίαση πράγματος)

Ζήτηση των Αγαθών

- Ο καταναλωτής ζητάει οικονομικά αγαθά (α) για να ικανοποιήσει τις οικονομικές ανάγκες του και (β)βάσει της αγοραστικής δύναμής του.
- Ο καταναλωτής θέλει να λάβει την μέγιστη απόλαυση από την χρήση του οικονομικού αγαθού.

Είδη και Ταξινόμηση των Αναγκών

- Βιοτικές ή πρωτεύουσες
- Κοινωνικές και πολιτισμικές
- Καταναλωτικές
- Παραγωγής
- Ατομικές
- Συλλογικές

Κριτήρια Ταξινόμησης

- Επιτακτικότητα ανάγκης
- Προέλευση ανάγκης
- Υποκείμενο ανάγκης

Τα Μέσα Ικανοποίησης των Αναγκών

- Διαρκή αγαθά
- Αγαθά μιας χρήσης
- Αγαθά για κατανάλωση
- Αγαθά για παραγωγή

Αγαθά και Δικαιώματα Ιδιοκτησίας

- Ιδιωτικά αγαθά
- Δημόσια αγαθά
- Οιονεί δημόσια αγαθά
- Ελεύθερα αγαθά

Το καταναλωτικό πρότυπο

- Συνεχής τάση διεύρυνσης των αναγκών
- Μίμηση
- Διάκριση
- Καταναλωτικό πρότυπο
- Στατικό ή δυναμικό πρότυπο

Η Παραγωγή

Η Παραγωγή

- Η Σύγχρονη Επιχείρηση
- Μορφές Επιχειρήσεων
- Η Παραγωγική Διαδικασία
- Οι Κίνδυνοι και οι Υποχρεώσεις της Επιχείρησης
- Το Κίνητρο της Παραγωγής
- Η Οργάνωση της Σύγχρονης Επιχείρησης
- Η Δομή της Επιχείρησης
- Η Διεύθυνση της Επιχείρησης
- Η Εργασία στη Σύγχρονη Επιχείρηση

Επιχείρηση – Μονάδα Παραγωγής

- Το είδος της ιδιοκτησίας
- Η νομική μορφή της επιχείρησης
- Ο κύριος τομέας της δραστηριότητάς της
- Το μέγεθός της

Νομική Μορφή της Επιχείρησης

- Η Ομόρρυθμη Εταιρεία
- Η Ετερόρρυθμη Εταιρεία
- Η Εταιρεία Περιορισμένης Ευθύνης
- Η Ανώνυμη Εταιρεία

Τομείς της Παραγωγής

- Πρωτογενής Παραγωγή
- Δευτερογενής Παραγωγή
- Τριτογενής Παραγωγή

Η Παραγωγική Διαδικασία

- Πρώτες ύλες
- Ανθρώπινη εργασία
- Μέσα παραγωγής
- Κεφαλαιουχικός εξοπλισμός

Κέρδος = Έσοδα - Κόστος

- Έσοδα
- Κόστος, δαπάνες
- Κέρδος
- Ζημία

Η Οργάνωση της Σύγχρονης Επιχείρησης

- Διεύθυνση της επιχείρησης
- Πωλήσεις
- Παραγωγή
- Διεύθυνση προσωπικού
- Λογιστήριο
- Αποθήκη Εμπορευμάτων
- Αποθήκη πρώτων υλών

Η ανταλλαγή των εμπορευμάτων και οι τιμές.

Η ανταλλαγή και η ανταλλακτική αξία
Είδη ανταλλαγών
Χρήμα και τιμές
Η διαμόρφωση της τιμής
Μορφές αγοράς και διαμόρφωση τιμών

Η ανταλλαγή και η ανταλλακτική αξία

- Διάφορες συναλλαγές:
- Αντιπραγματισμός
- Δώρα
- Απρόσωπες συναλλαγές

Είδη ανταλλαγών

- Διαρκή κεφαλαιουχικά αγαθά
- Επενδυτικά αγαθά
- Πρώτες ύλες
- Ημικατεργασμένα προϊόντα / υπηρεσίες
- Μεταπώληση

Αγορές

- Τοπικές (γεωγραφικό εύρος της αγοράς)
- Διατοπικές (μέσα στην ίδια χώρα)
- Διεθνείς (ανάμεσα σε διαφορετικές χώρες)

Χρήμα και τιμές

- Σχετική τιμή
- Απόλυτη ή χρηματική τιμή
- Αγοραστική δύναμη
- Χρήμα είναι ένα κοινά αποδεκτό μέσο συναλλαγών

Διαμόρφωση της τιμής

Μηχανισμός των τιμών:

Ζήτηση (από τους καταναλωτές)

Προσφορά (από τους παραγωγούς)

‘ *Οι τιμές προσδιορίζονται από την αλληλεπίδραση της προσφοράς και της ζήτησης*’.

Μορφές αγοράς και Διαμόρφωση Τιμών

- Παράγοντες που προσδιορίζουν τη μορφή της αγοράς:
- Ο αριθμός των επιχειρήσεων
- Ο αριθμός των αγοραστών (μερίδιο αγοράς)
- Ο βαθμός ομοιογένειας του εμπορεύματος

Βασικές μορφές αγοράς

- Τέλειος ή πλήρης ανταγωνισμός
- Μονοπώλιο
- Μονοπωλιακός ανταγωνισμός
- Ολιγοπώλιο
- Μονοψώνιο
- Διμερές μονοπώλιο
- Ολιγοψώνιο

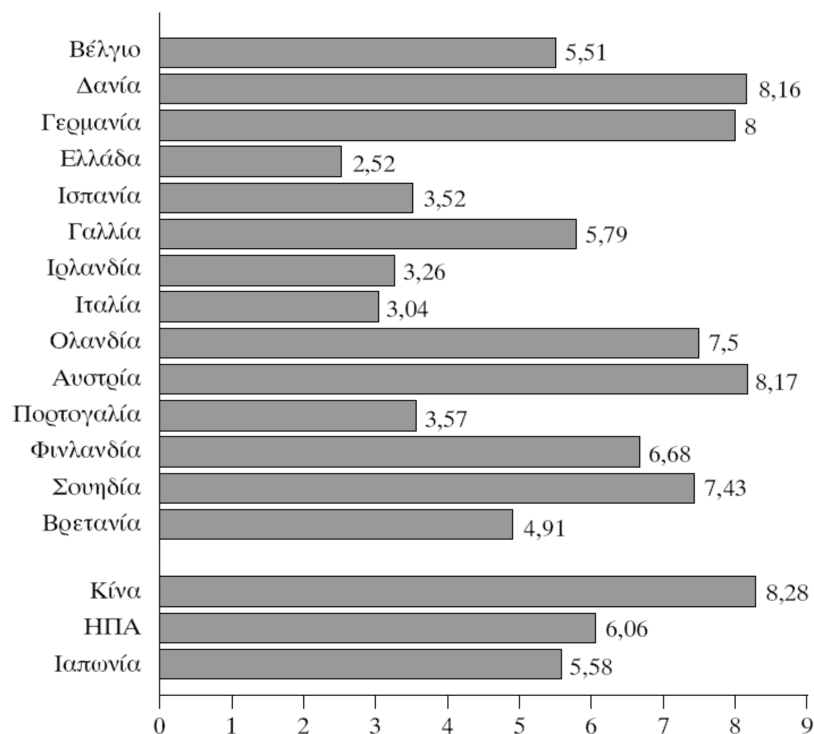
Βασικές έννοιες

- Η αξία μιας μονάδας ενός εμπορεύματος εκφρασμένη σε χρήμα αποτελεί την τιμή του εμπορεύματος, αυτή δε καθορίζεται από την αγορά.
- Αγοραστική δύναμη είναι η ποσότητα εμπορευμάτων που μπορεί να αγοράσει μια μονάδα χρήματος.
- Οι τιμές προσδιορίζονται από την αλληλεπίδραση της προσφοράς και της ζήτησης.

ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΟΛΙΚΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Τα Πλεονεκτήματα της Ανακύκλωσης

ΑΝΑΚΤΗΣΗ ΠΡΩΤΩΝ ΥΛΩΝ

ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΑΝΑΚΥΚΛΩΣΗΣ

1. Βραχυπρόθεσμη μείωση* της κατανάλωσης μη ανανεώσιμης πρώτης ύλης, άρα μείωση της ζήτησης, άρα μείωση της τιμής της, άρα αύξηση των φυσικών αποθεμάτων της για δύο λόγους: μείωση της παραγωγής και κλείσιμο εκμεταλλεύσεων.
2. Μακροπρόθεσμη υποστήριξη της αειφόρου ή βιώσιμης ή αυτοσυντηρούμενης ανάπτυξης (sustainable development).
3. Βραχυ-μακροπρόθεσμη μείωση της μάζας των απορριμμάτων, άρα μείωση των απαιτήσεων σε χώρο απόθεσης και μείωση των δαπανών εξουδετέρωσής τους, αύξηση του βαθμού ομοιογένειας των απορριμμάτων, άρα μείωση του κόστους αδρανοποίησης/εκμετάλλευσής τους.
4. Πρόσθετη μείωση της περιβαλλοντικής επιβάρυνσης όταν το ανακυκλούμενο υλικό είναι τοξικό είτε πρωτογενώς, δηλαδή στις συνήθεις συγκεντρώσεις του, είτε δευτερογενώς, δηλαδή σε σημεία επιλεκτικά αυξημένης συγκέντρωσης (π.χ. βιοσυσσώρευση βαρέων μετάλλων από υδρόβιους οργανισμούς).
5. Αύξηση θέσεων εργασίας, επειδή η αύξηση του αριθμού των απασχολούμενων στο νέο πεδίο των δραστηριοτήτων ανακύκλωσης είναι μεγαλύτερη της μείωσης των θέσεων εργασίας λόγω: α) ελάττωσης του όγκου των συλλεγόμενων/μεταφερόμενων/αποτιθέμενων μη διαχωριζόμενων απορριμμάτων και β) μείωσης του αριθμού των εργαζομένων στον αντίστοιχο πρωτογενή τομέα της παραγωγής.
6. Μείωση των επιπτώσεων στην υγεία των εργαζομένων ανά θέση εργασίας αφού η εργασία στον πρωτογενή τομέα της παραγωγής είναι συνήθως βαρύτερη σε σχέση με την αντίστοιχη θέση στο δευτερογενή τομέα (π.χ. κάποιος που ασχολείται με την εξόρυξη του βωξίτη και την παραγωγή αλουμίνας/αλουμινίου εργάζεται σε δυσμενέστερες συνθήκες σε σχέση με κάποιον ο οποίος ασχολείται με την ανακύκλωση της συσκευασίας από αλουμίνιο διαφόρων αλκοολούχων ποτών ή αναψυκτικών).

ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΑΝΑΚΥΚΛΩΣΗΣ

1. Επιμέρους δραστηριότητες της ανακύκλωσης είναι ενδεχόμενο να επιβαρύνουν δυσανάλογα το περιβάλλον είτε άμεσα (π.χ. παραγωγή χαρτοπολτού/χαρτιού) είτε έμμεσα (π.χ. αυξημένη κατανάλωση καυσίμων από αυτοκίνητα που χρησιμοποιούνται στη συλλογή/μεταφορά μεταχειρισμένων υλικών μικρής αξίας).
2. Επιβάρυνση του κρατικού προϋπολογισμού για τη δημιουργία κονδυλίων που θα χρησιμοποιηθούν για την επιχορήγηση επενδύσεων με σκοπό την ανακύκλωση.

ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ ΜΟΝΑΔΩΝ ΑΝΑΚΥΚΛΩΣΗΣ

Με βάση τις τιμές Imax, υπολογίζονται και τα υπόλοιπα κίνητρα για την πραγματοποίηση επενδύσεων. Ειδικότερα, ενισχύονται από το κράτος οι επενδύσεις που έχουν σκοπό:

1. Την προστασία του περιβάλλοντος και ειδικότερα: α) τον περιορισμό της ρύπανσης του εδάφους, του υπεδάφους, των υδάτων, και της ατμόσφαιρας, β) την αποκατάσταση του φυσικού περιβάλλοντος και γ) την ανακύκλωση του ύδατος.
2. Την αξιοποίηση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.
3. Την υποκατάσταση υγρών καυσίμων ή ηλεκτρικής ενέργειας με αέρια καύσιμα, επεξεργασμένα απορριπτόμενα υλικά από εγχώριες βιομηχανίες.
4. Την ανάκτηση απορριπτόμενης θερμότητας και την εξοικονόμηση ενέργειας.
5. Την ίδρυση, επέκταση και εκσυγχρονισμό εργαστηρίων εφαρμοσμένης βιομηχανικής, ενεργειακής, μεταλλευτικής, γεωργικής, κτηνοτροφικής ή ιχθυοκαλλιεργητικής έρευνας.

ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΟΛΙΚΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Το Περιβάλλον της Επιχείρησης

ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ: ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ ΚΑΙ ΑΠΕΙΛΕΣ

1. στο επίπεδο του μακρο-κοινωνικού, πολιτικού, οικονομικού και τεχνολογικού περιβάλλοντος,
2. στο επίπεδο των ανταγωνιστικών επιχειρήσεων και
3. στο επίπεδο της ελκυστικότητας της υπάρχουσας ή δυνητικής αγοράς.

Παράγοντες που εκτιμά η ανάλυση STEP

Οικονομικό περιβάλλον	Τεχνολογικό περιβάλλον
✔ Ακαθάριστο εθνικό προϊόν ✔ Επιτόκιο ✔ Προσφορά χρήματος ✔ Πληθωριστικές τάσεις ✔ Επίπεδο ανεργίας ✔ Έλεγχοι μισθών/τιμών ✔ Υποτίμηση/Ανατίμηση νομίσματος ✔ Διαθεσιμότητα και κόστος ενέργειας ✔ Διάθεση εισοδήματος	✔ Εθνική δαπάνη για έρευνα και ανάπτυξη ✔ Δαπάνη της βιομηχανίας για έρευνα και ανάπτυξη ✔ Εστίαση τεχνολογικών προσπαθειών ✔ Προστασία ευρεσιτεχνιών ✔ Νέα προϊόντα ✔ Πρόοδος στη μεταφορά τεχνολογίας από το εργαστήριο στην αγορά ✔ Βελτίωση της παραγωγικότητας με αυτοματισμό

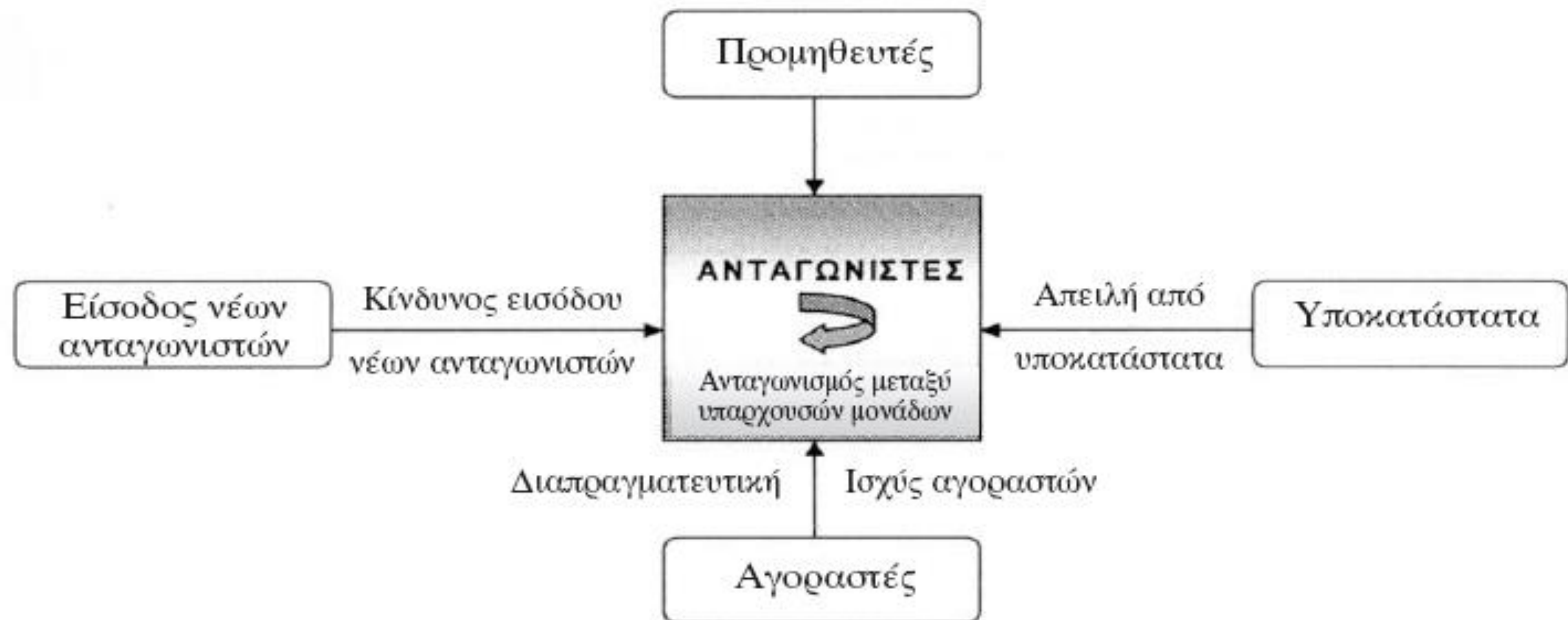
Παράγοντες που εκτιμά η ανάλυση STEP

Πολιτικο-νομικό περιβάλλον	Κοινωνικο-πολιτιστικό περιβάλλον
✔ Νομοθεσία κατά των μονοπωλίων ✔ Νόμοι για την προστασία του περιβάλλοντος ✔ Φορολογία ✔ Ειδικά κίνητρα ✔ Κανονισμοί εξωτερικού εμπορίου ✔ Κυβερνητική σταθερότητα ✔ Νόμοι για τις προσλήψεις και τις προαγωγές	✔ Αλλαγές στον τρόπο ζωής ✔ Καριέρα ✔ Δραστηριοποίηση των καταναλωτών ✔ Ρυθμός αύξησης του πληθυσμού ✔ Κατανομή του πληθυσμού κατά ηλικία ✔ Μετακίνηση του πληθυσμού ✔ Ρυθμός γεννήσεων ✔ Εκτιμώμενη μέση διάρκεια ζωής

ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΑΙΤΙΩΝ ΑΛΛΑΓΗΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

- η *σύγκλιση των αγορών* (market convergence, π.χ. παγκόσμιος καταναλωτής, παγκόσμιο μάρκετινγκ)·
- τα *πλεονεκτήματα κόστους* λόγω της παγκοσμιοποίησης των επιχειρησιακών δραστηριοτήτων (cost advantages, π.χ. οικονομίες κλίμακας, αποδοτικότητα προμηθειών, διαφορετική δομή κόστους ανά έθνος)·
- οι *κυβερνητικές και πολιτικές δραστηριότητες* (government influence, π.χ. πολιτικές εμπορίου, τεχνικές προδιαγραφές) και
- η *παγκοσμιοποίηση του ανταγωνισμού* (global competition).

Ανάλυση των πέντε ανταγωνιστικών δυνάμεων

Πηγή: Porter, 1980.

Το υπόδειγμα των πέντε δυνάμεων του Porter

1. Η απειλή εισόδου νέων ανταγωνιστών στον κλάδο.

2. Η απειλή από υποκατάστατα προϊόντα.

3. Η ένταση του ανταγωνισμού μεταξύ των επιχειρήσεων του κλάδου.

4. Η διαπραγματευτική δύναμη των προμηθευτών

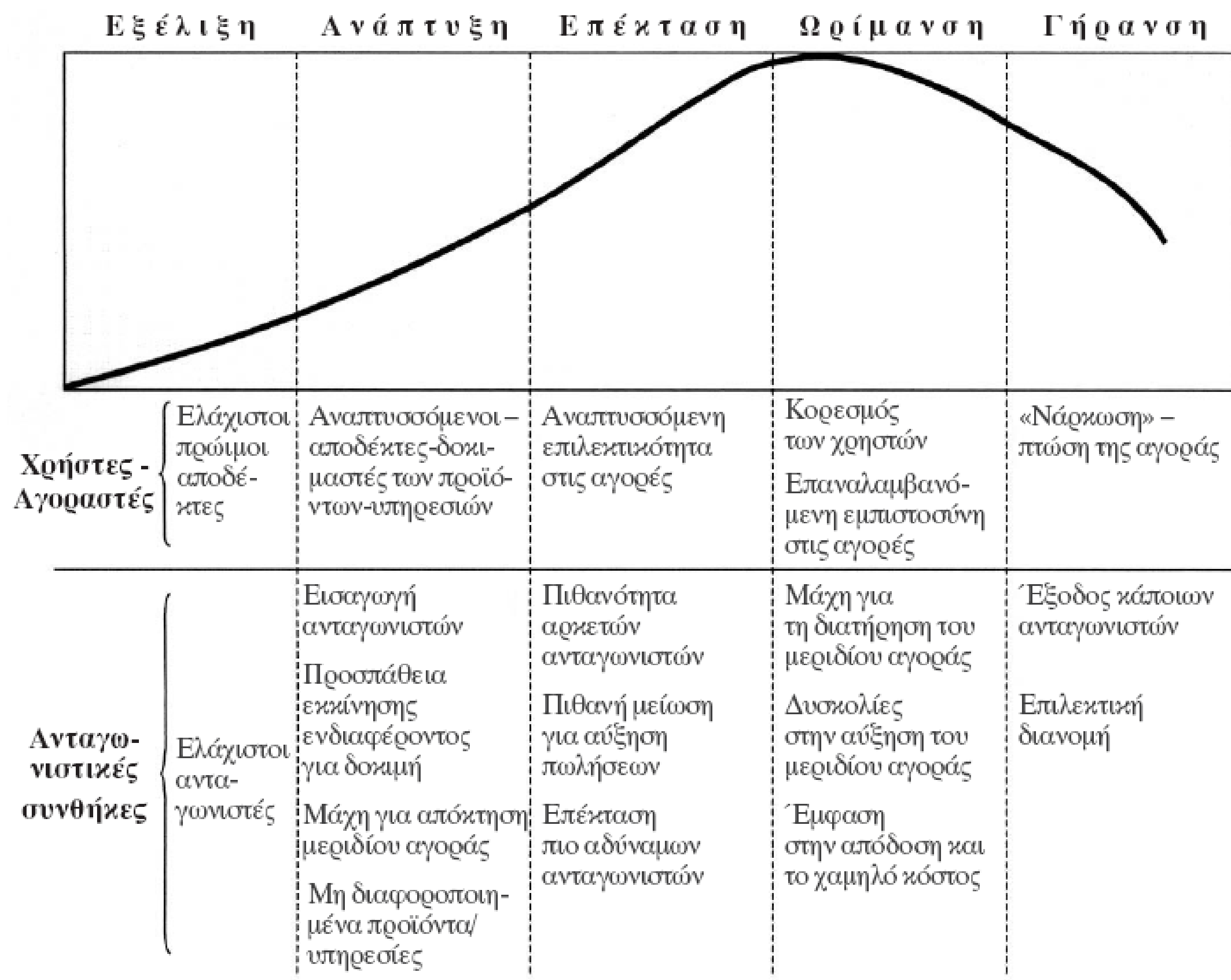
5. Η διαπραγματευτική δύναμη των αγοραστών

Παράγοντες-κλειδιά επιτυχίας μιας επιχείρησης

Σχετιζόμενοι με την τεχνολογία	**Σχετιζόμενοι με την παραγωγική διαδικασία**
✔ Εξειδίκευση επιστημονικής έρευνας ✔ Τεχνική ικανότητα για τη διενέργεια καίριων βελτιώσεων στην παραγωγική διαδικασία ✔ Δυνατότητα παραγωγής πρωτοποριακών προϊόντων ✔ Ειδική τεχνογνωσία σε δεδομένη τεχνολογία	✔ Αποδοτική παραγωγική διαδικασία χαμηλού κόστους ✔ Ποιοτική παραγωγική διαδικασία (ελάχιστα ελαττωματικά) ✔ Τοποθεσίες εγκαταστάσεων χαμηλού κόστους ✔ Ευέλικτη παραγωγική διαδικασία (προϊόν κατά παραγγελία)
Σχετιζόμενοι με τη διανομή	**Σχετιζόμενοι με το μάρκετινγκ**
✔ Ισχυρό δίκτυο πωλήσεων-διανομέων ✔ Εταιρικοί τελικοί διανομείς (λιανική) ✔ Χαμηλό κόστος διανομής ✔ Γρήγορη απόκριση παραγγελίας ✔ Κατοχή κυρίαρχου χώρου στα ράφια των διανομέων	✔ Γρήγορη και ακριβής τεχνική υποστήριξη ✔ Ακριβής αποστολή παραγγελιών (ελάχιστες επιστροφές από λάθη ή παραλήψεις) ✔ Ικανότητες έξυπνης διαφήμισης και προώθησης ✔ Ελκυστική συσκευασία – στιλ ✔ Παροχή εγγυήσεων προς τον πελάτη

Παράγοντες-κλειδιά επιτυχίας μιας επιχείρησης

Σχετιζόμενοι με τις ικανότητες των πόρων	Σχετιζόμενοι με τις οργανωτικές δομές
✔ Υψηλές ικανότητες του εργοϋπαλληλικού προσωπικού ✔ Τεχνογνωσία στον έλεγχο ποιότητας ✔ Εξειδίκευση στον σχεδιασμό ✔ Ικανότητα εξέλιξης πρωτοποριακών προϊό-ντων και βελτιώσεων σε ήδη υπάρχοντα ✔ Ικανότητα ταχείας παραγωγής προϊόντων μετά την έρευνα και την έγκριση από το τμήμα έρευνας-ανάπτυξης (R&D)	✔ Υψηλής ποιότητας και πιστότητας πληροφοριακά συστήματα ✔ Ικανότητα ταχείας προσαρμογής στις συνθήκες της αγοράς ✔ Ικανότητα χρήσης του ηλεκτρονικού εμπορίου και του Ίντερνετ ✔ Εμπειρία και διοικητική γνώση
Σχετιζόμενοι με την τεχνολογία	
✔ Προνομιακή σχέση με τον τελικό καταναλωτή-πελάτη ✔ Δημοφιλής εικόνα της επιχείρησης ✔ Εξειδικευμένο και άριστα καταρτισμένο προσωπικό στην επικοινωνία με τον τελικό πελάτη (ευγένεια, κατάρτιση, γνώση) ✔ Αμεση πρόσβαση σε πηγές κεφαλαίων	

Ο κύκλος ζωής της αγοράς
Εξέλιξη
Ανάπτυξη
Επέκταση
Ωρίμανση
Γήρανση
Χρήστες - Αγοραστές
Ελάχιστοι πρώιμοι αποδέ-κτες
Αναπτυσσόμενοι – αποδέκτες-δοκι-μαστές των προϊό-ντων-υπηρεσιών
Αναπτυσσόμενη επιλεκτικότητα στις αγορές
Κορεσμός των χρηστών
Επαναλαμβανό-μενη εμπιστοσύνη στις αγορές
«Νάρκωση» – πτώση της αγοράς
Ανταγω-νιστικές συνθήκες
Ελάχιστοι αντα-γωνιστές
Εισαγωγή ανταγωνιστών
Προσπάθεια εκκίνησης ενδιαφέροντος για δοκιμή
Μάχη για απόκτηση μεριδίου αγοράς
Μη διαφοροποιη-μένα προϊόντα/ υπηρεσίες
Πιθανότητα αρκετών ανταγωνιστών
Πιθανή μείωση για αύξηση πωλήσεων
Επέκταση πιο αδύναμων ανταγωνιστών
Μάχη για τη διατήρηση του μεριδίου αγοράς
Δυσκολίες στην αύξηση του μεριδίου αγοράς
Έμφαση στην απόδοση και το χαμηλό κόστος
Έξοδος κάποιων ανταγωνιστών
Επιλεκτική διανομή

Ανάλυση της ελκυστικότητας της ελληνικής αγοράς κρασιού

ΓΕΝΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ
Μέγεθος αγοράς: 3,2 εκατ. εκατόλιτρα (HL)
Ανάπτυξη αγοράς: 36,3% περίπου
Στάδιο στον ΚΖΠ: Ανάπτυξη
Κυκλικότητα πωλήσεων: Σημαντική
Κέρδη: Υψηλά
Εποχικότητα: Όχι σημαντική

Ανάλυση της ελκυστικότητας της ελληνικής αγοράς κρασιού

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ
Βαθμός συγκέντρωσης: Υψηλός (γύρω στο 50% για τις 4 πρώτες επιχειρήσεις· πάρα πολλές μικρές οινοποιητικές μονάδες και πολλές συνεταιριστικές) **Απειλή εισόδου νέων ανταγωνιστών:** Μεγάλη **Εμπόδια περιορισμένα:** Φυσικοί πόροι (αμπελώνες), εγκατάλειψη αμπελουργίας, ανταγωνισμός **Διαπραγματευτική δύναμη αγοραστών:** Μικρή: Διαφοροποιημένο προϊόν **Διαπραγματευτική δύναμη προμηθευτών:** Σημαντική: Οι περισσότερες επιχειρήσεις προμηθεύονται πρώτες ύλες (σταφύλια) από τους αμπελουργούς. **Ένταση ανταγωνισμού:** Υψηλή: Πολλοί ανταγωνιστές (εγχώριοι και ξένοι) **Πίεση από υποκατάστατα προϊόντα:** Μεγάλη: Υπάρχουν στην διάθεση των καταναλωτών πολλά άλλα ποτά αλκοολούχα και μη **Ικανότητα παραγωγής της βιομηχανίας:** Σταδιακά μειώνεται, η παραγωγή σημείωσε μείωση περίπου 4%.
ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
Νομικό: Μερικοί περιορισμοί, κυρίως πρότυπα υγείας **Πολιτικό:** Σημαντικό: Υψηλοί φόροι, μέτρο επιδοτούμενων εκριζώσεων **Οικονομικό:** Όχι σημαντικοί περιορισμοί: Ευημερούσα οικονομική κατάσταση μπορεί να επηρεάσει θετικά την κατανάλωση **Κοινωνικό:** Μεικτό: Εξαρτάται από την κατηγορία των καταναλωτών και το εισόδημά τους **Φυσικό:** Μερικοί περιορισμοί: Τάση περιορισμού των φυσικών πόρων

ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ:

Βήμα 1: Αναγνωρίζει και κατηγοριοποιεί τους πόρους και τις ικανότητες που κατέχει ή μπορεί να αποκτήσει.

Βήμα 2: Εκτιμά τους αποτελεσματικότερους και αποδοτικότερους τρόπους συνδυασμού και διαχείρισης των πόρων της με βάση τις ικανότητές της (capabilities), ώστε να διαφοροποιηθεί στρατηγικά από τους ανταγωνιστές της.

Βήμα 3: Αξιολογεί κριτικά και κατανέμει αναλογικά τους πόρους της με κριτήρια όπως ο βαθμός επίτευξης των *εταιρικών* σκοπών, οι δραστηριότητες των *στρατηγικών επιχειρηματικών μονάδων* (SBUs) που την απαρτίζουν, οι πολιτικές των *λειτουργικών τμημάτων* της, τα προγράμματα των *επιχειρησιακών τμημάτων* της κ.λπ.

Αναγνώριση και κατηγοριοποίηση των πόρων και ικανοτήτων

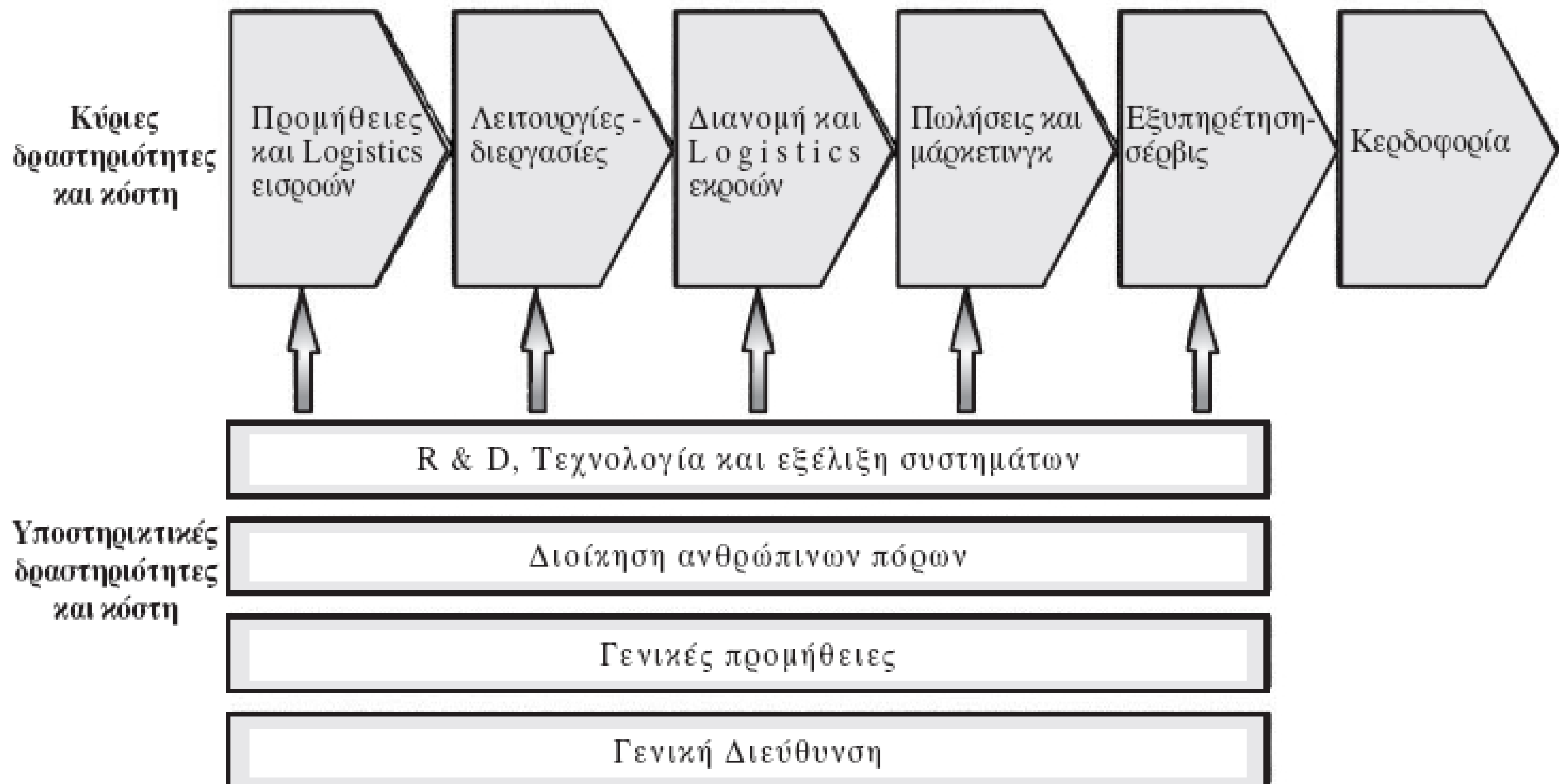
- φυσικούς πόρους
- ανθρώπινους πόρους;
- χρηματοοικονομικούς πόρους
- τεχνολογικούς πόρους

Οι **άυλοι** πόροι αναφέρονται σε:

- **πόρους «σχέσεων»**

- **πόρους «ικανοτήτων»**

Η αλυσίδα προστιθέμενης αξίας

Πηγή: Porter, 1985.

Η ΑΛΥΣΙΔΑ ΠΡΟΣΤΙΘΕΜΕΝΗΣ ΑΞΙΑΣ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΕΙ:

- τις *λειτουργίες χειρισμού εισερχομένων* (inbound logistics, π.χ. προμήθεια και πρώτων υλών, απογραφή αποθεμάτων, κατηγοριοποίηση αποθήκευσης κ.λπ.),
- τις *λειτουργίες παραγωγής* (operations, π.χ. επεξεργασία πρώτων υλών, κατασκευή προϊόντων, ανανέωση μηχανικού εξοπλισμού και γραμμών παραγωγής κ.λπ.),
- την *διαχείριση εξερχόμενων προϊόντων* (outbound logistics, π.χ. αποθήκευση, παραγγελίες και μεταφορές προϊόντων),
- το *μάρκετινγκ και τις πωλήσεις* (marketing and sales) και τέλος
- τις *υπηρεσίες μετά την πώληση* (after sales services, π.χ. εγκατάσταση, εκπαίδευση χρήστη, ανταλλακτικά).

Εκτίμηση της αποτελεσματικότητας πόρων και ικανοτήτων

- η διαχρονική σύγκριση της ανάπτυξης και της αποδοτικότητας των πόρων της επιχείρησης·
- η διαχρονική σύγκριση των ικανοτήτων της με τα υψηλότερα στάνταρ ικανοτήτων των επιχειρήσεων του κλάδου της, γνωστή και ως *συγκριτική προτυποποίηση* (Benchmarking). Τα υψηλότερα στάνταρ ικανοτήτων μπορεί να προέρχονται από διαφορετικές πηγές, όπως συμβούλους, ανταγωνιστές, επιστήμονες, θυγατρικές επιχειρήσεις κ.λπ.·
- η διαχρονική σύγκριση των αποτελεσμάτων της με τα αντίστοιχα αποτελέσματα των επιχειρήσεων του κλάδου της·
- η διαχρονική σύγκριση των χρηματοοικονομικών επιδόσεών της σε σχέση με τις χρηματοοικονομικές επιδόσεις των ανταγωνιστικών επιχειρήσεων του κλάδου της·
- η χρήση δεικτών αποτελεσματικότητας συμπληρωματικών ως προς τους χρηματοοικονομικούς, γνωστή και ως *ισορροπημένη στοχοθεσία* (Balanced Scorecard). Οι δείκτες αυτοί περιλαμβάνουν μετρήσεις για τον ρυθμό μάθησης και ανάπτυξης της επιχείρησης (π.χ. ικανοποίηση των υπαλλήλων, διαθεσιμότητα πληροφοριακών συστημάτων κ.λπ.), τις ενδοεπιχειρησιακές διεργασίες, τις επιδόσεις (π.χ. ποιότητα, νέα προϊόντα, χρόνος ανταπόκρισης) και τα αίτια τους στον τομέα των πελατών και της αγοράς (π.χ. πελατειακή υποστήριξη, διατήρηση μεριδίου αγοράς κ.λπ. Βλ. και Μπουραντάς, 2001, Παπαδάκης, 2002).

ΓΕΝΙΚΑ

Σύμφωνα με τις βασικές αρχές του στρατηγικού μάνατζμεντ και την ανάλυση που προηγήθηκε, μια επιχείρηση θα πρέπει να:

- αναλύσει κριτικά βαθύτερα θέματα στρατηγικής όπως η εταιρική διακυβέρνηση, η αποστολή της επιχείρησης, οι ομάδες συμφερόντων εντός και εκτός των ορίων της·
- οριοθετήσει τους παράγοντες του εξωτερικού περιβάλλοντος (STEP, ισχύς ανταγωνιστών και ελκυστικότητα αγοράς) καθώς και τα κύρια αίτιά τους·
- διαχωρίσει τους αναγκαίους και μοναδικούς πόρους και τις οριακές και θεμελιώδεις ικανότητες της, να προσδιορίσει τα κριτήρια που καθιστούν την εκμετάλλευσή τους παραγωγικότερη από αυτή των ανταγωνιστών της και να τους κατανείμει κριτικά, με βάση το χαρτοφυλάκιο των δραστηριοτήτων ή τα στάδια της αλυσίδας προστιθεμένης αξίας των προϊόντων ή των υπηρεσιών της·
- εκτιμήσει και να αξιολογήσει την αποτελεσματικότητα των πόρων και των δραστηριοτήτων της.